

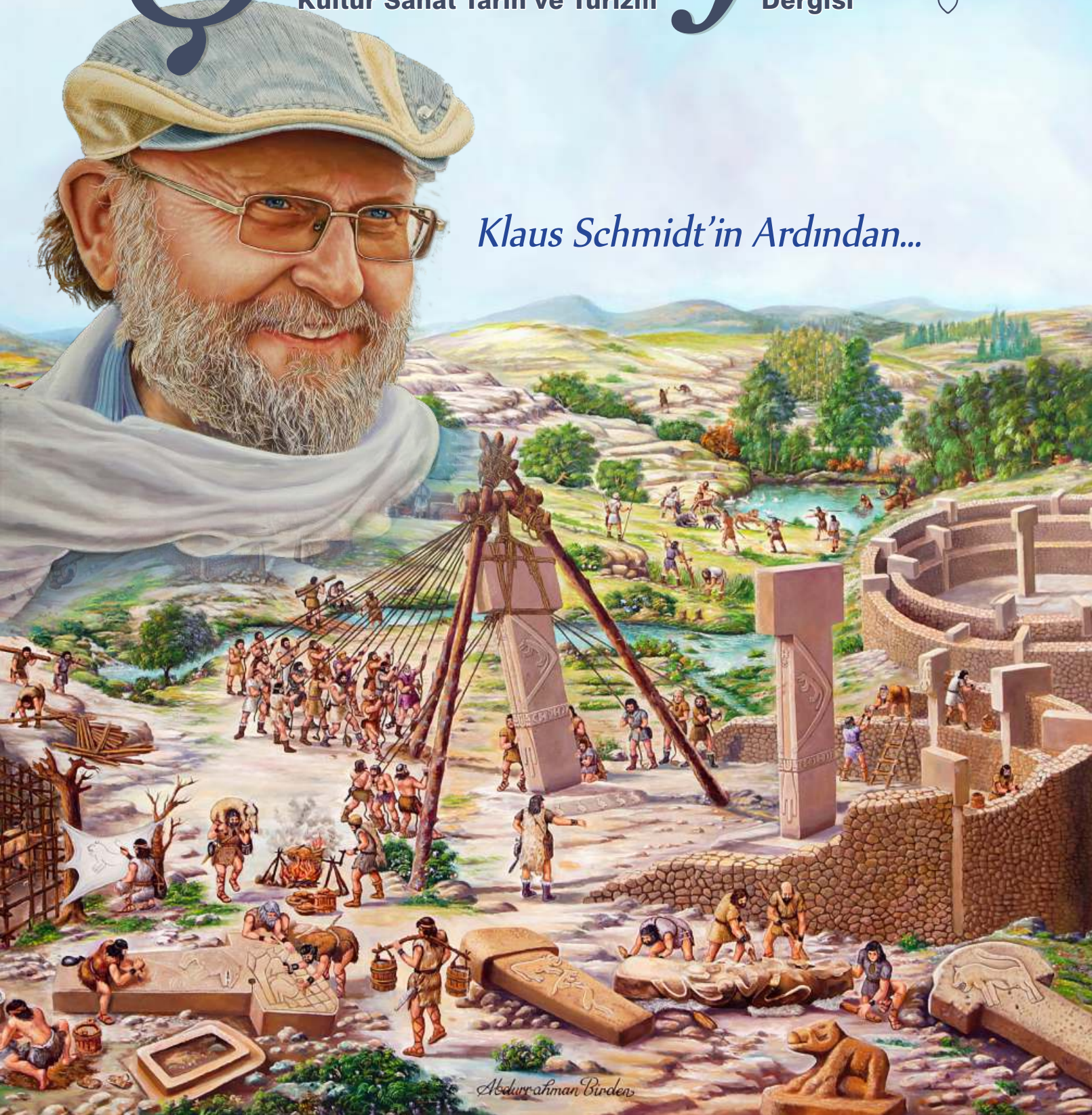
ŞURKAV Sanlıurfa

Kültür Sanat Tarih ve Turizm

Dergisi

Klaus Schmidt'in Ardından...

Urfa'nın Kurtuluşunda
Suruç Cephesi ve
Arappınar/Kobani

Urfa Fatihii
İyâd Bin Ganem

Şanlıurfa'da Geleneksel
Toplanma ve
Buluşma Adetleri

Urfalı Bestekâr:
Doğan
GÜLLÜOĞLU

Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

K. Atatürk

SAHİBİ
İzzettin KÜÇÜK
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof.Dr. Yusuf Ziya KESKİN
Doç.Dr. Mehmet ÖNAL
Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKCÜOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Abdullah BALAK
Halil ALTINGÖZ

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
Ramazan SEÇİLMİŞ / Vali Yardımcısı
Adil SARAÇ
Zeki ERDEM
İ. Bakır CANBAZ
Öğr. Gör. Kemal KAPAKLI
Öğr. Gör. S.Sabri KÜRKCÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

İLETİŞİM
ŞURKAV İdare Merkezi
Balıklıgöl Cıvarı 1252. Sokak No:10
ŞANLIURFA
Tel : 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org.tr

Ön Kapak
Göbekli Tepe ve Klaus Schmidt
(Yağlı boya resim: Abdurrahman BİRDEN)

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI
Kurtuluş Matbaası - ŞANLIURFA
TLF: 0414 313 65 65

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
İzzettin KÜÇÜK / Şanlıurfa Valisi
- 3 Klaus Schmidt'in Ardından
A.Cihat KÜRKCÜOĞLU
- 13 Urfa'nın Kurtuluşunda Suruç Cephesi ve
Arappınar/Kobani
Müslüm AKALIN
- 18 Urfa'da Zamanlar, Ramazanlar ve Mekânlar
Şahin DOĞAN
- 22 Urfa Fatihi İyâd Bin Ganem
Mehmet KURTOĞLU
- 26 Urfalı Bestekârlar 16 : Doğan Güllüoğlu
Abdullah BALAK
- 35 Şanlıurfa'da Geleneksel Toplanma ve
Buluşma Adetleri
S.Sabri KÜRKCÜOĞLU
- 41 Frekanslardan Yankılanan Geçmiş Zamanı
Geriye Taşıyan Adam: Latif Genç
Abdurrahim DİNDARZADE
- 44 Gezgin Papaz George Percy Badger'in
Notlarında Urfa
Selahattin E. GÜLER
- 51 Çarşısı Pazarı Türkü Kokar Bu Şehrin
M. Yaşar DURU
- 55 "Sofranızda Halil İbrahim Bereketi Olsun..." (4)
Halil ÇUHADAROĞLU
- 58 Dârülelhân 1926 Yılı Derlemelerinde
Urfa Türküleri 7
Halil ALTINGÖZ

Şanlıurfa'dan Selâm

Türkiye'nin kültür başkenti olmaya aday bir şehir olabilecek Şanlıurfa'da her döneme ait izler ve bu izleri taşıyan kalıntılar bulunmaktadır. Şanlıurfa'nın sahip olduğu tarihi zenginlikler dünyada pek az merkezde bulunabilir.

Turizm adına gerekli her türlü değerın kümelendiği Şanlıurfa'da yıllık 600 bin turist konaklama sayısının önümüzdeki yıllarda 2 milyona yükseltme çalışmalarımız devam etmektedir.

Şanlıurfa tarihi kent merkezinde restore ettiğimiz evleri turizme kazandırmaya çalışıyoruz. Tarihi kent merkezinde birinci etap sokak sağlıklılaştırma projesini tamamladık. Devam eden Kültür ve Turizm projelerimiz Urfa'nın turizmine güç katacaktır.

Önemli turizm değerlerine sahip Harran, mutlaka görülmesi gereken tarihi bir ören yerimizdir. Burada da turizm yatırımlarına önem vermekteyiz. Bu arada Harran İç Kalesi'nde restorasyon ve çevre düzenlemeleri tamamlanmak üzeredir.

Şanlıurfa'nın "UNESCO Dünya Gastronomi şehri" üyeliği konusunda çalışmalarımızda epey mesafe aldık.

Şanlıurfa iki yeni müzeye kavuşuyor. Haleplibahçe alanında inşa edilen Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ile Şanlıurfa Mozaik Müzesi tamamlanmış olup açılışı yakında yapılacaktır.

Geçtiğimiz aylarda Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü'nün davetlisi olarak ilimize gelen Japon Gazetecileri Şanlıurfa'da ağırladık. Çok verimli geçen bu organizasyonda misafirlerimize Şanlıurfa'nın turizm potansiyeli hakkında bilgiler aktardık ve geziler düzenledik.

Şanlıurfa'nın değerlerinin tanıtılmasına önemli katkısı olan "Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları"nın sekizincisi; insanların özlem duyduğu dostluk, kardeşlik, barış, yardımseverlik, dayanışma ve hoşgörü mesajlarıyla bu yıl da gerçekleşti.

Suriye'nin Aynelarap/Kobani kentindeki savaştan kaçarak Suruç ilçemizde misafir edilen sığınmacılara geldikleri günden bu yana Devletimizin, STK'ların ve misafirperver Şanlıurfa halkının desteği devam etmektedir. Suriye'de yaşanan terörden kaçarak ülkemize gelen misafirlerimizin büyük bir kısmını çocuklar oluşturmaktadır. Savaşın çocuklarda yaratmış olduğu travmayı atlatmaları konusunda Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde görevli psikolog, sosyolog ve sosyal çalışmacılarla Suriyeli misafirlerimize sosyal destek vermekteyiz. Bu destekler kapsamında ŞURKAV tarafından Suruç YİBO konaklama tesisinde Kobani'den gelmiş 600 çocuğa her gün kendi dillerinde sinema gösterimi yapılmaktadır.

Şanlıurfa'nın kültür, sanat, tarih ve turizm değerlerini araştırarak okuyucularımıza tanıtmak amacıyla yayınlanan dergimizde yer alan yazıları keyifle okuyacağınızı umuyorum.

Dergimize yazılarıyla katkı sunan değerli yazarları ve derginin hazırlanmasında emeği geçenleri kutluyorum. Tüm Şanlıurfalılara ve Şanlıurfa dostlarına selâm, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

İzzettin KÜÇÜK
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

KLAUS SCHMIDT'in Ardından...

Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
ckurkcuoğlu@harran.edu.tr

Sağlık sorunlarım nedeniyle tedavi olmak ve peşinden tatilimi geçirmek üzere geldiğim Ankara'da 21 Temmuz 2014 Pazartesi sabahı telefonum çaldı. Telefondaki arkadaş Urfa'dan arıyordu. Bana şu haberi verdi: "Cihat Hocam Klaus Bey'in vefat ettiğini duydum. Sen de duydun mu? Gerçek mi acaba?" diye soruyordu. Şok olmuştum.

Hemen Klaus Bey'in eşi Çiğdem Hanım'ı defalarca aradım. Telefonu cevap vermiyordu. Kısa süre sonra bana telefonlar gelmeye başladı. "Acı haber tez duyulur." Herkes duymuş ve şokta idi.

Nihayet Çiğdem Hanım'a ulaşabilmiştim. Daha doğrusu kendisi bana döndü. Çok üzüntülü ve sürekli ağlıyordu. Hıçkırıklar içerisinde ağzından şu cümleler döküldü:

"Dün (Pazar günü) evde sıkılmıştık. Deniz kenarına gidelim dedim ve gittik. Klaus henüz denize girmeden sahilde Kalp krizi geçirdi. Sağlık ekipleri hemen

müdahale ettiler. Ancak kurtaramadılar". Çiğdem hanımla yaklaşık 15-20 dakika telefonla konuştuk. Sürekli ağlıyordu, çok üzgün ve perişandı. Ben de şoktaydım. Onu teselli etmek için bir şeyler söylemeye çalıştım. Ancak Çiğdem Hanım'ın çok duygulu ve hassas yapılı bir kişiliğe sahip olduğunu bildiğim için bu sözlerin etkili olamayacağını da biliyordum.

Vefatın ikinci günü Arkeoloji ve Sanat Yayınları'nın kurucusu değerli dostum Arkeolog Nezhil Başgelen beni aradı. Çok üzgündü, baş sağlığı diledi ve Klaus'un 20 yıl emek verdiği Göbekli Tepe'ye defnedilmesini önerdi. Güzel bir fikirdi. Hemen Şanlıurfa Kent Konseyi Başkanı Sabri Dişli'yi aradım ve gerekli girişimlerde bulunmasını önerdim. Ancak çekincelerimiz vardı. Yetkililer nasıl bakardı. Olur ya olumsuz bir cevap alırsak Çiğdem Hanım bir kez daha yıkılmış olmaz mıydı? Biz bunları düşünürken 23 Temmuz günü Çiğdem

Hanım'dan Klaus'un Almanya'da çok sevdiği ve doğduğu köyde son yolculuğuna uğurlanacağını belirten aşağıdaki açıklama geldi:

"Dayanılmaz acının sebebi, o kaçınılmaz son an, neşeli ve mutlu olduğumuz aydınlık bir günde geldi, bizi buldu. Bir an ona sımsıkı sarıldım, bir sonraki an elini tutmuş bana geri dönmesi için yalvarıyordum. Güzel yürekli, dupduru, sımsıcak insan, sevgili eşim, gözbebeğim, birtanem Klaus'u son yolculuğuna hazırladım. İdrak etmekte zorlandığım bu veda gününün tarih, saat ve yeri: 25.07.2014 Cuma, 14:00, Gartenfeldweg 6, 91583, Die-bach. Anne ve babasının evinin önünde, çok sevdiği bahçesinde toplanıp, hep beraber ona son yolculuğunda eşlik edeceğiz. Bu uğur vaktinde düşünceleriniz ile dahi olsa onunla olursanız, mutlu olacaktır. Onun kalbi tüm insanlara açıktı... Çiğdem Köksal-Schmidt"

Und wir glaubten, wir hätten noch so viel Zeit.
Güzel yürekli, dupduru, sımsıcak insan, sevgili çşim, gözbebeğim,
birtanem Klaus, yolun aydınlık olsun....
Unser Herz will dich halten, unsere Liebe wird dich umfängen.

In Liebe und Dankbarkeit nehmen wir Abschied von meinem geliebten
Mann, unserem Schwiegersohn, Schwager, Onkel und Cousin

Prof. Dr. Klaus Peter Schmidt
*11.12.1953 †20.7.2014

In tiefer Trauer:
Çiğdem Köksal-Schmidt
Feride Köksal, Yasemin Köksal-Basiri, Peyman Basiri, Bora Basiri, Maria Fruth,
Anneliese Heller, Hans Reinhardt, Hermann Schmidt, Annemarie Sontheim, Theresia Steuer,
Hildegard Gottschalk, Edith Metzger, Marianne Hamm, Klaus Metzger, Andreas Metzger, Hans
Schmidt, Eva Schmidt.

Gartenfeldweg 6, 91583, Diebach

Die Beerdigung findet am Freitag, den 25.07.2014, um 14 Uhr in Bellershausen statt.
Für bereits erwiesene und noch zuge dachte Anteilnahme sagen wir herzlichen Dank.

Klaus Schmidt'in vefat ilanı.

Bütün dünya şokta idi. Vefat'ın hemen ikinci günü gazeteler bu üzücü ölüm haberini şu başlıklarla verdiler:

"Göbekli Tepe'nin Prensi Hayatını Kaybetti"

"Göbekli Tepe'yi Dünyaya Tanıtan Prof.Dr. Klaus Schmidt Yaşamını Kaybetti"

"Göbekli Tepe'den Acı Haber Geldi"

"Mezopotamya Klaus Schmidt'i Kaybetti" "İnsanlık tarihinin yeniden yazılmasına neden olan Göbekli Tepe kazılarının başkanı Prof. Dr. Klaus Schmidt'in ani ölümü bilim çevresinde olduğu kadar Şanlıurfa'da da hü zün ve şaşkınlık yarattı. Arkeoloji bilimini Şanlıurfalı lara tanıtan ve sevdi ren Schmidt, Mezopotamya'nın kadim coğrafyasının yaklaşık 20 yıldır en tanınan ve sevilen isimlerindendi.

"Klaus Schmidt Göbekli Tepe'yi Yetim Bıraktı"

"Göbekli Tepe Babasını Kaybetti"

"Tarih Değiştiren Kazıları Yöneten Prof.Dr. Klaus Schmidt Öldü"

"Göbekli Tepe İçin Büyük Kayıp"

"Göbekli Tepe Mucidinin Ölümü"

"Arkeoloji Dünyası Yasta... Klaus Schmidt'i Kaybettik"

O ü züntü içerisinde ben de hemen "KlausSchmidt'i Kaybettik" başlıklı bir yazı kaleme aldım. habergap.com, Urfa Hizmet, Urfa Sembol gazeteleri ile Aktüel Arkeoloji Dergisine gönderdiğim yazı web sitelerinde yayınlandı.

Urfa Hizmet Gazetesi yazıyı birinci sayfasından "Kürkçüoğlu'nu Yasa Boğan Ölüm" başlığıyla duyurdu. Gerçekten yastaydık ve ü züntümüz tarif edilemezdi.

23 Temmuz günü, Şanlıurfa Turizm Geliştirme Derneği Başkanı Rahime Yaşar Hanım beni aradı. Derneği temsilen beni Almanya'daki cenaze törenine göndermek istediklerini söyledi. Çok istiyordum. Adeta canım gidiyordu. Ancak pasaportum Urfa'da idi ve Urfa'ya gidip almam, tekrar Ankara'ya dönmem ve oradan da Almanya'ya gitmem gerekecekti. Sağlık durumum, çok kısa süre içerisinde bu yolculuğu kaldıracak düzeyde değildi. Maalesef gidemedim. Şimdilerde içim hiç rahat değil. Keşke her türlü zorluğa katlanıp gitmeliydim diyorum.

Cenaze törenine Ülkemizi temsilen Berlin Kültür Müşaviri Dr. Tahsin Yılmaz, Nürnberg Muavin Konsolosu Adnan Bekçekaral, Urfa'dan Sayın Valimiz İzzettin Küçük'ü temsilen Vali Yardımcısı Mehmet Yüzer ve Şanlıurfa Müze Müdürü Müslüm Ercan katıldı. Törene katılan heyet tarafından Prof. Dr. Schmidt'in eşi Çiğdem Hanım'a ve yakınlarına Şanlıurfa Valisi İzzettin Küçük'ün taziyeleri iletildi. Göbekli Tepe kazılarından götürülen kazı toprağı ise Schmidt'in mezarına serpildi.

Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik taziyeye mesajında; "Şanlıurfa Göbekli Tepe Ören Yeri'nde 1995 yılından bu yana Bakanlığımız ve Alman Arkeoloji Enstitüsü adına kazı çalışmalarını yürüten Prof. Dr. Klaus Schmidt'in ani ve beklenmedik vefatını büyük bir ü züntü ile öğrenmiş bulunuyorum. Bilimsel kazı ve araştırmalarıyla, ülkemiz ve dünya arkeolojisine büyük katkılar sağlayan, üretkenliği ile gelecek kuşaklara yol gösteren, kültür ve bilim hayatımızda iz bırakan Prof. Dr.

Klaus Schmidt'in ülkemizde yapmış olduğu bilimsel çalışmalar daima takdirle anılacaktır. Prof. Dr. Klaus Schmidt'in yakınlarına ve tüm bilim camiasına başsağlığı dilerim" sözleriyle duygularını dile getirdi.

Şanlıurfa Valisi İzzettin Küçük mesajında; "12 bin yıllık Göbekli Tepe'yi dünya ile tanıştıran ve yaklaşık 15 yıldır fahri hemşehrimiz olarak şehrimizde yaşayan Alman Arkeolog Prof. Dr. Klaus Schmidt'in hayatını kaybettiğini derin bir teessürle öğrenmiş bulunmaktayım. Prof. Dr. Klaus Schmidt, ilimiz ve tarihe ışık tutma adına yapmış olduğu hizmetlerle daima anılacaktır. Ailesine, sevenlerine ve tüm Şanlıurfalı lara başsağlığı diliyorum" ifadelerine yer verdi.

Klaus Schmidt Kimdir:

Klaus Schmidt ile 1979-1987 yılları arasında Prof. Dr. Harald Hauptmann başkanlığında yapılan Bozova'ya bağlı Lidar Höyük Kazılarında ilk defa tanıştım. 1983-1991 yılları arasında Şanlıurfa Müzesi Müdürü Adnan Mısır başkanlığında ve Prof. D. Harald Hauptmann'ın bilimsel danışmanlığında yapılan Nevalı Çori kazılarında, 1995-1997 yılları arasında yine Adnan Mısır başkanlığında ve Harald Hauptmann'ın bilimsel danışmanlığında yapılan Urfa merkeze bağlı Gürcü Tepe kazılarında bu tanışıklığımız devam etti. Aslında her iki kazıyı da Klaus Schmidt yürütüyordu.

Klaus Bey'le dostluğumuz; 1994 yılında yüzey araştırmasına, 1995 yılında bilimsel kazılarına başladığı Göbekli Tepe'de 20 yıl pekişerek devam etti.

Klaus Schmidt çocukluk yıllarında. Sağda kendisi, solda kuzeni Werner.

Klaus Schmidt kazı evindeki çalışma odasında. / Fotoğraf: Berthold Steinhilber.

Polis babanın ve öğretmen annenin tek evladıydı. Almanya'nın Bavyera eyaletinde yer alan Feuchtwangen'de doğmuştu. Nüfusu 31 Aralık 2010 sayımlarına göre 12.176 kişi olan bu küçük şehri ve orada doğduğu bahçeli evini Klaus çok seviyor, eşi Çiğdem Hanım'la birlikte fırsat buldukça ziyaret ediyordu.

Vikipedi, özgür ansiklopedi Klaus Schmidt'i şu cümlelerle tanıtıyor...

"Klaus Schmidt: (d. 11 Aralık 1953, Feuchtwangen-ö. 20 Temmuz 2014), Alman arkeolog. Dünyanın ilk dini mabedi kabul edilen Göbekli Tepe'deki kazı çalışmalarının başkanlığını yürütmüş bilim adamıdır.

11 Aralık 1953'de Feuchtwangen'da dünyaya geldi. 1974-1983 yılları arasında Heidelberg Üniversitesi ve Erlangen Üniversitesi'nde Prehistorya, Yakın tarih, Klasik arkeoloji ve Jeoloji alanında öğrenim gördü. Öğrencilik yıllarından itibaren Almanya, Yunanistan, Mısır, Suudi Arabistan ve Ürdün'de çeşitli arkeoloji projelerinde yer aldı.

1978 ve 1979 yılında Elazığ Müzesi'nde Norşuntepe kazısı malzemesi üzerinde yaptığı buluntu çalışmalarını doktora tezi yapan Schmidt, 1983'te Heidelberg Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı.

1984-1986 yıllarında Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) seyahat bursunu kazandı.

1986 -1995 yılları arasında Alman Araştırma Vakfı (DFG) araştırma bursunu kazandı ve Heidelberg Üniversitesi'nde Prehistorya anabilim dalında araştırmacı olarak çalıştı.

Doçentlik tezini 1999 yılında Nürnberg Üniversitesi'nde bitirdi ve 2007 yılında aynı üniversitede profesör unvanını aldı.

2001 yılından itibaren çalışmalarını Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Berlin'de bulunan merkezinde Orient Bölümünde araştırmacı ve Erlangen Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak sürdürmüştür.

Klaus Schmidt, Göbekli Tepe'de 1995'te Şanlıurfa Müzesi ve Alman

Arkeoloji Enstitüsü ortak projesi olarak başlayan, 2007 yılından itibaren "Bakanlar Kurulu Kararlı Kazı" statüsünde devam eden kazının başkanlığını yürütmüştür. Ayrıca Ürdün'de bulunan "Aqaba" projesinde Ricardo Eichmann ve Lutfi Halil ile birlikte proje başkanlığını yürütmüştür.

Arkeolog Çiğdem Köksal ile evli olan Klaus Schmidt, geçirdiği kalp krizi nedeniyle 20 Temmuz 2014'te Almanya'da hayatını kaybetti."

Urfa'da Rahat Çalışabilecekleri Bir Kazı Evi Düşündü...

Nevali Çori kazı ekibi; ilk yıllarında Topçu Meydanı'nda, küçük bir binanın zemin katında, tuvalet ve mutfak aynı alanda ve bir perde ile bölünmüş olan, hamam böceğinden geçilmeyen küçük kiralık bir evde çok zor şartlarda kalıyordu. 1994 yılında Klaus Schmidt ve Nevali Çori kazı ekibinden Michael Morsch Bıçakçı Mahallesi Nabi Sokak'ta harem ve selamlık bölümlü eski bir Urfa evinin harem bölümünü birlikte satın aldılar.

Aslında Klaus Schmidt, 1994 de yüzey araştırmasını yaptığı Göbekli Tepe'de uzun bir projeye başlamayı aklına koymuştu. Bu evi satın almaktaki maksadı, Topçu Meydanı'nda ki evde yaşadığı sıkıntıları Göbekli Tepe ekibine yaşatmamak ve ekibini bu eve yerleştirmekti.

Nitekim öyle de oldu. Klaus Schmidt ve ekibi Göbekli Tepe kazısının ilk bir iki yılında daha kolay olur düşüncesiyle kazı alanındaki çadırlarda konakladılar. Daha sonra Bıçakçı mahallesin-

Klaus Schmidt tarafından tasarlanan, kazı ekibinden mimar Eduard Knoll, Hasan Yıldız, Veysi yıldız tarafından uygulanan geçici gezi yolu.

-C- yapısındaki ikiye bölünmüş dikilitaşın Klaus Schmidt'in gözetiminde uzman ekip tarafından tamamlanması.

Göbekli Tepe çatısının tamamlandıktan sonraki durumunu gösteren temsili resim

deki eve taşındılar. Eklentilerle mimari özelliği hayli bozulmuş olan bu ev senelerce yaptıkları bakım sonucunda özgün haline getirildi.

Ancak ekip kalabalık olduğu için bu eve sığmıyordu. Evin selamlık bölümü başka bir şahsın tapusundaydı. Klaus Bey ve Çiğdem Hanım selamlık bölümünü de satın almak istiyordu. Bu arzuları mümkün olmayınca evin doğusundaki başka bir evi kendi imkânları ile satın aldılar. Böylece ekip daha rahat konaklama ve çalışma imkânına sahip oldu.

Göbekli Tepe, hayatının bir parçası değil hayatının kendisiydi...

Klaus Schmidt, Göbekli Tepe kazı alanının bedelini kazı bütçesinden arazi sahibine ödedi.

2007 yılında Göbekli Tepe'ye yapılan yolun Örencik köyünün içerisinden geçmesini ve ziyaretçi merkezi'nin köy içerisine yapılmasını arzuluyordu. Böylece köyün kalkınacağına ve köylünün turizmden gelir sağlayacağına inanıyordu. Ancak bu düşüncesi gerçekleşmedi ve bu günkü yol, köyü pas geçerek yapıldı.

İlk yıllar Nisan ve Mayıs ayları olmak üzere senede iki ay sürdüğü kazıları bütün imkânlarını zorlayarak Eylül ve Ekim aylarını da kapsayacak şekilde dört aya çıkardı.

Bir taraftan kazı ile uğraşırken diğer taraftan ziyaretçilerin kolayca gezmesini sağlamak için adeta bir mimar-mühendis gibi ahşap gezi yolları yapıyordu. 10-15 ton ağırlığındaki dikili taşların dik tutturulması için yine mü-

hendislik bilgisi gerektiren uygulamalar yapıyordu. Ortasından kırılmış ve devrilmiş dikili taşların tekrar eski haline getirilmesinde monolit taşların restorasyonu konusunda dünyaca ünlü uzman elemanlara çalışıyordu. Böylece Vinç ve kaldıraç kullanmadan, kazı alanına ve esere zarar verilmeden sadece kalas ve krikolarla tonlarca ağırlığındaki dikili taşlar üst üste konularak eski haline getiriliyordu.

Kazı alanının üzerinin büyük ve estetik bir çatı ile örtülmesi için kaynak temin etmiş, Almanya'daki mimarlık fakülteleri arasında proje yarışması düzenlenmesini sağlamıştı. Çatının yapım aşamasında kullanılmak üzere gerekli olan koruyucu iskele çatısını tasarlamış, bu çatı kendisinin bir mühendis gibi yönlendirmesi ile Örencik köyü kazı işçilerimizden Veysi ve Hasan Yıldız'ın ustalığında kusursuz bir şekilde gerçekleştirilmişti.

Ailece kazı evini ziyaretlerimizden biri. / Fotoğraf İlkin Kılıç.

2013 yılında yapılan çatılı ahşap iskelenin kahramanları molada. (Klaus Schmidt, Veysi Yıldız, Hasan Yıldız).

Klaus, Göbekli Tepe sit alanının 12.000 yıl önceki dokusunun korunmasına çok önem veriyordu. Asfalt yol ile elektrik direkleri ile dokunun bozulmasını istemiyordu.

Evlilikleri...

Çiğdem Hanım Göbekli Tepe kazılarının başladığı ilk günden beri ekip içerisinde Klaus Bey'le birlikte çalışıyordu. Bu iş ilişkisi gönül ilişkisine dönüştü ve 1997-1998 yılında evlenmeye karar verdiler. Ancak 1998 yılından sonra her iki tarafın ailesinde hastalıklar ve ölümler olunca evlilikleri gecikti. Çiğdem Hanım, uzun bir hastalık evresi geçiren babasını, Klaus Bey, beyin kanamasından sonra felçlik geçiren annesini kaybetmişti. Bu acıların akabinde 3 Şubat 2004 günü ikisi yalnız olarak Berlin Belediyesi'ne gittiler ve hayatlarını birleştirdiler.

Berlin ITB Turizm Fuarı'nda Klaus Schmidt Bey'in Urfa Heyetine verdiği yemek sonrası
(06.03.2014)

Misafir seviyorlardı...

Klaus Bey ve Çiğdem Hanım, kazı evlerinde misafirlerini ağırlamaktan zevk alıyorlardı. Yorgun geçen kazı gününün akşamında sofralarında Urfalı dostlarını ağırlamak ve onlarla sohbet etmek kendilerine büyük keyif veriyordu.

Berlin'de de bu misafir severliklerini devam ettiriyorlardı. Her yıl düzenlenen "ITB Berlin Turizm Fuarı"nda Urfa'dan gelen delegasyona ev sahipliği yapıyorlar, onları en iyi şekilde ağırlıyorlar, fuardaki Urfa standının tanıtılmasına konferans ve fotoğraf sergileriyle, öğrencileriyle katkı sunuyorlardı.

Her kazı sezonu sonunda kütüphane ve müzelerde araştırma yapmak üzere beni ısrarla Berlin'e davet ediyorlardı. Bu davetlere ancak iki kez icabet edebildim. Her iki ziyaretimde Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün zengin kütüphanesinde, Berlin müzelerinde, Potsdam şehrindeki Lepsius arşivinde Klaus Bey ve Çiğdem Hanım'ın yardımları sonucunda yaptığım araştırmalarda Urfa ile ilgili önemli bilgi ve belgeler edindim. Max von Oppenheim'in arşiv yetkileri ile görüşerek 1900 yılı balarında çekilmiş Urfa fotoğraflarını bana temin ettiler.

İkinci gidişimizde Ramazan arifesi akşamı Berlin'e inmiştik. Klaus Bey ve Çiğdem Hanım bizi hava alanından alarak misafirhaneye getirdi. Sahurda yeriz düşüncesiyle Türk marketinden tiryakisi olduğumuzu bildikleri Seylan çayından tutun da zeytin ve peynire kadar çeşitli yiyecekler almışlardı. Birkaç kez evlerinde iftara davet ettiler.

Urfa'nın fahri turizm elçisi idi...

Klaus Bey; Büyük bir sabırla kazı alanında yerli-yabancı gruplara rehberlik yapıyor, Göbekli Tepe'yi anlatıyordu. Ziyaretçilerin birlikte fotoğraf çekirtme taleplerini yoğun işlerine rağmen sabırla karşılıyor, kitaplarını imzalıyordu.

Ben O'na "Evliya Çelebi" diyordum. Dünyanın çeşitli kentlerinde verdiği konferanslarıyla, açtığı fotoğraf sergileriyle, en prestijli dergilerde yayınladığı onlarca makalesiyle, televizyon söyleşileri ile Türkçe, Almanca, Lehçe, İtalyanca ve Rusça kitaplarıyla Göbekli Tepe'yi ve dolayısıyla Urfa'yı dünyaya tanıtıyordu.

Klaus Schmidt ve Cihat Kürkçüoğlu Berlin Ethnologisches Museum (Ethnological Museum) önünde.

Klaus Schmidt, öğrencileri ve Çiğdem Köksal Schmidt ve 2014 ITB Berlin Turizm Fuarı'ndaki Urfa standında.

20 Ocak-17 Haziran 2007 tarihleri arasında Almanya'nın Baden/Württemberg eyaletinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın da desteklediği "12.000 Yıl Önce Anadolu - İnsanlığın En Eski Anıtları Sergisi"nin Bilimsel Danışma Kurulu'nda yer almış, sergide yer alan 387 adet eserin 102 adedinin Urfa'dan seçilmesinde büyük etkisi olmuştu. Göbekli Tepe'nin birkaç metre boyundaki dikili taşlarının kopyalarını asıllarından ayırılmayacak biçimde yapıtarak sergide yer almasını sağlamış ve 100.000 kişinin gezdiği bu sergide Göbekli Tepe'yi Avrupa'ya tanıtmıştı.

Dünyanın en ünlü televizyonları Göbekli Tepe belgesellerini yayınladılar. Dünyanın en ünlü dergileri Göbekli Tepe'yi kapaklarına taşıdılar.

Gert Wingårdh ile Karolina Keyzer adlı mimarlar Göbekli Tepe'nin T biçimli dikili taşlarından esinlenerek 2011 yılında İsveç'in Stockholm kentine 120

Potsdam Lepsius Arşivi binası önünde Klaus Schmidt ve arşiv sorumlusu Dr. Rolf Hoffeld ile.

Fotograf: Çiğdem Köksal Schmidt.

Klaus Schmidt tarafından çeşitli dillerde yayınlanan Göbekli Tepe kitapları.

Göbekli Tepe dünyaca ünlü dergilerin kapaklarında.

Klaus Schmidt Göbekli Tepe'de kazı ekibinin toplu fotoğrafını çekerken.

metre yüksekliği ile Kuzey Avrupa'nın en yüksek binası olan ve 2012 yılında dünyanın en iyi gökdelenleri arasında dördüncü sırada yer alan Scandik Victoria Tower'i inşa ettiler.

Onun bu tanıtım gayretleri olmasaydı Göbekli Tepe ve Urfa, dünyanın ilgi odağı haline gelir miydi? Urfa da turizm bu kadar gelişir miydi?

Göbekli Tepe'yi tanıtacağız diyen birçok kişi O'nun tanıtım başarısından kendine pay çıkarmak istiyordu. Göbekli Tepe'yi tanıtımda bir eksiklik yoktu ki. Klaus Bey zaten bu konuda üzerine düşeni fazlasıyla yapıyordu. Hiçbir arkeolog kazdığı yeri bu kadar tanıtamamıştır diye düşünüyorum.

Göbekli Tepe'yi tanıtıyorum diye ortaya çıkan bayan bir gazetecinin; "Şimdiye kadar her şey küçük düşünülerek yapılmış" deyip, kazı ekibinin görsellerini talan ederek, kay-

Göbekli Tepe dikili taşlarından esinlenerek yapılan İsveç'in Stockholm şehrindeki Victoria Tower .

nak göstermeden, telif ve yayın haklarını ve kazı başkanını yok sayarak, şov yapmaktan öteye gitmeyen ve nihayetinde fiyasko ile sonuçlanan sözde tanıtım projesi Klaus Bey'i ve Çiğdem Hanım başta olmak üzere hepimizi çok üzmüştü.

İşinin aşığı idi...

İnsan bir gün olsun; "Dün akşam geç uyudum uykusuzum", "Dün çok yoruldum" veya "Bu gün kendimi iyi hissetmiyorum halsizim" diyerek "Bu gün kazıya biraz geç gideyim" demez mi? O demedi. Uykusuz da olsa, yorgun da olsa, halsiz de olsa her sabah 06:00'da ekibinin önünde işinin başında idi.

Son beş yıldır Göbekli Tepe Kazı Başkan Yardımcılığını yapma onurunu yaşadım. Yönetmelik "Kazı Başkanı bulunmadığı durumlarda kazıyı onun

Ressam Abdurrahman Birden tarafından infografik tarzda yağlıboya çalışılan Göbekli T epe tablosu. (Şanlıurfa Kent Müzesi'nde).

adına Başkan Yardımcısı yürütür" demektedir. Ancak dediğim gibi beş yıl içerisinde bir dakika kazısının başından ayrılmadı. Yurtdışı konferanslarını dahi kazının tatil olduğu Cuma günlerine denk getirdi ve binlerce km.'lik yolları günü birlik gidip geldi.

Urfa'ya bunca emek vermiş bu değerli insana bir gönül borcumuzun olduğunu düşünerek kendisine bir sürpriz hazırlamıştım. Değerli ressam Abdurrahman Birden'den Klaus Bey'in bir portresini çalışmasını rica etmişim. Abdurrahman Birden beni kırmayarak, yine değerli dostum Burhan Akar'ın çekmiş olduğu portre fotoğrafını yağlıboya ile mükemmel bir şekilde çalıştı. 2014 ilkbahar sezonu kazı kapandıktan sonra Klaus Bey'i ve Çiğdem Hanım'ı havaalanına yolcu etmeden önce Abdurrahman Birden'in atölyesine götürdüm ve çalıştığı portreyi gösterdim. (Bakınız kapak fotoğrafı). İkisi de bu sürprize çok memnun oldular. Portrenin önünde fotoğraflarını çektim. Bu görüşmemizin son görüşme olacağı kimin aklına gelirdi?

Abdurrahman Birden, daha önce Göbekli Tepe'nin infografik tarzda büyük bir yağlıboya tablosunu çalışmıştı. Şimdi Mahmutoğlu Kulesi'ndeki Şanlıurfa Kent Müzesi'nde yer alan bu tablonun kurşun kalem eskizine hayran kalan Klaus Bey bu eskizi arşivlerinde muhafaza etmek üzere satın almıştı.

KlausSchmidt ve Çiğdem Schmidt kazı ekibinden bazı öğrencilerle kazı evinde.

Bir insanın iyi ya da kötü olup olmadığını anlamak için eşine sorunuz...

Erkek ya da kadın fark etmez. Ama kadına sormak, kadının fikrini almak bence daha çok önemli. Eğer Çiğdem Hanım onun için, "Güzel yürekli, dumduru, sınımsız insan, sevgili eşim, gözbebeğim, bir tanem" diyorsa söylecek söz yoktur ve o insan iyi bir insandır. Ve yine Çiğdem Hanım taziye mesajında; "Yirmi senedir yanı başında

Klaus Schmidt-Çiğdem Köksal Schmidt çifti.

Klaus-Çiğdem çifti Göbekli Tepe dikili taşlarının üzerindeki rölyefleri mülaj kâğıdına çıkarırken.

Klaus-Çiğdem çiftinin kazı alanında kısa bir dinlenme anı.

Bir konferans sırasında Çiğdem Köksal Schmidt eşinin İngilizce konuşmasını Türkçe'ye çevirirken.

olmanın, dupduru yürekli bir insana hayatının her anına eşlik etmenin, birlikte çalışmanın ve heyecan verici bir araştırmacının tanıklığını yapmanın mutluluğunu borçlu olduğum sevgili eşim, yol arkadaşım Klaus Schmidt'in kaybının acısını taşıdığım ilk günden beri Klaus'u ve beni düşünen, taziye mesajları gönderen, acımı paylaşan, Klaus'u iyilik ve takdirle anan herkese çok teşekkür ederim. " diyorsa söylenecek bir söz yoktur ve o insan iyi bir insandır.

Bir insanın iyi ya da kötü olup olmadığını anlamak için birlikte çalıştığı insanlara, mahiyetinde çalıştırdığı işçilere sorunuz...

Veysi Yıldız'a, Sofi Mahmut'a, Hasan, Hüseyin, Mehmet Tarık Yıldız kardeşlere sorun. Vefat haberinin alındığı gün kazıda çalışan tüm işçilerin yüreğine ateş düştü. Örencik Köyü yasa büzündü. Görüştüğüm her işçimiz "Göbekli Tepe babasını kaybetti, Klaus'suz Göbekli Tepe'nin bundan böyle tadı kalmadı" diyor.

Kazıya çocukluğundan beri emek vermiş Hasan Yıldız, Hüseyin Yıldız, Mehmet Tarık Yıldız kardeşler Köylelerinin "Örencik" olan adının "Klaus Schmidt" olarak değiştirilmesini istiyorlar.

Mehmet Tarık Yıldız 30 Eylül 2014 günü Klaus Schmidt'siz başlayan kazının ilk günü yaşadığı duyguyu şu cümlelerle sosyal medyada paylaşmış:

"Bu gün Göbekli Tepe'de sonbahar kazısının ilk günüydü. Değerli kazı başkanımız Klaus ve eşi Çiğdem

Hanım'ın olmayışı hepimizi derinden etkiledi. Her zaman isteyerek sabahın dördünde kalkıp işe gitme hazırlığı yaparken, ilk defa işe gitmenin zorluğunu yaşadık. Hiç kimse değerli Klaus hocamızın ve Çiğdem Hanım'ın yerini tutamaz."

Kazıda çalışan Türk ve Alman öğrencilere sorun..

Özlem Ekinbaş'a, Vedat Hurma'ya, Sabri Yıldız'a, Doğan Güneş'e, Adil Taşiyev'e, Akif Sücü'ye, Nico Becker'e, Oliver Dietrich'e, Jens Notrof'a, Lee Clare'ya ve diğerlerine sorun. Hepsisi yüreklerinin bir yanının koptuğunu söyleyeceklerdir.

Bu sonbahar Klaus Schmidt'siz başlayan kazının ilk günü Harran Üniversitesi kazı ekibi öğrencilerinden Sabri Yıldız duygularını sosyal medyada şu cümlelerle dile getirmiş:

"Bugün kazının ilk günü idi. Bugün tepede durmadan çalışmak istiyordum. Sırf düşünmemek için. Ekipte kimse kimsenin gözüne bakamıyor. Çünkü hepimiz birbirimize aynı kişiyi hatırlatıyoruz. Bu defa zor geçiyor. Bizim için daha da zor olacak. Çünkü arkamızda bizi baba gibi koruyan BAŞKAN yok. Özlem ve hasret bu kadar acı olmamalıydı."

"... evet şahidim ki Anadolu/Mezopotamya'ya sevdalı, bir 'Esaslı Adamdı'..."

Kültür ve Turizm Bakanlığı Başmüfettişi Sayın Asım Keser, Klaus Bey'in vefatı ile ilgili duygularını sosyal medyada şu cümlelerle anlatmış:

"Asrın Arkeolojik Keşfi yetim mi kaldı şimdi..."

Göbekli Tepe de yaşanan o nahoş olay üzerine mesleki bir vesile ile Urfa'ya gittiğimde tanıdım...

Kazı alanına habersizce vardığımızda, ilk görüşmede; Tapınağa, insanlığın ilk mabedi mesabesindeki o dikili taşlara dair heyecanından, neolitik döneme ışık tutan sözlerinden, anlatımına yansıyan o lirik coşkudan, bir tatlı telaş ile koşturmacasından, O'nun alelade bir akademisyen olmadığını, Anadolu'nun kadim bereketine banmış bir Can olduğunu fark etmiştim... Urfa'daki mütevazı kazı evinde bir akşam sofrasında kadim gelenek üzere tabağının dibini sıyrırken göz göze geldiğimizde o munis sıcak tebessümünde ve dahasında Klaus'un, bizden yerli milli Anadolu sevdamızdan evrensel alana açılan bir temsilcimiz olduğuna büsbütün kanaat getirmiş, ara ara seminerlerde hasbihal eder olmuştuk... Bir yakınımi yitirmenin hüznüyle sevgili eşi Çiğdem Hanım'a, ailesine dostlarına, arkeoloji camiasına başsağlığı ve sabır diliyorum... ve Anadolu'nun kadim geleneği üzere şahidim, evet şahidim ki Anadolu / Mezopotamya'ya Sevdalı bir 'Esaslı Adamdı'..."

Nasıl bir insan olduğunu bir de meslektaşlarına sorunuz...

22 Eylül 2014 Pazar akşamı Nevali Otel'de başlayan ve Klaus Schmidt'in anısına yapılan "Kıtalararası Köprü Anadolu'nun İlk Neolitik Topluları" Uluslar arası Sempozyumu'nda Klaus'un Alman Arkeoloji Enstitüsü'ndeki çalışma arkadaşı Ricardo Eichmann" Commemorating Klaus Schmidt (Kla-

Klaus Schmidt Göbekli Tepe'de

Klaus Schmidt'in ebedi istirahatgahı.

us Schmidt'i Anma)" başlıklı konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Giden insanın yeri doldurulabilir diye bir söz vardır. Bu söz yanlıştır. Çünkü Klaus'un yeri doldurulamaz.

Klaus, askerde mühendislerle (Bizdeki "İstihkam Birliği" olmalı) çalışmış. Oradan edindiği mühendislik bilgileri kazısına da yansımıştı. Dikili taşların tellerle durdurulması, ahşap koruyucu çatı yapılması, vidalar onun başarılı uğraş alanıydı.

Herkes kendisine güveniyordu.

Ruhunu ve bedenini işine vermiş bir araştırmacı idi.

Onun ismini sürekli anmamız gerekiyor."

Klaus Bey'in vefatının ikinci günü telefonla görüştüğüm ve sürekli ağlayan Çiğdem Hanım'a; "Eşinizin yüzlerce kişi tarafından sevildiğini düşünüp kendinizi teselli ediniz. Bu kadar sevilen ve öldükten sonra güzel anılan bir insanın eşi olmak sizi teselli etmeli." demiştim.

Meyve veren ağacı taşlayanlar da vardı...

"Meyve veren ağaç taşlanır" misali, hem Alman meslektaşları arasında hem de Urfa'da dünyalar tatlısı bu güzel insan ve eşi Çiğdem Hanım'la uğraşmayı, iftira atma düzeyine kadar getirmiş bazı kıskanç ruhlu insanlar da vardı.

Dünyaca saygın bu bilim insanı bir tatil günü kazı ekibinden bazı arkadaşlarıyla Göbekli Tepe'ye benzer buluntular içeren arkeolojik bir alanda gezi yapmaya gittiğinde Jandarmaya "Tarihi eser topluyor" diye ihbar edilmişti. Bu ihbar üzerine söz konusu yere gelen jandarma araçlarının ve üzerlerinin aranması için savcılığı arayıp izin iste-

miş, alınan izin sonunda yapılan aramada hiçbir şey bulunamamıştı. Tabii bu arada saatler geçmiş, ekip adeta mahsur kalmıştı. Klaus Bey, İftira niteliğindeki bu asılsız ihbarı yapanın adını sonradan öğrendiği halde, dostlarının ısrarlarına rağmen ismini vermemiş ve dava etmemişti.

Bu tip insanlar ayrıca kazı ruhsatının alınacağı günlere yakın Göbekli Tepe hakkında medyaya asılsız haberler servis ederek Bakanlıkçı etkilemeye çalışıyorlardı.

Klaus Bey ve Çiğdem Hanım çok hassas ve duygulu kişiler olduğundan bunlara çok üzülüyor ve bu üzüntüleri günlerce devam ediyordu. Biz dostları, bu tip insanlara karşı hep kendilerini teselli etmeye ve yanlarında olmaya çalışıyorduk.

Klaus'un kalp rahatsızlığının oluşmasında bu üzüntülerin yeri vardır diye düşünüyorum.

Nitekim 22 Eylül 2014 Pazar Akşam Nevali Otel'de yapılan "Kıtalar arası Köprü Anadolu'nun İlk Neolitik Toplulukları" Uluslararası Sempozyumu'nda Klaus'un hocası dünyaca ünlü arkeolog Prof.Dr. Harald Hauptman baş başa görüşmemiz sırasında bana; "Onu çok üzdüler. Kalbi bu üzüntülere dayanamadı. Bunların kimler olduğunu sende biliyordunuz" dedi.

Dostları çöktü...

Dr. A. Eşref Fakıbbaba, Prof.Dr. İbrahim Halil Mutlu, Prof.Dr. Zuhâl Karahan Kara, Sabri Dişli, Müslüm Akalın, Prof.Dr. Mehmet Önal, Necmi Karadağ, Ebru Okutan Akalın, Eren Akalın, Rahime Yaşar, Asuman Yazmacı, Ayşegül Özbek, Nimet İnce, Ferhat Karagözlü, Sabri Kürkçüoğlu, Prof.Dr. Abdullah Ekinci, Burhan Akar Urfa'dan

ilk aklıma gelen dostları arasındaydı. Bütün dostları onların en sıkıntılı anlarında yanlarında olduk. Yazdıklarımızla, konuştuklarımızla kendilerine destek olmaya, onlara yalnız olduklarını hissettirmemeye çalıştık.

2011 yılı "Dünya Mimarlık Haftası" etkinliklerinde Mimarlar Odası Şanlıurfa İl Temsilciliği Yönetim Kurulu, dünyanın ilk anıtsal yapısı Göbekli Tepe'yi keşfederek ortaya çıkaran ve dünyaya tanıtan Klaus Schmidt'e bir şükran plaketi sunmayı kararlaştırdı. İl Temsilcisi Mimar Abdülkadir Güllüoğlu ve Yönetim Kurulu Üyeleri şükran plaketi sade bir törenle Göbekli Tepe'de kendisine takdim ettiler.

Urfa'nın ulusal TV kanallarından Kanal Urfa çeşitli kategorilerde her yıl geleneksel olarak düzenlediği "İz Bırakanlar" ödülünü 2013 yılında Yılın Arkeologu kategorisinde Klaus Schmidt'e verdi.

"Başarılı her erkeğin arkasında bir kadın vardır..."

Çiğdem Hanım, iyilikte, güzellikte, çalışkanlıkta, kalplerde sevgi edinmekte bu kadar mı eşinin kopyası olur. Her zaman söylüyorum. Klaus - Çiğdem ikilisi adeta bir elmanın iki yarısı gibi birbirlerini tamamlıyordu.

Yaşamlarını Göbekli Tepe'ye adanmışlardı. Çiğdem Hanım, resim yeteneğini Göbekli Tepe tablolarına yansıtıyordu. Tevazu göstererek kimseyle paylaşmadığı bu resimleri Berlin'deki evlerinin duvarlarında görünce şaşırıyordum.

Hep söylenir, "Başarılı her erkeğin arkasında bir kadın vardır" diye. Klaus Schmidt'in başarısının yarısında eşi Çiğdem Köksal Schmidt'in payının olduğunu düşünüyorum. Çiğdem Hanım, Klaus Bey'in adeta eli kolu idi. Kazının düzenli bir şekilde yürütmesi

Kazı Başkanı Klaus Schmidt ve Yardımcısı A. Cihat Kürkçuoğlu Göbekli Tepe'de

için ekip içerisinde iletişimi başarılı bir şekilde sağlıyor, tüm ekip üyeleri ile uyumlu bir şekilde çalışıyordu. Resmi kurumlarla ve medyayla diyalogda, kazı ekibindeki arkeologların, işçilerin organizasyonunda önemli payı vardı. Yurt içindeki tüm konferanslarda Klaus Bey'in Almanca konuşmasını Türkçe'ye çeviriyordu.

Çiğdem Hanım yetkisinin sınırlarını çok iyi biliyordu. Kazı başkanının eşiyim diyerek hiçbir zaman havalara girmiyor, Başkanın yetkilerini kesinlikle kullanmıyordu. Her işinde mutlaka Klaus Bey'e danışıyor, onun görüşleri doğrultusunda hareket ediyordu. Birçok sohbetimizde Göbekli Tepe ile ilgili olarak Çiğdem Hanım'a bazı sorular soruyordum. Ancak o her zaman Klaus Bey'in görüşünü alarak bu sorulara cevap veriyordu. Çiğdem Hanım gazetecilerin sordukları sorulara da aynı şekilde hareket ederdi. Kendisini kazı ekibinde bir arkeolog olarak görür, Kazı Başkanı dururken kesinlikle kazı ile ilgili bilgi ve görüş bildirmezdi. Herkese saygılı, kimseyi kırmayan tavırlar sergilerdi.

Bir defasında kazıda çalışan işçiler canlı olarak yakaladıkları çok büyük bir akrebi bir poşete koyarak bana getirmişlerdi. Çiğdem Hanım da yanımda idi. Eşine ender rastlanılacak büyüklükteki bu akrebin Harran Üniversitesi'nin Biyoloji Bölümü koleksiyonuna dâhil edilmesinin yararlı olacağını söyledim. Çiğdem Hanım hemen ; "Öldürecek misiniz ?" diye sordu. Ben de gayri ihtiyari "Evet" dedim. "Yazık, yapmayın" dedi. Yüz ifadesinden çok üzülüğünü

anlamıştım. Hemen akrebi doğaya bıraktım.

Herkese ürkütüğü ve gördüğü yerde öldürdüğü zehirli bir hayvanın öldürülmesine dahi dayanamayan, yüreği sevgiyle dolu bir insan, yaklaşık 20 yıldır başını birlikte yastığa koyduğu sevdiği eşinin kollarında can vermesine nasıl dayanırdı.

Aradan haftalar geçmesine rağmen Çiğdem Hanım'ın acısı ilk günkü gibi ve zerre kadar bir hafifleme yok. Bunu sosyal medyada yer alan aşağıdaki paylaşımlarından anlamak mümkün.

"... Bugün, o korkunç Pazar gününden sonra altıncı Pazar... Zaten hiç sevmediğim ve şimdi sevmemek için bir nedenimin daha olduğu haftanın huzursuz günüm... Kaç gün geçtiğini sayıp duruyorum şimdi, çünkü zamanın geçiyor olması bile bana kabul edilemez geliyor şu anda...Teyze, anneanne, baba kaybını yaşayıp, sonrasında kayınvalide, kayınpeder ve kuzeni son yolculuğa uğurlamış olmak, algıda ve kabullenmekte kolaylık tecrübesi gibi bir şey kazandırmıyormuş demek.. Ölümle ilgili her türlü gerçeği, teskin edici sözü (hepimiz öleceğiz, ölüm hayatın bir parçası, bebekler de ölüyor, her yerde acı var vs.) kendi kendime tekrarlasam da acı yanı başınızda olunca bunlar da bir fayda etmiyor... Bana sabır diliyorlar, kabullenmemi söylüyorlar, ama ben içimden sadece Klaus geri gel diyebiliyorum... Klaus bunu bilse "Çiğdem ölümüne bile karşı geliyorsun bravo" derdi kesin... Karşı gelmek istiyorum tabii. Çünkü daha

beraber çok çok yaşlanacaktık... Daha çok zamanımız olmalıydı..."

"Bugün burası nasıl sıcaktı anlattım, hava durumu 22° diyor. Benim için hissedilen sıcaklık 30° civarı idi... Ağaçlar yaprak mı döksünler, çiçek mi açsınlar bilemiyorlar... Hava böyle güneşli olunca sinir oluyorum, dışarıda hayatın devam ettiğini, milletin cıvı cıvı olduğunu fark ettim mi, "durun" demek geliyor içimden. Hava yağmurlu olunca zaten hüzün kendinden geliyor ama asıl kar yağınca çok fena olacak... İklimizin de en sevdiğimiz mevsim kar mevsimi idi..."

Vefatın ikinci günü yaptığım telefon konuşmasında Çiğdem Hanım o kadar ağlamıştı ki sonraki günlerde ne ben, ne de eşim onu bir daha aramaya cesaret edemedik. Tekrar ağlar, üzüldür diye. Halen de aramaya içim elvermiyor.

Çiğdem Hanım'ın acısını teselli edici cümlelerle gidermek mümkün değil. Ancak şunu söyleyebilirim:

Çiğdem Hanım:

Sizi üzen birkaç kişiye bakmayın. Eşiniz Klaus Schmidt'i dünya seviyordu.

Dünyanın sevdiği bu adam sizi seviyordu. Yani dünya sizi seviyordu.

Siz dünyanın sevdiği adamı seviyorsunuz. Yani dünyayı seviyorsunuz...

Daha çok uzun olabilecek bu yazıyı şu cümlelerle bitirmek istiyorum.

Değerli dostum Klaus;

Hiç kimse senin kadar Urfa'ya hizmet etmedi. Güzel bir insandın. Mesleğinin aşığydın. Dürüsttün. Çalışkandın. Seni üzenler oldu. Sen kimseyi üzmedin. Arkanda sevgi seli bırakıp gittin.

Çok üzgünüz. Sözün bittiği yerdeyiz. Göbekli Tepe'nin sensiz tadı olmayacak. Çok emek verdin. Sana minnettarız. Güle güle güzel insan. Mekânın cennet olsun. Seni özleyeceğiz.

Acı tatlı anlarında hep yanında olan sevgili eşin Çiğdem Hanım'a da Allah'tan sabır vermesini diliyorum.

Urfa'nın Kurtuluşunda Suruç Cephesi ve Arappınar/Kobani

Müslüm AKALIN
Avukat-Yerel Tarih Araştırmacısı
mcakalin@my.net.com

Suruç ve Sınır İstasyonları

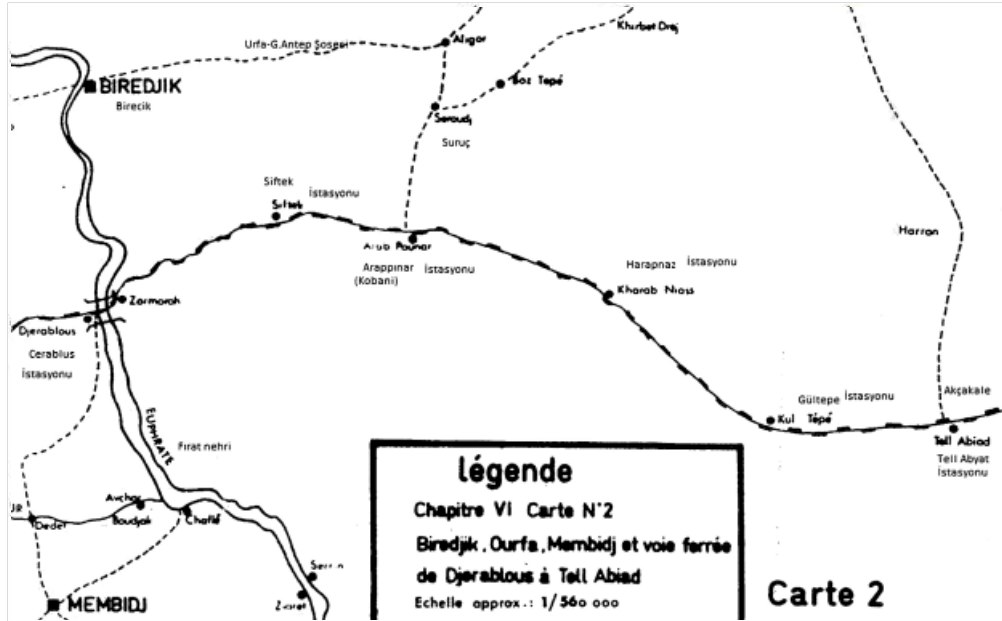
Suruç; 1900'lü yıllarda Halep Vilâyeti'ne bağlı Urfa Sancağı'na, 1911 yılından sonra bağımsız Urfa Sancağı'na ve 1923'den sonrada Urfa Vilâyeti'ne bağlı bir kaza merkezidir.

Urfa Sancağı sınırları içerisinde geçen ve daha sonra Akçakale, Suruç, Birecik kazalarının güney sınırını teşkil eden demiryolu üzerinde bulunan Telebyat, Gültepe, Harapnaz, Arappınar, Sifteki, Cerablus istasyonları Mondros Mütarekesi'ni müteakip 1919 yılında İngilizlerin işgaline uğramış, aralarındaki anlaşma üzerine 1919 yılı Kasım ayı başlarında Fransızlara devredilmiştir.

İşgal güçleri, bölgeyle ilgili görüşmeleri genellikle askerlerinin bulunduğu bu istasyonlarda yaparlardı. Sözgelimi İngiliz işgalinde General Davis, Suruç aşiretleriyle görüşmek üzere Arappınar'a geldiğinde, hükümetinin şan, şöhret ve gücünü anlattığı ve nasihatlerde bulunduğu görüşmeden sonra reislerle bir at yarışını yaptırarak reislerin uşaklarına birer kırbaç, gümüş tütün tabakası ve buna benzer şeyler vermişti.

Urfa'da Fransız İşgali

Fransızlar, temel çerçevesini Sykes-Picot anlaşmasının oluşturduğu ve Suriye İtilâfnamesi olarak da bilinen 15 Eylül 1919 tarihli Suriye ve Kilikya'da İşgal Kuvvetlerinin Değiştirilmesine İlişkin İngiliz-Fransız Anlaşması'na göre Ekim ayı sonunda işgal bölgelerini, bu arada Urfa Sancağını İngilizlerden devraldılar. Devirle birlikte demiryolu üzerindeki stratejik tren istasyonlarına da yerleşen Fransız kuvvetlerinden ya-

Urfa Sancağının Güneyindeki Tren İstasyonları

ya ve süvarilerden oluşan Karma Doğu Alayı'ndan 1 Afrika Mangası Suruç'ta, 17. Senegal Avcı Alayı'nın 9. Bölüğü Cerablus'ta, 10. Bölüğü Suruç, Harapnaz ve Arappınar'da, 11. Bölüğü Telebyat ve Gültepe'de; 3. mitralyöz bölümünün de bir bölümü Cerablus, Arappınar ve Telebyat'ta bulunuyordu.

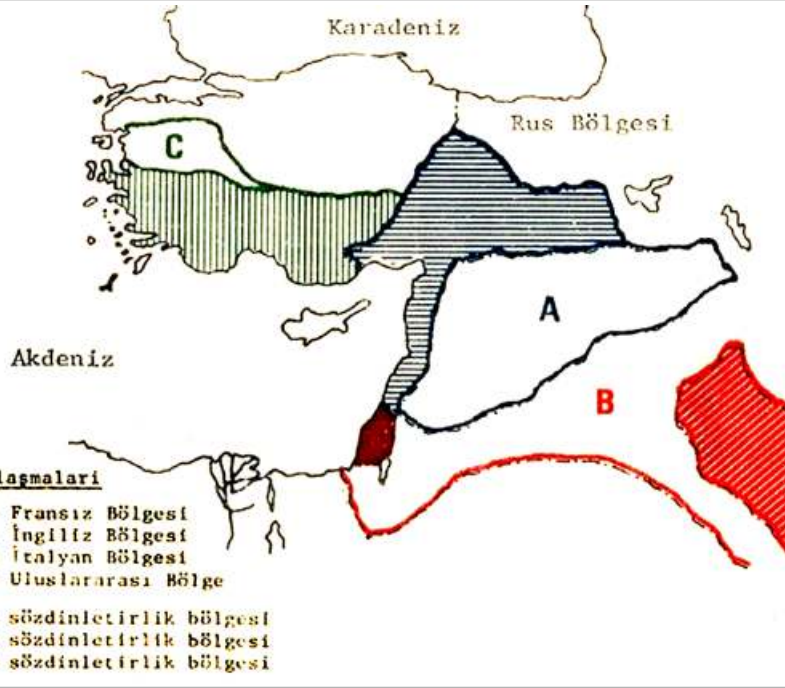
Urfa ve Suruç'ta İşgale Karşı Örgütlenme

İngilizlerin işgalini 'geçici' sayan Urfa, bu kez Fransız işgaliyle karşılaşınca her tarafta direniş amaçlı örgütlenme faaliyetlerine başladı. Suruç Berazi aşireti de, Ketkânlı reisi Basravî dışın-

daki altı kabile reisiyle toplanarak içlerinden Galibbeyzâde Mustafa, Şahinbeyzâde Bozan ve Seyfettinbeyzâde Ömer'i delege olarak Urfa'ya gönderdiler. Görüşmelerde belirlenen talimat ve öğütlerden sonra milli örgütlenmeyi sağlamak için yerlerine döndüler.

Bir süre sonra Berazi aşiretinin riyaseti altında bulunan Ketkânlı hariç diğer aşiretler Dâhiliye Nezareti'ne aşağıdaki telgrafı çektiler:

"Tarihen bilinmektedir ki Urfa sancağı Selçukîlerden beri Türklerin ve Eyyubîler zamanında perişan Kürtlerin kadim vatanıdır. Yüzde beşi aşmayan gayrimüslim unsurlara göre büyük bir

1916 tarihli Sykes-Picot Anlaşması'na Göre Nüfuz Bölgeleri

çoğunluk oluşturan sancağımız, mektepleri, camileri ve bütün uygarlık eserleri ve kurumlarıyla Osmanlı memleketidir. İtilâf devletleri yüksek meclisinde adalet ve hakkaniyet esasları içinde istişare ettiğimiz, Osmanlı Devletinden ayrılmamak kesin kararında bulunan Berazi Aşireti olarak Türklerle birlikte oluşturduğumuz çoğunluğumuz göz önüne alınarak herhalde Osmanlı topluluğunda kalacağımızı Barış Konferansı adalet huzuruna iletilmesini milli mukadderatımız adına arz ederiz.

İmzalar:

Bütün Berazi Aşireti Reisi Şahinbeyzâde Mustafa,
Dinaî Aşiret Reisi Halitbeyzâde Salih,
Picanlı Aşiret Reisi Galipbeyzâde Mustafa,
Şeddadi Aşiret Reisi Gökoğluzâde Haşim,
Didan Aşiret Reisi Melikzâde Mustafa,
Millî'den Aşiret Reisi Mehmet,
Aşiret reisleri Abdulkadir,
Şeyh Yoranzade Yusuf,
Hacıhıdırzade Mehmet."

Bir süre sonra ihbar üzerine örgütlenmeyi öğrenen Fransızlar bir taraftan Suruç Kaymakamı Mesut Bey ve Jandarma Komutanı Hüseyin Pertev Efendi'yi tevkif ederek Arappınar İstasyonu'ndan trene bindirip İstanbul'a sevk ettiler, diğer taraftan da Berazi Aşireti Reisi Şahinbeyzadeleri kazanmaya çalıştılar. Fransızların Arappınar kumandanı, Şahinbeyzade Mustafa Bey'i çadırında ziyaret ederek kimden taraf

olduğunu sordu. Mustafa Bey soruya kahve ve yemekten sonra cevap vereceğini ifade ettiyse de, Fransız subayı'nın, sorusuna cevap verilmeyeceği yemeğe oturmayaacağını söylemesi üzerine Mustafa Bey: "... İsterseniz yiyiniz, isterseniz yemeyiniz, ben altıyüz senedir Osmanlı'yım ve yine de Osmanlı olarak öleceğim" şeklinde mukabele ettiğinden Fransız subayı oturmaksızın geri döndü.

Urfa'daki örgütlenmenin de Fransızlarca öğrenilmesi üzerine tutuklanan Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza'nın yerine atanan Yüzbaşı Ali Saip 1919 yılı Aralık ayı sonuna doğru Urfa'ya geldiğinde yapılan görüşmeler sonunda örgütlenme çalışmalarını bütün bölgede son aşamaya gelmişti.

İşgale Karşı Urfalıların ve Suruç Kürt Aşiretlerinin Ayaklanması

Fransızlara karşı 15 Ocak 1920'de başlatılması planlanan ayaklanmayla ilgili olarak Yzb. Ali Saip tarafından Kürt aşiret reislerine gönderilen ve "... Dünyada İslamiyet'i koruyan özgür ve bağımsız olanlar ancak Türkler ve Kürtlerdir. Ve bugün İslamiyet ve vatan tehlikededir. Siz ki, bütün bir Hristiyan âlemine karşı Kudüs'ü koruyan Selahaddin-i Eyyûbi Hazretleri'nin torunlarıdır. İslamiyet ve vatan sizden imdat bekliyor..." diyen bildirgenin ekindeki talimatnamede "Ocak'ın 15. günü saat sekizde Urfa, Telebyat, Arap-

pınar Fransız işgal kuvveti kumandanlığına, ekli ultiमतomun birer sureti mühürlü olarak verilecek ve suret verildiğine ilişkin kendilerinden imza alınacaktır" dedikten sonra, Suruç aşiretlerinin Aneze aşiret reisi Haşim Bey'in aşiretiyle birleşerek Suruç ve Arappınar'daki Fransız kuvvetlerini püskürtmesi ve Suruç'un başka yerlerle her türlü bağlantısının kesilmesi öngörülmüyordu.

Bu ayaklanma planı da Fransızlara ihbar edildiği için bütünüyle gerçekleşmedi ve ertelendi. Ama talimatı alan aşiretler ertelemeyen habersiz, rayların tahribi vs. faaliyetlere başlayınca Fransızların yöneticisi Yzb. Sajous, Mutasarrıfa gönderdiği yazıyla "Arappınarı ile Siftek arasında bana ihbar edildiği veçhile bir rayın tahrip edilip edilmediğinin acele olarak bildirilmesini rica ederim. Eğer durum gerçekse, Suruç ahali hakkında uygulamaya mecbur kalacağımız tedbirlerden korunmaları temin edilmek üzere derhal failerin buldurularak tutuklanmaları önemli ve gereklidir" şeklinde tehditlere başladı.

Aneze aşireti şimendifer hattını tahrip edip, aşiretler Arappınar'da Fransızlar'la çatışmaya girdikten sonra Aneze aşireti reisi Haşim Bey ile Berazi Aşiret Reisi Şahinbeyzâde Mustafa Bey, Arappınar ve Suruç'ta mevcut Fransızların 24 saat içerisinde çekilmeleri için ultiमतom verdiler.

Diyarbakir'deki Kolordu'dan Harbiye Nezareti'ne gönderilen ivedi mesajda, verilen ultiमतom: "... Arappınarındaki kuvvetin de çekilmek üzere olduğu haber alınmıştır. Oradan servisle verilen bilgilere göre Telebyat'da galeyan başlamıştır. Urfa Mutasarrıfı'nın 29.01.1920 tarihli bildiriminden de Suruç'daki kıyamın Fransızların hükümet işlerine karşımlarından ve bütün hareketleriyle Urfa'dan çıkmayacaklarını, Urfa'yı sömürgeler gibi idare edeceklerini ahalinin anlamalarından doğduğu, Urfa'da kıyamın hissedilmekte olduğu anlaşılmalıdır." şeklinde değerlendirilmiştir.

Urfa milis kuvvetleri, 7 Şubat 1920'de Siverek ve Hilvan bölgesinden yardıma gelen aşiretlerle birlikte Urfa'daki Fransızları kuşatma altına alıncaya, Arappınar istasyonuna yeniden 'teslim ol' çağrısı yapıldı. Arappınar Fransız Mevki Kumandanı Suva'dan "Suruç Kuvayı Millîye Cemiyeti'nden 11 Şubat 1920 tarihli mektubunuz geldi, ben de kan dökülmesini istemem ve hiçbir kimseye teslim olmam." cevabı gelince iki taraf arasında müsademe başladı.

Şubat ayı boyunca Urfa'daki kuvvetler kuşatma altındaki Fransızlara yapılan hücumlarla meşgulken, Mart ayı başlarında Fransız kuvvetlerinin Suruç'a doğru yürüdüğü haberi Urfa'da büyük heyecan yarattı. Urfa'daki hücumlardan istenilen sonucun alınmaması ve Fransızlar'ın yaklaşmakta oldukları haberi halkın moralini çok kötü etkiledi. Ketkânlı aşireti reisi Basra vî'nin Fransız kuvvetlerine katıldığı ve katliam yaptıkları haberi, Fransızlar'ın Urfa'ya gelmesi halinde çok kimsenin idam edileceği ve geniş tutuklamalar yapılacağı haberleri Ermeniler'in intikam alacakları haberleriyle birleşti, yayıldı. Karargâhta yapılan toplantıda geniş yetkili bir çete bölüğünün devriye gezerek panik yaratanları ve teşvikçilerini yakalayıp Heyeti Merkeziye'ye teslim etmeleri kararlaştırıldı. Bu arada 50 vagon Fransız askerinin Telebyat'a gitmek üzere Arappınar'ına ulaştığı, Telebyat'a hareketten önce Karapınar Köyü ile Şahinbeyzâde'lere ait Mektele köyünü yaktıkları, Atmanik Köyü'nün kadın ve erkek ahalisini vagonlara doldurarak birlikte götürdükleri haberleri yayıldı. Urfa eşrafı, düşmanı karşılamak ve mümkün olduğunca hattı tahrip etmek üzere bir mitralyözle birlikte ahalden bir kuvvet ayrılarak acilen Suruç'a çıkarılması için Kolorod'dan yardım istedi.

Urfa Kuvâyi Milliye'den Suruç ve Kobani'ye Takviye Birlik

Suruç'a gönderilen Yüzbaşı Hacı İzzet komutasındaki 100 kişilik müfrezeden başka Suruç'a hareket edenleri, Siverek kuvvetleriyle Urfa'ya gelen yedek subay Kerim Fırat şöyle anlatıyordu:

"... Müsademe bir taraftan devam ederken, hariçten Fransızlara takviye birliklerinin geleceği haberi herkesi endişeye düşürmüştü. Bu hadiseyi ilk işiten Hacisazâde Ömer Efendi ve Hocazâde Abdurrahman, Arabizâde Reşit Efendi'nin evinde toplanarak aralarında bu mesele hakkında uzun boylu görüşerek konuşuktan sonra tren hattının tahribine karar veriyorlar. Bunu gerçekleştirmek için atı olan Urfalılarından 100 kadarının isimleri bir kâğıda tespit ediliyor. Bu göreve katılmayacakları hakkında da çok fena muamele yapılacağı ekleniyor. Bu kıymetli ve fedakâr insanlar fikirlerini Hacı Mustafa Kâmil'e ve Ali Saip'e anlatıyorlar. Ali Saip bunların fikirlerini kabul ediyor. Tren hattının nasıl tahrip edileceğini bi-

len ve eskiden muhabere memurluğunda bulunan Kemancizâde Nuri, Mamozâde Hasan, Abuzer oğlu Abdi ile kuvvetler Hacisazâde Ömer Ağa'nın köyüne gidiyor. Ömer Ağa'nın köyde bulunan oğlu Osman Ağa ile amcazâdesi Halil ve akrabaları bu kuvvetlerle birlikte Suruç'a hareket ediyorlar. Suruç halkı büyük bir tezahüratta bulunarak, milli kuvvetleri kucaklayarak kurbanlar kesiyorlardı. O zaman Suruç Kaymakam Vekili Celâl Bey idi. Şahin Bey'in oğulları Bozan ve Mustafa Bey'ler Urfa ve Siverek Milli kuvvetleriyle birlikte bulunan Siverekli Bozan Ağa'ya katılarak İlyas Bey'le birlikte Cerablus'a doğru şimendifer hattını tahribe başlıyorlar. Hattın sökülmesine Harapnaz'dan, Çal köprüsüne kadar birçok yerden başlanılmıştı. Hacisazâde Osman'la Halil Ağalar hattı sökerken bir Fransız müfrezesiyle çarpışıyorlar müfrezeye dikiş tutturamayıp ricat ediyorlardı..."

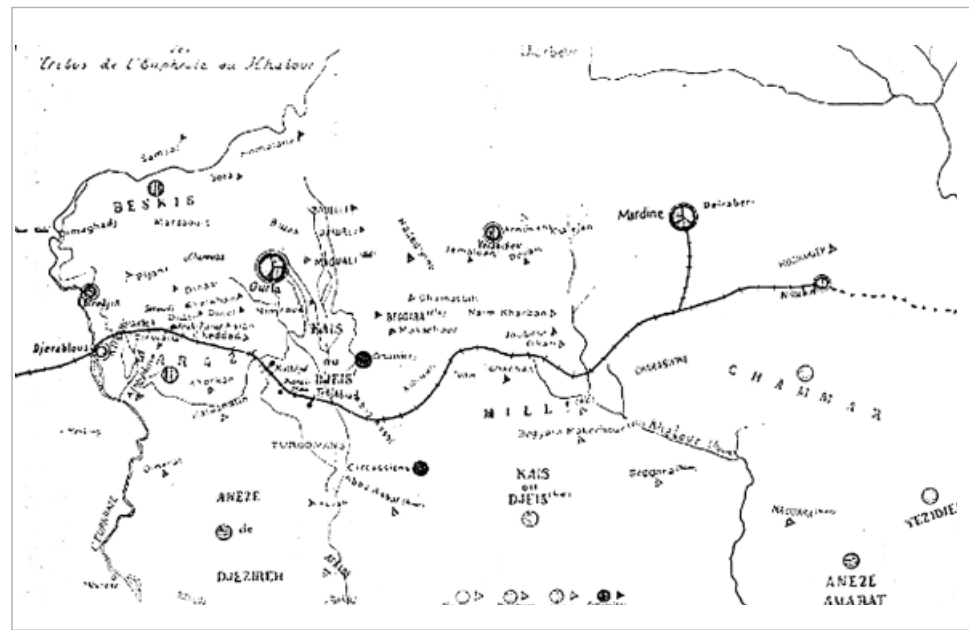
Berazî Aşireti Reisi Şahinbeyzâde Mustafa Bey bu konuda Urfa'ya gönderdiği yazıda: "Urfa'dan gönderilen Kuvâyı Milliye ile birlikte çalışarak Siftek İstasyonundan itibaren şimendifer hattının ayrıca taminine imkân bırakmamak üzere tahribine başladık. Kuvayı Milliye'yi gören Suruç halkının maneviyatı yükseldi, bize mütemayil oldular. Urfa'dan gelen kuvvetle bin kişiye yakın muazzam bir kütleyle çalışıyoruz. Tahribat bitince istasyonlarda mahsur kalacak düşmanın tenkili için Urfa'daki toplardan birinin gönderilmesi maneviyatı artırır, halkı mücahede etrafında toplar." derken hat boyundan gelen haberlerde Fransızlar'ın Cerablus ve diğer istas-

yonlarda süvari kuvvetleri bırakarak şimendiferle geriye çekildiği ve Akçakoyunlu'da düşman kuvvetleriyle Kuvayı Milliye ve aşiretlerin çatışmaya girdikleri bildiriliyor ve içinde Sacur köprüsünün de bulunduğu dört köprüyle dört kilometrelik tren yolunun tahrip edildiği kaydediliyordu.

Hat boyunda çarpışmalar devam ederken mart ayı sonuna doğru Suruç'daki Binbaşı İlyas Bey, Yüzbaşı Ali Saip Bey'e Urfa'daki Fransız kumandanlığından Arappınar'daki Fransız kumandanlığına gönderilen Urfa Ermenilerinden İbrahim adlı birinin yakalandığını ve elindeki şifrenin alındığını bildirdi. İbrahim sorgusunda, 20 lira ücretle Urfa'daki iki Ermeni tarafından gönderildiğini ve eğer mektup ele geçip kendisi Arappınar'ına gidebilirse onlara "Erzak ve cephaneye bitmek üzere, şu yakınlarda kuvvet gelmeyecek olursa teslim olmaya mecburiyet hâsıl olacaktır" biçimindeki mesajı iletceğini söyledi. Aşiret reisleri kendisini öldürmek istedilerse de İlyas Bey izin vermedi. Fransızların erzak ve cephaneye bakımından sıkıntıda oldukları anlaşılmıştı.

Fransızların Urfa'yı Terki

Kuvayı Milliye'ce tekrarlanan ve her defasında reddedilen tahliye isteğinin Fransızlar tarafından kabul edildiği, 7 Nisan'da Ermeni cemaatinden temsilcileri Mihran ve Dr. Beşliyan aracılığıyla öğrenildi. Varılan anlaşmaya göre Fransızlar 10 Nisan 1920 gece yarısı saat: 01:00'de Suruç-Arappınar yolundan Urfa'yı terk edeceklerdi. Fransız kafilesi Suruç yoluna çıktıktan sonra

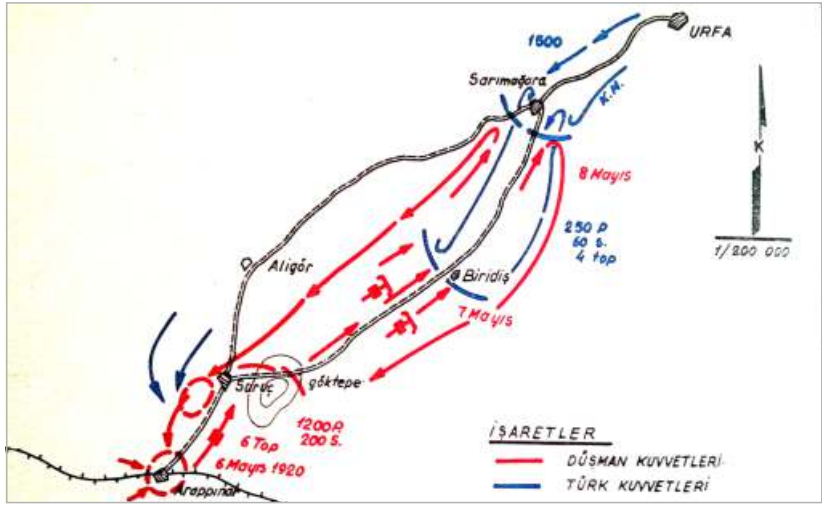
Fırat ve Habur Arasındaki Aşiretler

sabaha karşı aşiret ve milislerle çatışma meydana geldi. Nedenleri ayrı bir yazının konusu olan ve Fransızların teslimiyle sonuçlanan kanlı çatışma Urfa'nın 15 km. batısındaki Suruç ile Arappınar yol kavşağına 3 km. mesafedeki Şebeke mevki denilen tepelerde vuku buldu.

Arappınar/Kobani'nin Fransızlardan Alınışı

Fransızların Urfa'yı tahliyesine yakın Yüzbaşı Ali Saip'in yerine millî kuvvetlerin kumandanlığına atanan Binbaşı Pehlivanzade Nuri, Şebeke olayından sonra 14 Nisan 1920 akşamı kuvvetleriyle birlikte Suruç'a geldi. Arappınar istasyonundaki Fransız birliğinin topçu ateşiyle geri çekilmeye mecbur edilmesi üzerine Sifteke istasyonunda çok sayıda Fransız kuvveti toplanarak 16 Nisan'da Arappınar'na doğru harekete geçti. Bunun üzerine Suruç'a doğru çekilen millî kuvvetler taburu Suruç aşiretleriyle birleşip sevk ve idare işlerini yeniden düzenlediler. Fransız kuvvetleri Arappınar'dan Suruç'a topçu ateşi desteğinde taarruza geçtiğinde millî kitalar önce Suruç'un 15 km doğusundaki Birdirej'e doğru çekilip tahkimat yaptılar, daha sonra da Fransız kuvvetlerinin Şebeke'nin intikamını almak için Urfa üzerine yürüdüğü haberleri üzerine toplanıp Sarımağara'ya gelen 1500 kadar silahlı Urfalılarla birleşip çekildikleri Sarımağara'da savaş düzeni aldılar. Siverek'ten getirilen iki topla güçlenen ve sayıları ikibini aşan millî kuvvetler 8 Mayıs 1920'de topçu ve ağır makineli tüfeklerin desteğinde taarruza geçen Fransızlarla altı saat süren şiddetli bir çatışmaya girdi. Şiddetli savunma karşısında akşama kadar ilerleme sağlayamayan ve muharebe alanında 150 kadar ölü ve yaralı bırakan Fransız kitaları Suruç istikametinde geri çekilip şehri yağmayla lüzumlu gördükleri malzeme ve eşyaları alıp Arappınar istasyonuna döndüler. 15 Mayıs'ta tekrar millî kuvvetlerin hücumuna uğrayan Fransızlar, baskına uğrayacakları endişesiyle doğudaki Telebyat, Gültepe ve Harapnaz istasyonlarındaki kuvvetlerini Arappınar'a topladılar. Nihayet 4-5 Haziran 1920 gecesi Suruç'ta toplanan kuvvetler bir baskın hareketiyle Arappınar istasyonunu ele geçirdiler ve Fransızları Sifteke istasyonuna, oradan da Cerablus'a çekilmeye mecbur ettiler.

Şurası bir gerçek ki, millî kuvvetlerin Suruç cephesindeki başarıları, beledikleri yardım umutları yok olan Fransızların Urfa'yı tahliye etme kararına

Urfa'nın kurtuluşundan sonra Sarı Mağara çarpışmaları

büyük katkı sağladığı gibi Fırat'ın doğusunun Fransızlardan temizlenmesini de sağlamıştı. Şüphe yok ki milisler ve aşiretler, Arappınar ve diğer tren istasyonlarını içeren bu önemli bölgeyi cansiperane bir şekilde savunmasalardı Urfa ve civarındaki Fransız işgali ve Urfa'nın tahliyesi farklı şekilde seyrederdi.

İngiliz ve Fransız İşgalinde Arappınar/Kobani'nin Starejik Önemi

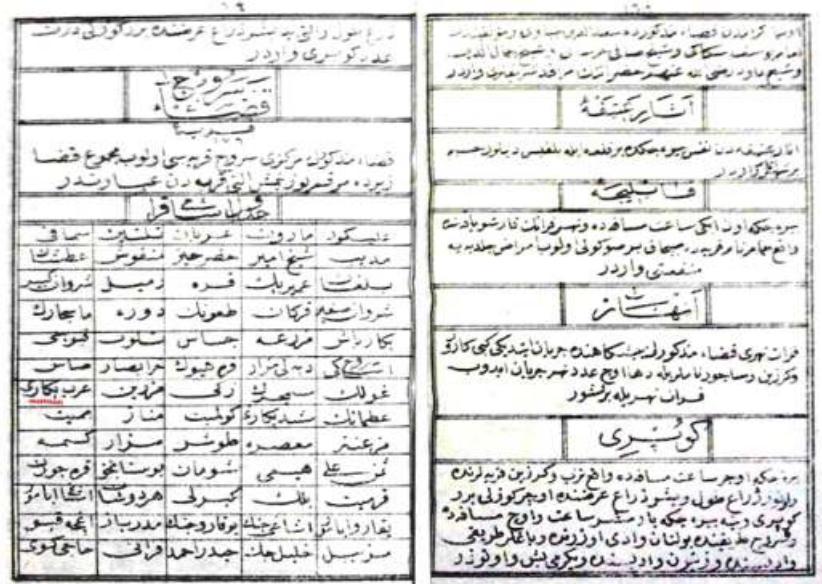
Bugün halk arasında; 1900'lerin başında bölgede faaliyette bulunan "Osmanlı Anadolu Demiryolu Company"deki "Company" kelimesinin halk dilindeki dönüşümü ile "Kobani" şeklinde adlandırılan ve artık bütün dünyada bu adla bilinen ve Osmanlı'nın Halep vilâyeti kayıtlarında "Arappınar" olarak adı geçen bu yer, yukarıda anılan

nedenlerle Urfa'nın İngiliz ve Fransızlar tarafından işgalinde son derece stratejik bir önem taşımıştır.

Burası küçük bir yerleşim iken 1903 yılında Bağdat Demiryolu imtiyazının Almanlara verilmesini müteakip tren istasyonu kurulan yerlerden birdir ve Ermeni tehciri sırasında toplanma merkezi olan Urfa'dan kafilelerin toplanma ve nakli için de kullanılmıştır. Suriye devleti kurulduğunda "Arappınar" yerleşimi sözcüğün Arapçası olan "Ayn-el Arap" şeklinde adlandırılmıştır.

Türkiye-Suriye Sınırının Belirlenmesiyle Mağdur Olan Aşiretler

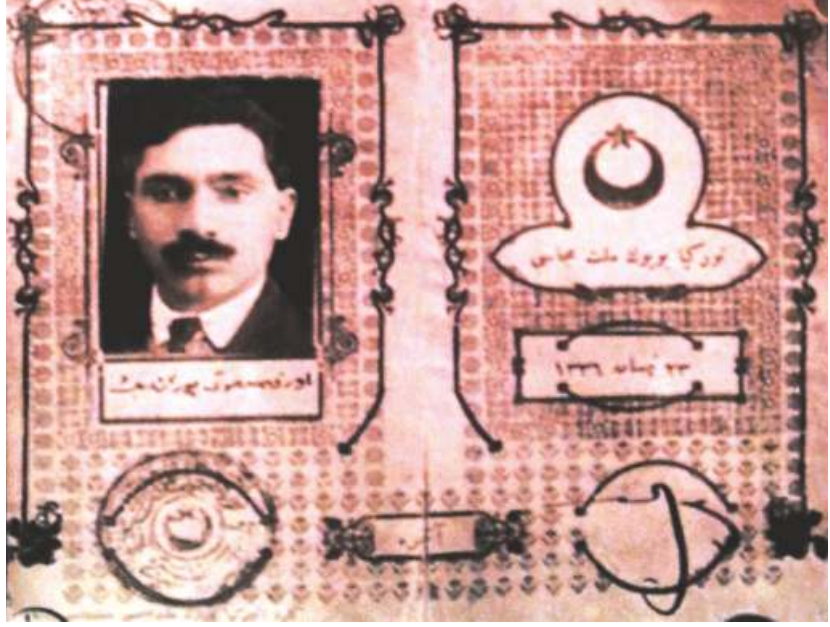
İşgalci Fransızların Fırat'ın doğusunu terk etmelerinden sonra Anadolu Hareketiyle kurdukları yakın ilişkiler sonucu imzalanan 20 Ekim 1921 tarihli "Ankara Anlaşması"yla belirlenen Suri-

1869 Yılı Halep Salnamesi'nde Arappınar Köyü

ye sınırı TBMM'de ciddi eleştirilere uğramıştır. Urfa mebusu Birecikli Yaşar-zade Hacı Hayalî Efendi, TBMM gizli celse görüşmelerinde; silahlanıp Fransızlara karşı şiddetli mücadeleler veren insanlar için ve arazilerinin önemli bir bölümünün Fransızların tarafında bırakılmasına "Bunun için mi savaştılar?" diyerek, şiddetle itiraz etmiş ve Türkiye-Suriye sınırının tren hattının 10 km. güneyinden geçecek şekilde düzeltilmesi için bir önerge vermiş ancak kabul görmemiştir.

Bu işten çok zarar gören ve toprakları sınırın öbür tarafında kalan Urfa livası sakinleri gibi, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıkla savaşan Suruç aşiretleri de aynı akıbete uğramışlardır. Bunlardan en büyük zararı görenler, toprakları önemli ölçüde bölünen Suruç'taki Berazi Aşiretler Konfederasyonu'dur. Suruç'taki 7 aşiretin reisi durumundaki Berazi Aşireti'nin reisleri Şahinbeyzade Mustafa Bey ile antlaşma tarihinde TBMM 1. Dönem mebusu olan ve TBMM'nin izni ile Gaziantep'e yardıma giden kardeşi Şahinbeyzade Bozan Bey, Ankara Anlaşması'ndan sonra aileleriyle Türkiye'yi terk ederek topraklarının büyük bölümünün kaldığı Suriye'ye yerleşmişlerdir.

TBMM 1. Dönem Urfa Mebusu Şahinbeyzade Bozan Bey'in mebus kimliği

KAYNAKÇA

A) Kitaplar

- Açanal, Hasan; Urfa Kurtuluş Mücadelesi Hatıratı, ŞURKAV Yayınları, Ankara. 2001
- Akalın, Müslüm; Millî Mücadelede Urfa, Şanlıurfa 2010
- Akalın, Müslüm; Urfa'nın Kurtuluşuyla İlgili Belgeler, ŞURKAV Yayınları, Ankara 1997
- Ali Rıza; Urfa Mücadehesi, Sinop. Hicri 1343.
- Ali Saip; Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri, Ankara 1340.
- Armaoğlu, Fahir; 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi, Ankara 1984.
- Arsan, Nimet; Atatürk'ün Ta'mim, Telgraf ve Beyannameleri, Ankara, 1964
- Baykal, B. Sıtkı; Heyet-i Temsiliye Kararları, Ankara 1974
- Baytok, Taner; İngiliz Kaynaklarından Türk Kurtuluş Savaşı, Ankara, 1970
- Fırat, Kerim; Urfa Savaşından Yapraklar, Gaziantep, 1942.
- Gökbilgin, Tayyip; Millî Mücadele Başlarken, I-II. Ankara 1959-1965
- Holmes, Mary Caroline; Urfa'da Ermeni Yetimhanesi (Çev. Vedii İlmen), İstanbul 2005
- Kılınçkaya, Derviş; Millî Mücadele'de Urfa, Yüksek Lisans Tezi (1985)
- Malkoç, Nami; 1920 Yılı'nın Kurtuluş Savaşları, Ankara 1937.
- Olçay, Osman; Sevr Anlaşmasına Doğru, Ankara 1981
- Özçelik, İsmail; Millî Mücadele'de Güney Cephesi (Urfa), Ankara 1992
- Özgültekin R, Akman E, Demirbağ H, Sun K; Tarih ve Kültürüyle Siverek, Ankara 2003

Sabis, Ali İhsan; Harp Hatıralarım, c.5, Ankara 1951

Saral, Hulki-Tosun; Vatan Nasıl Kurtarıldı, Ankara 1970

Yavuz, Bige; Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri, Ankara 1994.

B) Makaleler

- Akalın, Müslüm, Fransız Albayı Normand Urfa'da, Kurtuluşumuz 65. Yıl, Şanlıurfa Belediyesi Yayını, sf. 29, 1985
- Akalın, Müslüm; Fransızlar'ın Urfa'yı Tahliyesi, Şanlıurfa Kurtuluşu ve Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Şanlıurfa Belediyesi Yayını, 1987
- Kılınçkaya, Derviş; Urfa'nın Kurtuluşu Üzerine Düşünceler, Şanlıurfa Kurtuluşu ve Tarihi Sempozyumu (1985-1986) Bildirileri, Şanlıurfa Belediyesi Yayını, 1987.
- Mestçi Ahmet; İngilizler ve Fransızlar Urfa'da Aşiret Avına Çıktılar, Hizmet Gazetesi 11.4.1983
- Özçelik, İsmail; Urfa ve Çevresinin İşgaline Tepkiler, Şanlıurfa Kurtuluşu ve Tarihi Sempozyumu (1985-1986) Bildirileri, Şanlıurfa Belediyesi Yayını, 1987
- Özçelik, İsmail; Millî Mücadele'de Urfa'da İlk Teşkilatlanma Çalışmaları, Şanlıurfa Kurtuluşu ve Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Şanlıurfa Belediyesi Yayını, 1987

Urfa'da Zamanlar, Ramazanlar ve Mekânlar

Şahin DOĞAN
Sanat Tarihçisi
Şanlıurfa Müze Müdürlüğü
yazmak77@hotmail.com

Mustafa Akgül

Bir Ramazan daha gülümsedi yüzümüze, mahzun mahzun. Nice Ramazanlar geldi geçti bir rüzgâr gibi. Hepsinde itiyat haline getirilen açlık, mukabele, iftar sofralarının şahane görünümü ve sahurların esrarengiz tadı.

“Mazi, lezizdir” der, Abdülhak Şinasi Hisar. Leziz ve bir o kadar nefis.

Eski ramazanların lezzeti genellikle acıklı bir mazi yadigârı gibi hep yâd edilir hâlbuki bir zamanların şimdisi kabul edilen günler maziye karışmış, onun tozlu sayfaları arasında yerini almış bir durumda. Bu Ramazana mahsus herhangi bir duygu yoğunluğu yaşadığım pek söylenemez fakat diğer sıradan zaman dilimlerinden farklı manevi bir iklimin içinde hissetmekten alamıyorum kendimi.

Bir başkadır Urfa'da zamanlar ve Ramazanlar. Burada manevi coşku ve heyecanın en fazla, en diri, en yoğun yaşandığı yer hiç şüphesiz ki Balıklıgöl civarı ve Dergâh Camii...

Bu mekân bir bütün olarak ele alındığında ruhaniyyat, uhreviyyat ve maneviyyat her bir unsuruna, her bir taşına sinmiş gibi. Kendisini mimarlığın ve estetiğin dehasına rahatlıkla teslim eden böylesi bir mekân çok azdır. Bazı araştırmacıların burasının Hz. İbrahim'in yaşadığı bölge olmadığı yönündeki düşünceleri tamamen yersizdir. Çünkü çoğu zaman halk dilindeki şifahi aktarımlar yazılı belgelerden daha ziyade itimada şayandır. Tarihin yazılı olmayan önceki dönemlerini tamamen şifahi rivayetlerden öğrenebiliyoruz.

Buralar mübarek gün ve gecelerde daha da bir farklılaşır, ortamdaki manevi iklim daha da yoğunlaşır. Ve özellikle de Ramazan aylarında... Bu ayda zaman kendine yakışır bir biçimde bütün kostümünü giyerek çıkar karşınıza. Onun hakiki ve sahici çizgilerini bu ayda yakalarsınız sadece. Ve gerçek ritmini duyar ve duyumsarsınız. Her camide ayrı bir kuran tilaveti, ayrı bir ibadet, yarı bir zikir icra edilir.

Sahurların esrarengiz tadı, iftarlar -ki hiçbir akşam yemeği bu iftar sofralarında görüldüğü kadar hak edilmiş ve kazanılmış bir mana taşımaz. Sofraya büyük meydan savaşı kazanmış bir komutanın haklı gururuyla oturur çoğu Müslüman. Sahur mukabelesi, hatimle kılınan teravih namazları ve bu namazlardan sonra tam bir manevi cümbüşe sahne olan cami avluları. Sıcak yaz gecelerinde su ve şerbet satan çocuklar, bütün gün kavurucu sıcaklardan dolayı evden çıkamamanın verdiği hınçla iftardan hemen sonra kendini dışarıya atan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, meczuplar, mecnunlar...

Meşhur iki İstanbul aşığı olan; Ahmet Haşim'in "Müslüman Saati"nde veya Ahmet Rasim'in "Şehir Mektupları"nda anlattığı her şeyin on katı, yüz katı burada mevcut. Haşim'in acayip komplekslerle dolu uyumsuz ruhu; batanı, söneni ve kaybolmak üzere olanı çok iyi görüyordu ve duyumsuyordu. Onun için maziyi asıl cevherinde

medeniyetlere bir nevi musiki çeşnisi veren zaman anlayışında yakaladı ve bu metafizik görüşten ölümle sarmaş dolaş ürpermeler çıkardı. Bu alanı görseydi Haşim, kim bilir bu ürpermeler ne seviyede seyredirdi?

Ahmet Rasim Haşim'e hiç benzemez, o düpedüz sokağın adamıydı ve sokağı yakaladı. Eline geçen şiir külçelerini mizahın hokkasında ezmekten çekinmezdi. Burada sokaklar, meydanlar ve avlular o kadar canlı, renkli ve hareketli ki Rasim bile nabzını tutmaktan aciz kalırdı. Kısacası Haşim, buranın manevi cephesini, Rasim ise maddi cephesini resmetmekte çaresiz kalırdı.

Bence kutsal beldeler olan Mekke ve Medine'den sonra dini heyecan ve coşkunun en ziyade yaşandığı mekânların başında burası gelir. Diğer meşhur iki İstanbul aşığı olan Yahya Kemal ve Tanpınar ne bahtsız ve talihsiz insanlarmış ki bu "kutsal mekânı" göremeden gittiler.

Tabii ki Amicis, Nerval ve Gide gibi batılı gezginler gözünde bu durum sade folklorik bir şey, ilahi bir tarafı yok. Zaten seyahat ettikleri doğu şehirlerini anlatılırken oryantalist bir süzgeçten

geçirmeyi ihmal etmezler. Bizler, Asyalılar yani doğu onların gözünde sadece egzotik bir meraktan öte bir şey değil. Hatta Amicis, iftar sofralarındaki o manevi cümbüşü çok terbiyesiz ve nezaketsiz bir üslup ile anlatmaktan çekinmez.

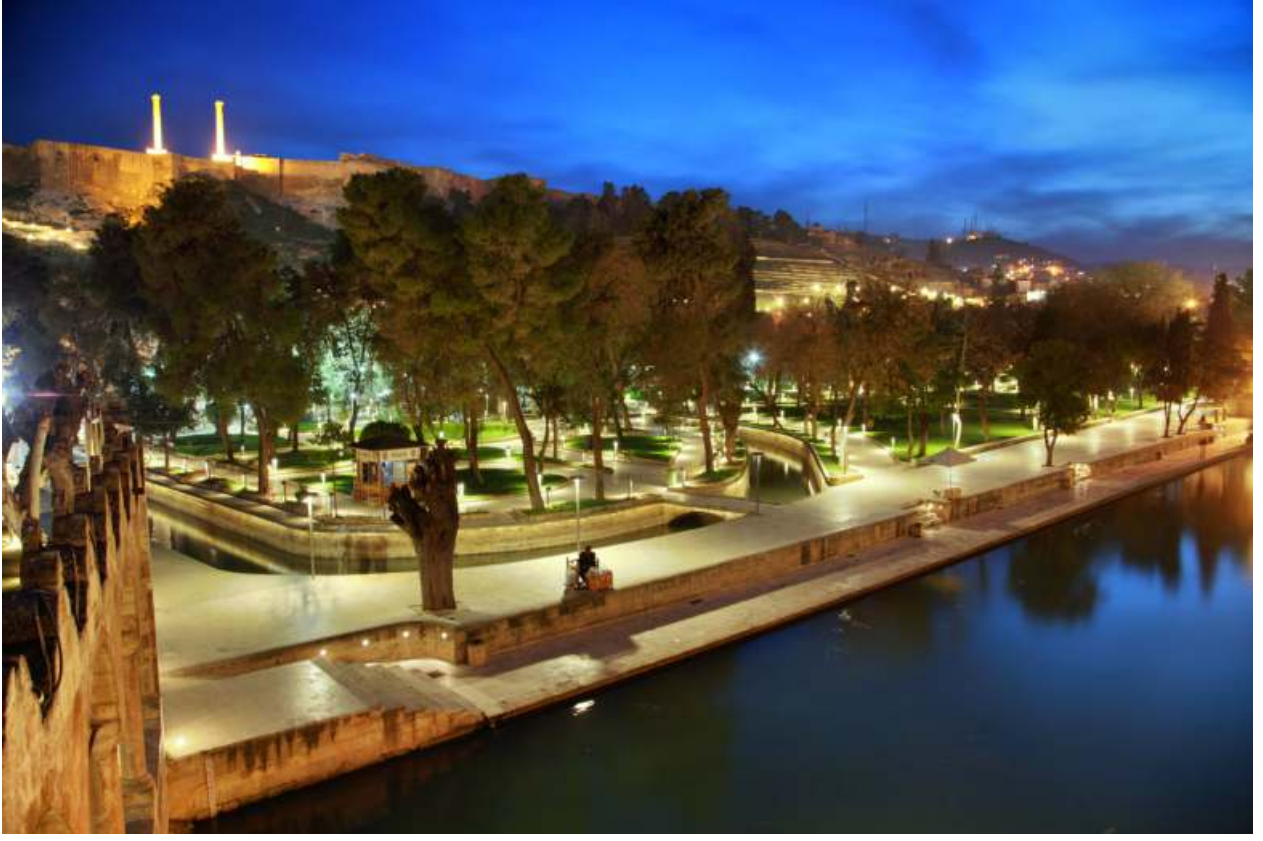
Hele bin aydan daha hayırlı olan kadir gecesi. Ve o geceye bir hazırlık niteliğinde olan bir gün önce yapılan ve yarım asırdır devam eden Hz. Bediüzzaman'ın Mevlid-i Şerifi. Bu mübarek gecenin gündüzünde öğle namazından itibaren hazırlıklar yapılır, yerler tutulur, herkes iftar için bir yer tutar kendine, erzakını önceden yanına alarak... Çünkü sonraya kalınırsa en küçük bir yer bulabilmesi imkânsızlaşır. İftar saati gelince herkes bulunduğu yerde iftarını eder, sonra aynı yerde akşam namazı ve teravih kılınır ondan sonra sabaha kadar zikir, fikir, mevlit, şükür, dua gibi etkinlikler icra edilir. Sabah namazı sonrası farklı camilerde sakalı şerif ziyareti yapılır. Urfa'nın bütün civar komşuları o gece oradadır. Gaziantep'ten, Adıyaman'dan, Diyarbakır'dan, Mardin'den, Malatya'dan, ilçelerden hatta Adana ve İstanbul gibi büyük şehirlerden gelen misafirler o alanı

doldurur. O gece öyle bir mahşeri kalabalık oluşur ki orasını Kâbe'nin bir provası zannedersiniz. İğne atsan yere düşmez misali o kadar dolu, o kadar kalabalık olur bu mübarek gecelerde. Gaipten sesler gelir kulağınıza sanki. Mekânın kutsallığı, zamanın kutsallığı ve ağızlarından dökülen zikirlerin kutsallığı, birbirinden önemli bu kutsallıklar iç içe girince gerisini varın siz tahmin edin.

Bütün bunlar olurken ben nerdeydim? Bazı zaman yıllardır bentiğimi kemiren zehirli düşüncelerden kurtulup o ahengin içine karışıp kaybolmak isterdim ama yine beceremezdim. Bir gölge gibi her an beni takip eden o uğursuz düşüncelerden bir türlü kurtaramazdım yakamı. Ve yine şiire düşerdiyolum:

...
*Ondan bir temas gibi rüzgâr beni bürürde.
Tutmak tutmak isterim onu göğsüme alıp
Bir türlü yetişemem fecre kadar yürürde
Heyhat! O bir ince ruh bense etten bir kalıp*

...
Dergâh camiinin içinde vakit namazlarından ayrı olarak günde üç

öğün zikir halkası kurulur ve hazin bir şekilde zikir yapılır. Yüzyıllardan beridir süregelen kadim bir zikir geleneğidir bu. Sabah namazının farzından önce, ikinci ve yatsı namazlarından sonra günde toplam üç defa yapılan bir ibadet bu. Kadiri Şeyhi olan Dede Osman Hazretleri ile başlayan nurlu gelenek günümüzde hala devam etmektedir. Bütün tasavvuf ekolleri tarafından değişik formlar şeklinde icra edilen bu zikir halkasının mensupları genellikle kalp ve gönül ehli samimi ve sadık Müslümanlardır. Katılanlar daha bilir sabah halkası çok daha yoğun bir dini heyecan ve atmosfer içinde geçer. Önce sadık müritlerden oluşan mütevazı halka kurulur, her birinin oturacağı yer bellidir, edep ve tevazu içinde dizüstü zikir başkanı olan serzakir'in komutu beklenir. Serzakir'in talimatından sonra önce yavaş ve bazen fısıltı halinde daha sonraları giderek yükselen seslerle caminin içinde zikir adeta çınlamaya başlar. "Hu" sesleri, "Allah" sesleri, "kelime-i tevhit" nidaları, bütün camiye bir baştan bir başa kaplamaya ve sarmaya başlar. Her mürit kendinden geçip bütün benliğiyle kendini Allah'a verip mistik bir eda içinde yüzleri sapsarı, solgun bir vaziyette kaptırır kendini bu ilahi cümbüşün içine. Sonlara doğru sesler yine kısılır, herkes kendine gelmeye başlar ve serzakir'in bir Kur'an tilavetiyle nurlu zikir nihayet biter. Evet yüzyıllardan beri bu halka böylece her gün toplanır ve yine böylece dağılır. Hem de dediğimiz gibi günde üç defa...

Bu halkaların içine girip oturmak hiçbir zaman nasip olmadı bana. Daima dışarıdan, uzaktan seyrettim, bazı zaman sadece izlemek amacıyla caminin kuytu bir köşesinde oturur onları gizlice gözlerdim. Hareketlerini, cezbelerini, jestlerini, yüzlerindeki manalı ifadeleri yakalamaya, okumaya çalışırdım. Çoğu defa o halkanın içine dâhil olup onların soluduğu o manevi havayı teneffüs etmek için can atardım ama bir engel vardı içimde, tarif edemediğim, adını koyamadığım bir engel. Bazı mutasavvıfların tabiriyle bir hicap vardı. Ve bu halkaya gönül bağlamış o mesut ve talihi müritleri hala kıskanırdım. İnsanın kendini kendi içinde yitirmesinden daha korkunç, daha feci ne olabilir? İnsanın kendi

içinde... Nasıl desem... Kendisiyle iç içe olmuş, kendilerini kendisi gibi göstermiş yabancılar olmasından daha büyük bir felaket olabilir mi? Kendisi ile başı belada olmak yani. Benim sanırım: yalnızlığı seçmek ve kendi içinde yaşama sanatıdır. En güzelini yine şiar söylüyor: "Gönüm uçmak dilerken semavi ülkelere ve fakat ayağım takılıyordu yerdeki gölgelere." Anladım ki onlarla iletişim kurmanın yolu akıl ve mantıktan ziyade dil ve gönüldür. Onların sesleri çıkarış biçimleri ile bizim kulak içi perdelerimizdir. Ancak kendisinde sözlerin eti, derisi olduğu kendi varlığında manaların bir gövde konumunda olduğu, görüntüsünün kendisinin bir kelime olduğu durumlar çok oluyor. Cümleler ve kavramlar burada çıkarılan

seslerin yankısından oluşan bir topluluk değildir. Onların susuşu, bakışı, gülümseyişi, davranışı, karşılayışı, tutumları tek tek kendilerinin söylemiş olduğu kelimesiz sözlerdir. Onların sükûtu bile size bir şeyler anlatır. Bazen sürekli konuşuyor olmalarına karşın bir şey söylemeyen kimseler ne çoktur. Bazen de bir söz bile söylemiyor olmalarına karşın çok söz söyleyen ne azdır.

"Sessiz Gemi" şairi Yahya Kemal gibi, melâmet neşvesiyle kendimi avutacaktım ya da onun tilmizi Tanpınar gibi dışarıdan caminin içinde huşu ile namaz kılan insanlara bakıp sessizce gözyaşı dökecektim. Nedense bu satırları kaleme alırken şairi şehrimizin o meşhur ve unutulmaz "Sonsuzluk Kervanı" isimli şiiri geldi aklıma tam da benim bu durumuma tevafuk eden daha doğrusu ayna tutan bir şiir.

*Sonsuzluk Kervanı, "peşinizde ben,
Üç ayakla seken topal köpeğim!"
Bastığınız yeri taş taş öpeyim.
Bir kııntı yeter, kereminizden!
Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben...*

*Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller...
Ufuk önlerinde bayrak kulesi.
Bu gidenler Altun Kol Silsilesi;
Ölçüden, ahenkten daha güzeller.
Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller...*

*Sonsuzluk Kervanı, istemem azat!
Köleniz olmakmış gerçek hürriyet.
Ölmezi bulmaksa biricik niyet;
Bastığınız yerde ebedî hasat.
Sonsuzluk Kervanı, istemem azat...*

Necip Fazıl Kısakürek

İslami öğretinin güzelliğini ve zarifliğini en çekici bir eda ile kristalize eden Kadiri, Nakşi, Rufai, Dehlevi, Mevlevi, Halveti, Celveti gibi daha nice ekole ayrılmış olan Tasavvuf; öylesine içimize yerleşmiş ve manevi hayatımızın kopmaz bir parçası haline gelmiş ki Seyyid Hüseyin Nasr gibi çağdaş bir sufi'nin de dediği gibi "onsuz bir İslam, bazı Hanbeli fakihlerinin birkaç fıkhi içtihadından başka bir şey değil". Yani İslam'ın içinden tasavvufu çıkardığımız zaman birkaç içtihadattan başka bir şey kalmıyor geriye. Selefilerin ve bazı çağdaş dönem düşünürlerin olanca eleştirilerine rağmen tasavvuf yayılmaya, geniş halk kitleleri arasında hüsnü kabul görmeye devam ediyor. Anlaşılan geleneksiz hiçbir şey maya tutmuyor. Geleneği reddederek, görmezlikten gelerek veya askıya alarak yapılan bir faaliyetin başarıya ulaşma şansı yok gibi. Çünkü "tarihsizlik en büyük talihsizliktir." Ve dahi "bu âlemde en büyük öksüzlük köksüzlüktür." (Yahya Kemal) İnsanın doğduğu, yetiştiği kültürüyle yakından ilişkili olduğu, köklerinin salmış olduğu mazisini bir kalemde silmesi nasıl

mümkün olabilir? İnsan kökleriyle bağını koparırsa normal ve dolu dolu bir hayat sürmesi çoğu zaman imkânsızlaşır.

Hâsılı bu zamanlarda ahiret o kadar yaklaşırdı ki elinizi uzatsanız dokunuvoreceksiniz hissine kapılırdınız. O kadar yakın, munis, bizden bir parça haline gelmiş gibi. İstanbul şairinin dile getirdikleri bizim buralarda aynıyle vakiydi:

*Ahiret öyle yakın seyredilen manzarada,
O kadar komşu ki, duvar yok arada,
Geçer insan bir adım atsa birinden birine,
Kavuşur karşıda kaybettiği bir sevdiğine.*

Yahya Kemal

Urfa Fatihi İyâd Bin Ganem

“Çiğnediğimiz
ve elde ettiğimiz
topraklar bize aittir”

İyâd bin Ganem

Mehmet KURTOĞLU
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Kültür ve Tescil Dairesi Yayınlar Müdürlüğü
kurtoglu.mehmet63@gmail.com

İsmi Urfa ile özdeşleşmiş olan Hz. İbrahim, bir rivayete göre şehrin kurucu valisi/kralı Nemrut'un iktidarını sarsmış, şehrin ahalisine tevhit akidesini anlatmış, onları şirk hastalığından kurtarmış ve akıl ile Allah'ın bulunabileceğini göstermiş bir peygamberdir. Şehri, Nemrut belasından kurtararak Hanif diniyle şereflendiren Hz. İbrahim, hiç kuşkusuz Urfa'nın ilk Hanif/Müslüman fatihidir. Urfa'da yaşamış peygamberler arasında şehrin ikinci fatihi Hz. İsa olmuştur. Hz. İsa, Urfa'ya gelmemiş(1) ama şehri manevi olarak kutsamış, Urfalıların gönlünü bir mektupla fethederek, tevhit akidesini yerleştirmiştir.

Rivayete göre Hz. İsa, hastalığı için kendisinden yardım isteyen Urfa kralına; “ne mutlu sana Abgar ve Edessa adındaki kentine! Ne mutlu beni görmeden bana inanmış olan sana. Çünkü sana devamlı sağlık bahşedilecektir. Senin yanına gelmem hususunda bana yazdıklarına gelince; bilesin ki, görevlendirilmiş olduğum her şeyi burada tamamlamak ve bu işi bitirdikten sonra beni göndermiş olana, Baba'ya dönmem gereklidir. Sana ıstıraplarını (hastalıklarını) iyileştirmek; sana ve seninle beraber olanlara ebedi yaşam ve barış bahşetmek, ayrıca senin şehrine dünyanın sonuna kadar düşmanlar tarafından boyun eğdirilmemeyi sağlamak üzere havarilerimden birisini,

Thomas da denilen Adday'i göndereceğim.”(2) diye bir mektup gönderir. Bu mektubu okuyan pagan/putperst bir inanca sahip olan şehrin Kralı Abgar, Hz. İsa'ya iman edince şehrin ahalisi de ona uyarak topluca Hıristiyanlığa geçer. Böylece Roma dönemi pagan/putperst inanca sahip olan Urfa, yeniden tevhit inancıyla buluşur. Hıristiyanlık hâkimiyeti boyunca Urfalılar bu mektup dolayısıyla şehrin kutsandığına ve korunduğuna inanırlar. Böylece Urfa Hz. İsa'nın bu mektubuyla ikinci fethini yaşamış olur.

Urfa'nın Hz. İbrahim ve Hz. İsa'dan sonra üçüncü fatihi ise büyük sahabe “İyâd b. Ganem”dir. Urfa üzerine yazılan kitaplar daha çok Roma, Bizans, Ermeni ve Süryani kaynaklarından hareketle yazıldığından, şehrin İslami dönemi hakkında bilgilere henüz sahip değiliz. Arap İslam kaynakları tercüme edildiğinde şehrin karanlıkta kalan bu dönemleri hakkında da bilgilere ulaşacak, şehri daha sağlıklı analiz etme imkânına kavuşmuş olacağız. Örneğin bu bağlamda Urfa'ya baktığımızda; şehrin Müslüman fatihi İyâd b. Ganem'in bu şehirle olan ilişkisi karanlıkta kalmıştır.

İyâd b. Ganem, İslam tarihinde çok bilinen bir sahabe değildir. O Hudeybiye Antlaşması'ndan önce İslamı kabul etmiş, Hz. Peygamber ile birlikte Hudeybiye anlaşmasında bulunmuştur. Habeşistan'a yapılan ikinci hicrette yer almış,

Bedir Savaşı'na katılmış, Hz. Ebubekir döneminde dinden dönenlerin üzerine gönderilen ordu iççinde yer almış, hatta yalancı peygamber Müseylemet-ül Kezzab'ın öldürülmesine yardımcı olmuştur. İyi huylu, cömert bir zattır. (3) Babasının adı Abd Gânem'dir. Arapça abd; kul, köle anlamına geldiğinden büyük ihtimalle kölelikten özgürlüğe geçmiş bir babanın oğludur. Ki İyad b. Ganem İslamiyeti kabul ettikten sonra "abd Ganem" isminden hoşlanmamış, yalnızca "Ganem" ismini kullanmıştır. (4) İyad b. Ganem'in İslam tarihinde daha çok savaşlarda adına rastlıyoruz. Örneğin Yermük Savaşı komutanlarından biri olarak Müslümanların sancaktarlığını yapmış, dağılan Bizans ordusunun peşine düşmüştür. Yine Taberi'nin ilk olarak bir seyften aktararak verdiği bir bilgiye göre İran'a karşı girilen bir askeri harekâtın ilk safhasında İyâd b. Ganem'den bahsedilmektedir. "Burada İyâd'a birden bire ve kendinden ve daha önce gördüğü hizmetlerden hiç bahsedilmediği halde hemen hemen Halid b. Velid kadar büyük bir önem verilmekte ve kendisine halife Ebu Ebu Bekir'den gelen bir mektupla, Irak'a doğru yürüyerek Halid b. Velid ile birleşmesi emrolunduğu bildirilmektedir. Seyf'in rivayetine göre Halid aşağı Firattan, İyâd ise yukarıdan hîre üzerine yürümek emrini almışlardı. Kendilerine katılacak olan Arap kabileleri yardımıyla içlerinden Hîre'ye ilk varacak olan Hîre emiri olacak, yani kumandayı ele alacaktı. "Bu harekâtın sonucunda İyâd b. Ganem değil de Halid başarılı olmuş, hatta İyad'a yardım edip onu zor durumdan kurtarmıştır." (5) İslam tarihinde daha çok askeri fetihlerde adına rastladığımız İyad b. Ganem'in iyi bir asker/komutan olduğunu söylemek mümkündür. Zira onu Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in komutan olarak tayin etmesi anlamsız değildir. Onun bu konudaki yeteneği ve başarısının bir göstergesidir. Bizans'ın hâkimiyetinde bulunan el Cezire bölgesine vali/komutan olarak atanması onun bu askeri yeteneğini bilmelerinden dolayıdır.

İyâd bin Ganem, Hz. Ömer döneminde el Cezire bölgesi valiliğine/komutanlığına atanmış ardından bu bölgenin fethine girişmiştir. "Ebu Ubeyde, Anevâs Vebasında 18 yılında öldü ve İyad'ı yerine bıraktı. Bundan sonra Ömer'in onu Hims, Kinnesrin ve el Cezire'ye vali tayin ettiğini bildiren mektubu geldi. Bunun üzerine İyâd, 18 yılı Şaban ayını ortasında Perşembe günü, beş bin kişiyle el Cezire'ye gitti. Öncü kuvvetlerine Meysere b. Mesruk el Absi, Sağ kanadına Safvan b. Muattal es Sülemi kumanda ediyordu. Halid b. Velid de sol kanadındaydı. Bir başka rivayete göre, Halid, Ebu Ubeyde'den sonra, başka kimsenin bayrağı altında savaşmaydı; 21 yılında vefat edinceye kadar Hims'da kaldı; mallarını Ömer'e vasiyet etti. Bazıları da onun Medine'de öldüğünü iddia ederler. En doğrusu onun Hims'da öldüğüdür." (6) İyâd b. Ganem'in Urfa'yı fethi ise kaynaklarda şöyle anlatılmaktadır: "İyâd'ın öncü kuvveti, er Rakka'ya geldi; etrafta sakin olan Araplara ve çiftçilere baskın yaptılar ve pek çok ganimet elde ettiler; kurtulanlar ise kaçtılar ve er Rakka şehrine sığındılar. Bundan sonra İyâd ordusuyla birlikte ilerledi ve er Rakka kapılarından birisi olan er Ruhâ kapısı önüne savaşmak üzere indi. Bir müddet Müslümanlara ok ve taş atıldı; bazıları yaralandı. Bunun üzerine İyâd ok ve taşların yetişemeyeceği bir yere kadar çekildi. Sonra atına bindi; şehrin etrafını dolaştı ve kapıların önüne gözcüler koydu. Sonra ordugâhına döndü ve akıncılar gönderdi. Bu akıncılar, köylerden esirler ve birçok yiyecek getirmeye başladılar; bu sırada tarlaların hasat zamanıydı. Beş ya da altı gün bu şekilde geçtikten sonra, şehrin patriği, İyâd'a eman istediğini bildiren bir elçi gönderdi. İyâd onunla, bütün şehir halkının

canları, çoluk çocukları, malları ve şehirleri üzerine eman vermek suretiyle andlaştı; İyâd: "çiğnediğimiz ve elde ettiğimiz topraklar bize aittir" dedikten sonra haraç ödemeleri şartıyla toprağı onlara bıraktı; bu topraklardan zimmet ehlinin istemediklerini ise, öşür ödemeleri şartıyla Müslümanlara verdi. Yeni halka cizye vergisi koydu; her erkeğe yılda bir dinar kararlaştırıldı; kadınları ve çocukları bu vergiden muaf tuttu. Bir dinar yanında, birkaç kafız buğday ile bir miktar zeytinyağı, sirke ve bal vermelerini de kararlaştırdı. Muaviye halife olunca, bu yiyecek maddelerini cizyeye (nakdi) tahvil etti. Bu andlaşma üzerine Rakka halkı şehrin kapılarını açtılar ve Müslümanlar için er Ruhâ kapısında bir Pazar kurdular. İyâd, onlar için şu antlaşmayı yazdı:

"Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

Bu, İyâd b. Ganem'in er Rakka halkına şehre girdiği gün verdiği mektuptur. O, üzerlerine konulan cizyeyi verdikleri, hıyanet etmedikleri, yeniden kilise ve manastır yapmadıkları, açıkça çan çalmadıkları, paskalya kutlamadıkları ve haç göstermedikleri sürece; canlarına ve mallarına dokunulmamak, kiliseleri yıkılmamak ve oturulmamak üzere kendilerine eman verdi. İyâd, bu mektubu kendi mühürü ile mühürledi. Bir başka rivayete göre ise İyâd, er Rakka halkının ergenlik çağına gelen her erkekten dört dinar alınmasını kararlaştırdı. Doğrusu ise, Ömer'in sonradan valisi olan Umeyr b. Sa'd'a yazdığı mektupta, altın sahiplerinden alınması emrettiği gibi, her erkekten dört dinar alınmasını kararlaştırmış olmasıdır" (7)

"İyâd daha sonra Harran'a yürüdü ve Bâcûdda'ya indi; öncü kuvvetini gönderdi. Harran halkı, kendilerinden başkasına şehrin kapılarını kapattılar; İyâd da sonradan onların yanına geldi. O buraya inince, oranın halkından Harnaniler(8) (Harranlılar) ona bir elçi gönderdiler ve kendisinin önce er Ruhâ'ya gitmesini isteyen şehirde bir zümrenin bulunduğunu ve bu şehirle yapacağı andlaşmayı kendilerinin de kabul edeceklerini ve kendisiyle Hıristiyanların arasını bulacaklarını bildirdiler. Bu durumu öğrenen Hıristiyanlar da, Harnanilerin tekliflerini kabul ettiklerini bildirdiler ve ona hediyeler verdiler. Bunun üzerine İyâd, er Ruhâ'ya geldi; buranın halkı ona karşı toplandılar ve bir müddet Müslümanlara ok ve taş attılar; sonra savaşçıları ortaya çıkıtlar; Müslümanlar onları yendiler ve şehre sığınmaya mecbur ettiler. Sonunda antlaşma ve barış istemekte gecikmediler. İyâd, onların bu isteğini kabul etti ve kendilerine şu mektubu yazdı:

'Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

Bu İyad b. Ganem'in er-Ruhâ piskoposuna mektubudur. Eğer sizler, her erkek için bir dinar ile iki müdd buğdayı bana ödemeniz şartıyla şehrin kapısını açarsanız, sizlerin canları ve malları ile sizlere tabi olanlar emniyette olursunuz. Yolunu şaşırana yol göstermek, köprüleri ve yolları tamir etmek ve Müslümanlara iyi niyet beslemek sizin vazifenizdir. Allah şahid oldu; şahid olarak yeter" (9)

Bir başka rivayette ise İyâd b. Ganem Rakka'dan Harran'a gelmiş, fakat şehri boş bulmuştur. Zira harranlılar Ruha'ya sığınmış, İyâd bu defa Urfa'ya yönelmiş, Urfa'yı fethedince, orda bulunan Harranlılarla da anlaşmıştır. İyad b. Ganem, daha sonra Suruç'a yönelmiş, burayı savarak fethetmiştir. İyad, Sümeysat'ı muhasara ettiği sırada Urfa halkının antlaşmayı bozduğu haberi kendisine ulaşınca, yeniden Urfa üzerine ordusunu sürmüştür, halk onun güçlü bir şekilde geldiğini görünce şehrin kapılarını açmıştır. İyad b. Ganem bunun üzerine şehre bir miktar kuvvet bırakmış ve bir

vali tayin etmiştir. Ardından Membic ve Ceylanpınar'a yönelmiş ve buraları da İslam topraklarına katmıştır.

İyad b Ganem'in önce Harran'ı kuşatması sonra onların yönlendirmesiyle Urfa'ya yönelmesi ve Urfa'yı fethettikten sonra tekrar Harran'a yönelmesi ve Harran'ın da tıpkı Urfa gibi tek bir kişi ölmeden teslim olması önemli bir olaydır. Birincisi Rakka, Urfa ve Harran İslam ordularına kapılarını fazla direnmeden açmış ve burada tek bir sahabe dahi şehit olmamıştır. Oysa Diyarbakır'ı aylarca kuşatan İslam orduları orada adını bildiğimiz 27 sahabeyi şehit ettikten sonra ancak kapılarını açmış, teslim olmuştur. Bir diğer nokta, Harran'ın Urfa'dan önce kuşatılması üzerine, İslam ordularını Urfa'ya yönlendirip, "onlarla yapacağınız antlaşmaları bizde kabul ederiz" diyerek kendilerine Urfa'nın tutumunu örnek almalıdır. Bazılarının anlattığı gibi Harran, tarihte Urfa'dan önde, Urfa'yı aşmış bir şehir değildir. Tarih boyunca Urfa'nın uydusu olmuştur. Hatta Roma dönemi Urfa site krallığına bağlı Harran, Suruç, Viranşehir, Birecik, Rumkale gibi şehirler vardır. Bunlar Urfa'nın uydu şehirleridir. İyad b Ganem'in Urfa'yı fethi sırasında yapmış olduğu antlaşma/mektup daha sonra Cezire bölgesinin diğer şehirlerini fethinde kıstas kabul edilmiştir. İyad b. Ganem "Urfa Mektubu" yahut "Urfa antlaşması" diye geçen mektubu kıstas alarak diğer şehirleri fethetme zorlamıştır. El Cezire bölgesini Müslümanların fethetmesi, Ermeni ve Süryani kaynaklarında "Arap İstilas" diye geçmektedir. Hatta bazı kaynaklar şehir ve köylerin topluca Müslüman olması karşısında şaşkınlığa düşmüşlerdir. Müslümanların bölgeyi fethi sırasında şehirlerin hemen teslim olması, toplu ihtida hareketlerinin nedeni, daha önce buradaki din ve mezhep kavgaları olduğu kadar, İslamiyet'in Yahudilik ve Hristiyanlığı reddetmeden yeni bir dini anlayış sunmasıdır.

Tarih kitapları İyad b. Ganem'in Urfa'yı fethini anlatırken, yağız bir at üzerinde şehrin kapısı önünde durduğunu yazmışlardır.(10) İyad b. Ganem'in atıyla gelip önünde durduğu kapı büyük ihtimalle Harran Kapı'dır. O dönemde yedi kapısı olan şehre Harran tarafından gelenler, Harran kapı yahut Beykapısı'ndan girmek zorundadırlar. İyad b. Ganem, şehri fethettikten sonra Urfa'da ikamet etmiş, hatta Urfa'da oturarak bölgenin diğer şehirlerine akınlar düzenlemiştir. İyad b. Ganem'in Urfa'yı karargâh olarak kullanması, daha sonra Haçlı savaşları sırasında Zengi ve Selahaddin'in de Harran'ı

karargâh olarak kullanmasına ilham olmuştur. Büyük sahabe ve komutanın, Urfa'yı fethettiğinde şehri oldukça sevmiş olmalı ki, burada oturmuştur. İslam'ın fethinden sonra Urfa'ya ilk cami Cezire valisi Said b. Âmir b. Heyzem tarafından yaptırılmıştır.(11) Bugün bu caminin nereye yapıldığı bilinmemektedir. Ancak kazancı Pazarındaki Eski Ömeriye Cami'nin şehrin en eski camisi olduğu ve dönemin halifesi Hz. Ömer adına yapıldığı bilinmektedir.

İyad b. Ganem'in Urfa ve çevresini (el Cezire) fethettiği sırada söylediği bu askeri fetihlerin stratejik önemini vurguladığı kadar, onun şairliğinin de göstergesidir. İyad b. Ganem şirinde şöyle seslenir:

من مبلغ الأقبام أن جموعنا

من مبلغ الأقبام أن جموعنا
حوت الجزيرة غير ذات رجام

جمعوا الجزيرة والغيب فنفسوا
عمن بمحص غيابة القدام

إن الأعزة والأكارم معشر
فضوا الجزيرة عن فراج الهام

غلبوا الملوك على الجزيرة فانتهاوا
عن غزو من يأوي بلاد الشام

Kim duyuracak milletlere
Ordumuzun kabirleri hariç cezireyi fethettiğini

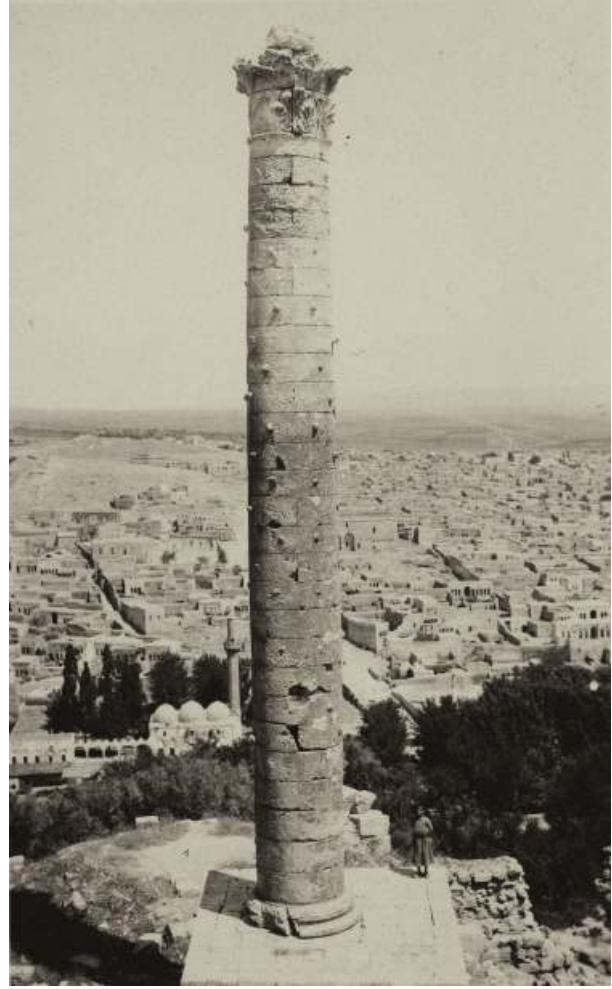
Başta Humus'takiler olmak üzere;
Cezire ve kabirde yatanlar rahat nefes almıştır

Onurlu ve şerefli ordumuz
Cezireyi baykuşlardan kurtarmıştır

(Ordumuz)Cezireye hâkim krallara galip gelmiştir
Şam beldesini işgal edeceklerin önünü kesmiştir(12)

İyad b. Ganem'in Urfa'yı fethinden sonra bölgeye Müslüman aşiretler yerleştirilmiş ve şehrin İslamlaşma süreci başlamıştır. Mezhep kavgalarından dolayı birbirine düşen Hıristiyanlar'dan özellikle tek tanrı inancına sahip monofizitler İslamı kabul etmişlerdir. İdari olarak daha Bizans'ın egemenliği altında olan Urfa ve çevresindeki uydu diğer şehirler böylece Müslümanların egemenliği altına girmiştir. İslam'ın fethinden sonra Urfa'ya gelip yerleşen iki sahabeden söz etmemek mümkün değildir. Bunlardan biri Hz. Osman'a küfrediyor diye Kûfe'yi terk edip aşiretiyle birlikte Urfa'ya (o dönemde Urfa sınırları içinde yer alan bugün ise Suriye sınırları içinde kalan Deyr Zor) yerleşen Adî b. Umeyre el Kindî'dir.(13) Urfa (Harran)ya yerleşen diğer bir sahabe ise Dirar b. Elezver el Esedî'dir.(14) Ashabi kiramdan olan bu sahabi aşiretiyle birlikte Harran'a yerleşmiş ve Harran'da vefat etmiştir. Bu sahabenin Esedî aşiretine mensup olduğu ve Harran'da vefat ettiği yazdığına göre büyük ihtimalle kabri de Harran'da olmalıdır. Ayrıca Muaviye'nin, Urfa'yı iktâ olarak Dirar b. Esedî'ye bağışladığı düşünülürse, bu sahabenin kabrinin bilinmemesi büyük bir ayıptır.

Urfa'nın Müslümanlaşmasında önemli rol oynayan Urfa fatihi İyâd bin Ganem, Hz. Ömer'in hilafeti döneminde Hıms valiliği yapmış, 640-641 yılında Şam'da vefat etmiştir. Altmış yaşında öldüğü rivayet edilen İyad b. Ganem, geride ne mal ve de borç bırakmıştır.

DİPNOTLAR

- (1) Evliya Çelebi, "Buralar (Urfa) kayser idaresinde iken seyahatle gelip bir kiliseye inmiştir. Onun için buraya 'Mesih Dirî' derler. Hâla maruftur. Havariler burada İncil'i gayet hazin bir sesle okumuşlardır. Onun için o makama Ruhavi demişlerdir" diye yazar. Evliya Çelebi Seyahatnamesinden seçmeler, Atsiz, Ötügen Yay. Ankara 2011
- (2) Segal, sh. Age. sh. 103, Urfa Kalesinde yer alan bu mektup/kitabe bugün kayıptır. Bu mektubun/kitabenin fotoğrafı Yasin Küçük, Mazideki Şehir Urfa adlı kitabında yayınlanmıştır. Kişisel Yayın Haziran, İstanbul, 2013
- (3) Ali Öngül, Urfa Tirihi, İslam Fethinden Osmanlı Hâkimiyetine Kadar, sh.5, Manisa 2004
- (4) Abdullah Ekinci, Kazım Paydaş, Taş devrinden Osmanlıya Urfa, sh.55,
- (5) Ali Öngül, age. sh.7
- (6) El Belâzuri, age. sh.247
- (7) El Belâzuri, Futuhul Buldan, Sh.248,249 Çev. Mustafa Fayda, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara, 1987
- (8) Harnaniler yahut Harraniler gerçekte aya, yıldızla tapan Sabiilerdir.
- (9) El Belâzuri, age. Sh.250 Bu mektubun bir başka versiyonu ise şöyledir: "Bu, İyâd b. Ganem'in ve Müslümanlardan yanındakilerin er Ruhâ halkına mektubudur. Ben, onların canları, malları, çocukları, kadınları, şehirleri ve değirmenleri için eman verdim; şu şartla ki onlar, üzerlerindeki hakkı ödesinler. Köprülerimizi tamir etmeleri, yollarımızı şaşırarlara yol göstermeleri de onlardan istediğimiz diğer şeylerdir. Allah, melekleri ve Müslümanlar şahid oldu." (El Belâzuri, age. sh.250)
- (10) "Ebu Ubeyde'nin göndermiş olduğu İyad b. Ganem er-Ruha'yı (Urfa) fethedince, yağız bir atın üzerinde şehrin kapısı önünde durdu. Urfalılar onunla mabetleri ve çevresindekiler kendilerinde kalmak, mevcut olanlardan başka kilise inşa etmemek ve Müslümanların, düşmanlarına karşı onlara yardım etmeleri şartıyla anlaştılar. Kendilerine şart koşulan şeylerden birini yerine getirilmeyecek olursa himaye edilmeyeceklerdir. El Cezire halkı er Ruhâ halkının dâhil olduğu şartları kabul ettiler." (El Belazuri, Futuhul Buldan, sh.247)
- (11) El Belâzuri, age. sh.255
- (12) Yakatül'Hamevi, Mu'camu'l Buldan, II,135. Bu şiir Arapçadan Türkçeye tarafımdan tercüme edilmiştir.
- (13) İbni Esir, Üsdülgabe, IV,14., Mehmet Akbaş, age. sh.122,123, Abdülaziz Kutluay, İslam Tarihinde Şanlıurfa, sh.419-421, kişisel Yay. Urfa, 2012
- (14) El Belazuri, age. sh.143, İbn Hacer el Eskalani, el İsâbe, sh.3/53, İbni Esakir, Tarihüldımeşk, 24/378, İbn Saad, Tabakatül Kübra

Urfalı Bestekârlar: 16

DOĞAN GÜLLÜOĞLU

Abdullah BALAK
Halk Kültürü Araştırmacısı
Bestekar-Söz Yazarı

Doğan Güllüoğlu 1934 yılında Urfa'nın Bıçaklı Mahallesi'nde dünyaya gelir. Babası Mehmet Emin, Annesi Zeynep Hanım'dır. Babası Mehmet Emin üç evlilik yapmıştır. Dokuzu erkek, dördü kız, onüç kardeşin üçüncüsüdür.

Ailesi Türkmen aşireti Sarıoğulları'ndandır. Ailesi Orta Türkistan'dan, Aral Gölü civarındaki Harezmi Bölgesi'nden gelmişlerdir. Aile ilk önce Azerbaycan'a, oradan Erzurum'a, oradan Elazığ'a sonra Derik'e gelmiştir. Daha sonra 1700'lü yıllarda Urfa'ya yerleşen Güllüoğulları 350 sene evvel Urfa'ya yerleşmiş bir ailedir. Dedesinin ismi Gül Ahmet'tir, bu nedenle kendilerine "Güllüzade" denilmektedir.

Doğan Güllüoğlu, ilkokula Cumhuriyet ilkokulu'nda başlar. Dördüncü sınıftan sonra Vatan ilkokulu'na geçer. Ortaokulu Urfa'da bitirdikten sonra Urfa Lisesi'nden mezun olur.

İlkokulda fülüt çalmaya başlayan Doğan Güllüoğlu, çocukluk ve gençlik yıllarında eğitim almadan Urfa'da çümbüş çalmayı öğrenir. 1940-45 yıllarının meşhur Urfalı müzik ustalarından Mukim Tahir'i ve kel Hamza'yı dinleme fırsatını elde etmiştir. Daha sonraki yıllarda Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Bekçi Bakır Yurtseven, Bedirhan Kırmızı, Karaköprülü İsmail, Kazancı Bedih Yoluk, Aziz Çekirge, Dellek Mahmut Hafız, Cülhe Hafız ve daha birçok ünlü müzisyenle Urfa müzik

meclislerinde birlikte olmuştur. Ayrıca Urfalı Ermeni müzisyenlerden Circo, Boğoz ve Yeho'yu dinlemiştir.

İstanbul'da Üniversite ve Musiki Hayatı

Doğan Güllüoğlu Liseden sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girer.

Güzel bir sese de sahip olan sanatçı, Hukuk öğreniminin yanı sıra İstanbul Belediye Konservatuarı'na da devam eder.

Bestekâr Av. Doğan Güllüoğlu İstanbul'daki bir konserde

Doktor Nevzat Atlığ, Süheylan Altmışdört, Feriha Tunceli, Kemal Gürses ve Necati Tosyay'dan musiki eğitimi alır, nota öğrenir ve ud çalmaya başlar.

İstanbul'da 12 yıl kalan Güllüoğlu, Kadri Şençalar, Şekip Ayhan Özışık gibi önemli bestekârlarla uzun zaman birlikte çalışır. Ud icrasında Kadri Şençalar'dan istifade eder ve ondan çok etkilenir. İstanbul'da kaldığı yıllarda gazinolarda ud çalar. Urfalı Sanatçı Rahmetli Eyyüp Uyanıkoğlu'na da eşlik eder. İstanbul'da, Maksim gazinosu dâhil birçok gazinoda Mustafa Kandıralı, Selahattin ve Ali Erköse, İsmail ve Kadri Şençalar ve Hakkı Derman gibi önemli saz sanatçılarıyla birlikte müzik icra eder. Dönemin ünlü ses sanatçılarından Zeki Müren, Behiye Aksoy, Müzeyyen Senar, Hamiyet Yüceses, Nesrin Sipahi, Emel Sayın, Mustafa Sağyaşar ve Gönül Yazar'a sahnelerde, radyoda ve plak çalışmalarında uzun yıllar eşlik eder.

Evliliği, Urfa'ya Dönüşü ve Avukatlık Yılları

Doğan Güllüoğlu 32 yaşındayken 1964 yılında, Suzan Hanım'la İstanbul'da dünya evine girer. Hanımı Sanlılardan Pabuççu Hacı Cuma'nın kızıdır. Ahmet Levent, Leyla ve Mehmet Celal isimli üç çocukları vardır.

Babasının ısrarı ve isteği üzerine 1970 yılında İstanbul'dan Urfa'ya döner ve burada avukatlık yapmaya başlar. Bu arada musiki uğraşlarına aralıksız devam eder ve avukatlığı hiç sevmemez.

Ayrıca Viranşehir yolunda Kırık köyündeki arazilerinde çiftçilik yapmaya devam eder.

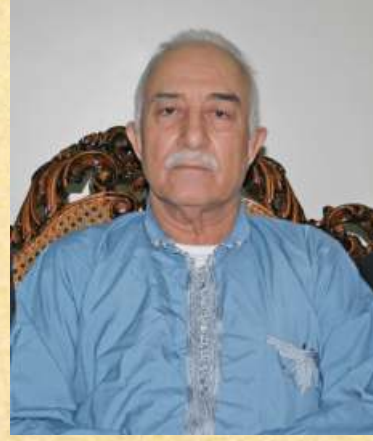
Besteciliği ve Şairliği

Urfa'nın yetiştirdiği önemli bestecilerden biri olan Doğan Güllüoğlu'nun duygulu ve yanık besteleri vardır. Bestelerinin çoğunu İstanbul'da yapmıştır. 150 civarında Aruz ve hece vezniyle yazdığı şiiri, 40 civarında bestesi bulunmaktadır. Eserleri Klasik ve Halk müziği formundadır.

Eserlerinin birçoğunun hikâyesi vardır. "Zeynep" adlı bestesini anasına ithafen yapmıştır. "Gönül sevdi seni yıllar evvelden" adlı bestesini 1961 yılında nişanlısına yapmıştır. "Ahu gözlüm gene senden ayırıyam" isimli bestesini ise eşine ithafen yapmıştır. Eşiyle kısa bir süre ayrı kalmış ve barışmak için bu besteyi eşi Suzan hanıma ulaştırmış ve onu geri dönmeye ikna etmiştir.

Abdurrahman Baydağ, Abdullah Balak ve Halil Binbaşıoğlu'nun Doğan Güllüoğlu'nu ziyareti (31.03.2010)

Halil Altıngöz, Bestekâr Av. Doğan Güllüoğlu ve

İstanbul'daki yıllarında devrin ustaları, ud taksimlerinin hüznü ve garip oluşu dolayısıyla kendisine "garip" adını takmışlardır.

1964 yılında Disko Plak'a kendi sesiyle yaptığı 45'lik plakın bir yüzünde "Ahu gözlüm", diğer yüzüne ise "Kara gözlüm efkarlıyam" adlı eserini okumuştur. Hicaz makamındaki bu eseri halk tarafından çok sevilmiş ve birçok kez plak ve kasete okunmuştur. Ahu gözlüm bestesi halen birçok ünlü sanatçının repertuarında olup icra edilmektedir.

Eserlerini Nuri Sesigüzel, Yıldız Tezcan, Eyüp Uyanıkoğlu, Dilberay, Abdullah Uyanık, Hülya Süer, Kadri Sema, Oya Coşkunes, Necati Işıktaş, Seher Uludağ, Sevim Özses gibi yirmiye yakın sanatçı okumuştur.

Şarkı ve türkü formundaki önemli eserlerinden birkaçı şunlardır;

1-Ahu Gözlüm	Hicaz
2-Sevgilisini kaybeden adam	Hüzzam
3-Kaşın benzer bir yaya	Hüzzam
4-Saçı sarıgözü yeşil Gülten	Hüseyini
5-Yıllar geçti hasretim	Hicaz
6-Neden kaçıyorsun benden	Hicaz
7-Sevecektim sevemedim	Hüzzam
8-Sen gideli peşinden ağladım	Sabah
9-Bir yar sevdim Urfalı	Hicaz
10-Kara gözlüm	Uşşak
11-Şöyle geçtim kendimden	Uşşak
12-Gönül sevdi seni	Uşşak
13-Ayrılığın beni dağlar	Hüseyini
14-Urfalıdır cananım	Uşşak
15-Sabiha	Uşşak
16-Urfa deyin bu ellere	Gerdaniye
17-Eyyub Nebi	Segâh
18-Ahu gözlüm	Hicaz
19-Yıllar geçti hasretim	Hicaz
20-Ayrılığın beni dağlar	Hüseyini
21-Şöyle geçtim kendimden	Makam
22-Sevecektim sevemedim	Hüzzam
23-Gönül sevdi seni	Uşşak
24-Çıktığım dağın başına	Uşşak
25-Levend	Hicaz
26-Ben de seni melek sandım	Hicaz
27-Kara gözlüm	Uşşak
28-Zeynep	Hicaz
29-Mazide kalan acı günler	Rast
30-Halilullah İbrahim	Neva-İlahi

Sabri Dişli ve Bestekâr Av. Doğan Güllüoğlu

“Hz Eyyüp ve Sabır” konulu bestesinden dolayı 1992 yılında Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı'nca (ŞURKAV) kendisine plaket verilmiştir. 2005 yılında ise besteleriyle geleneksel müziğe katkılarından dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı Şanlıurfa Devlet Türk Halk Müziği Korosu Müdürlüğü'nce plaket takdim edilmiştir.

Urfa'da Musikiye Katkıları

Sanatçımız, İstanbul'dan Urfa'ya döndükten sonra sıra geceleri, oda ve bağ evlerinde Urfalı sanatçılardan bestekâr ve cümbüş icracısı Mehmet Ataç ve udi Mahmut Alaybey, Kanuni Fazlı Öztöp, kemani Şefik Çiçek Usta, Bağlama ustası Aziz Çekirge ve Mehmet Nacak, ritimde Abdurrahman Baydağ ve ses sanatkârı Abdullah Uyanık ile yıllarca musiki meşklerinde bulunmuştur.

Urfa'nın belki de ilk nota bilen müzisyeni olup geniş bir nota arşivi oluşturmuştur. Paylaşmayı seven bir kişiliğe sahip olan ve çeşitli dönemlerde Urfa Musiki Cemiyeti'nde Birecikli Kemani Cahit Otolog ile beraber çalışmalarında bulunan sanatçımız ayrıca Halk Eğitim Merkezi'nde yıllarca nota bilgisi dersleri vermiştir. Kurduğu “Türk Sanat Müziği Koroları” ile Urfa'da musikiye büyük hizmetlerde bulunmuştur. Şanlıurfa'da konservatuar açılması için çok çabalamıştır.

Vefatından önce kitaplarını ve nota arşivini ŞURKAV'a; tanbur, kemençe, ney ve udunu ise belediye konservatuarına bağışlamıştır.

Doğan Güllüoğlu ile aile dostluğumuz vardı. Zaman zaman musiki toplantılarında beraber olurduk. Hitabeti oldukça etkili, yüreği ince ruhlu, esprili ve heyecanlı, yanlışlıklara tahammülü az bir kişiliğe sahipti.

14 Nisan 2011 tarihinde 77 yaşında vefat eden sanatçımız vasiyeti üzerine Karakuş Köyü'nde babası ve annesinin yanında toprağa verildi.

Doğan Güllüoğlu bıraktığı eserlerle halkın gönlünde yaşayacaktır. Sanatçımızı, Urfa musikisine yaptığı katkılardan dolayı minnet ve şükranla anıyoruz. Mekânı Cennet olsun. Allah Rahmet eylesin.

Ahu Gözlüm Gene Senden Ayırırım

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It features a saz (saz) accompaniment and a vocal line. The lyrics are in Turkish and describe a state of longing and separation. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

saz

A hu göz lüm ge ne sen den
Daş tan da şa ba şım vu rup

ay-----rı yam
ağ-----lı yam

dert li ba şa ge len has ret çe ki li-----r

çe ki lir çe ki lir vay vay

saz ge ne her gün ef kar lı yam

gam lı yam gam lı yam gam lı yam

vay vay

cahid

Felek koymaz gidip yarı ayırım
Gelen giden yolculardan soriyem
Ne talihsiz başım varmış gurbette
Bende her gün efkarlıyım gamlıyım

Doğan der ki eyvah yana yan
Mevlam büyük, bulur elbet arayan
Yar aşkına, yar uğruna yaniyem
Gene her gün efkarlıyım gamlıyım

Neden Kaçyorsun Benden

1. saz.....

4. 5. 6.

7. 8. 9.

10. 11. 12.

ne den ka çı yor sun be...n den gö nül vaz ge
gel gü ze lim gel ge ze lim es ki gün le

13. 14. 15.

çer mi se.....n den ne gör dün ki za li.....m ben den
re dö ne lim se nin le bi raz gü le lim

16. 17. 18.

ne gör dün ki za li.....m ben den saz.... et me naz lım
se nin le bi raz gü le lim

19. 20. 21.

et me ba na et me gü lü.....m et me ba na

22. 23. 24.

kal bim kı rı..... lı yo.....r sa na..... kal bim kı rı.....

25. 26. 27.

1. 2. geçti artık güzel günler
elimden aldılar eller
gönlümü aldı hüznümler
nakarar

h.Altıngöz

Saçı Sarı, Gözü Yeşil

1 saz

2 3 4

5 6 7 8

9 10 11 12

13 14 15 16 sa çı sa rı gö zü ye şil

17 koro 18 19 20 gül te-n gül ten gül te-n saz ah sa rı lay dım

21 koro 22 23 24 sa na in ce- bel de-n bel den bel de-n saz

25 26 27 28 ah da ya na ma m sa na ça la m tel de-n tel de-n

29 30 31 32 tel den saz gel mez se-n ba na se-n ö lü rem be-n

33 34 35 ö lü rem be-n ö lü rem ben saz h.Altıngöz

Söz : Doğan Güllüoğlu
Müzik : Doğan Güllüoğlu

Yıllar Geçti Hasretim

Yıl lar geç ti hasre ti.....m gel sen ar tık me le
ğim-SAZ- me le ğim-SAZ- Sen sin bü tün e me li.....m
Sen sin bü tün e me lim /-----SAZ-----yanıp tutuşur
Kalbi...m kalbi...m kalbi...m kalbi...m kalbi...m bim.

Yıllar geçti hasretim
Gel sen artık meleğim
Sensin bütün emelim
Yanıp tutuşur kalbim

Gelmez oldun güzelim
Derdin nedir bileyim
Göz yaşını sileyim
Yanıp tutuşur kalbim

Ne istersen alayım
Her şeyimi vereyim
Bir defacık göreyim
Yanıp tutuşur kalbim

Söz : Doğan Güllüoğlu
Müzik : Doğan Güllüoğlu

Sen Gideli Peşinden Ağladım

Sengideli peşin den ağ la dım ağla dım siyah lanı
başı ma bağ la dım bağla dım bağ la dım bağladım-SAZ-
keşke seni görme seydim sevmeseydim keşke seni görmeseydim
sevmeseydim bugönlümü gönlüne bağladım bağ la dım
bugön lümü gönlü ne bağladım bağ la dım.

Sevmiş oldun seni ben bir kere bir kere
Pişman oldum sonunda bin kere bin kere
Bir düşmeyle kalkmayanım kalkmayanım
Şimdi nasip olmuşsan ellere ellere

Söz : Doğan Güllüoğlu
Müzik : Doğan Güllüoğlu

Kara Gözlüm

Ah
Ah
Karagöz lüm ef kar lı yam seninaş kın la bağ
lı yam revamıdır hepağ lı yam (Ah-Saz) benim
gön lüm sa na düştü benimgön lüm sa na
.....senin gön lün ki me dü.....ş tü.

Karagözlüm Efkariyam
Senin aşkınla bağıyam
Revamıdır hep ağıyam
Benim gönlüm sana düştü
Senin gönlün kime düştü

Gönül çeker hasretinin
Kime yana bu derdini
Görmek ister menendini
Benim gönlüm sana düştü
Senin gönlün kime düştü

Felek koymaz giden yara
Açtı içerimde yara
Bu talihim neden kara
Benim gönlüm sana düştü
Senin gönlün kime düştü

Şanlıurfa'da Geleneksel Toplanma ve Buluşma Adetleri

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

Harran Üniversitesi

Şanlıurfa Sosyal Bilimler MYO

sabriharran@hotmail.com

Çalışma günlerinin dışında arkadaş ve dostlarıyla buluşmaya önem veren Urfalıların sosyal hayatlarında, başka yerlerde görülmeyen gelenek ve adetlere rastlanır. Aile ve arkadaş ilişkileri Urfa'da çok farklı olup modern çağda bile bu adetler renkli ve canlı olarak devam etmektedir. Bazen de mevsimlere göre biçimlerin geleneksel hayat Urfa'da...

Uzun kış gecelerinde akrabalar ve komşular ailece sık sık evlerde toplanır, hoş sohbetlerle vakit geçirilir. Radyo ve televizyonun bulunmadığı yıllarda masallar bu gecelere renk katardı. Urfa'da Erkeklerin bir arada toplanmalarının yanı sıra, kadınlar da gündüz ve geceleri kendi aralarında toplanarak özel yemekler hazırlayıp sohbet ve eğlenceler yaparlar.

Aile ve arkadaş ilişkilerinin en önemli toplanmaları; sıra geceleri, sahaniye, harefene, oda geleneği, bağ - bahçe gezme, kır gezmeleri, hamama gitme, kahvehaneler, ava çıkma ile dağ ve yatı geleneğidir.

Sıra Gecesi

Genellikle kış gecelerinde, birbirine yakın yaş grubundaki arkadaş gruplarının, her hafta bir başka arkadaşın evinde olmak üzere, haftada bir akşam, belirli bir niteliğe ve düzene göre sıra ile yaptıkları toplantılara Urfa'da "sıra gecesi" denilmektedir. Genç yaşından itibaren sıra gecesine katılan Urfalı, bu gecelerde gelenek ve göreneklerini, müzik kültürünü, toplumsal yaşam kurallarını, saygıyı, hoşgörüyü ve dayanışmayı öğrenmektedir.

Adeta "halk konservatuarı" niteliğindeki sıra geceleri, usta-çırak geleneği içerisinde müziğin icra edildiği meşk ortamlarıdır. Enstrüman çalan ve okuyucu kişilerin oluşturduğu "sıralar"da, makam seyri içerisinde sistemli müzik icra edilir. Müziğe ilgi duyan gençler, ustaları dinleyerek müzik bilgisi ve terbiyesini bu gecelerde alırlar. Kulaklar eğitilir, eller eğitilir ve diller eğitilir geceler boyu; gelenek ve zarafet öğretilir dededen toruna...

"Sıra gecesi" adıyla düzenlenen televizyon programlarında ise sıra gecesi'ndeki sohbet, geleneksel oyunlar ve ikram gibi bölümlerin tamamı yansıtılmadan; sıra gecesinin sadece "müzik faslı" bölümü ve çiğköfte ikramı sunulmaktadır.

Sahaniye

Urfa'ya özgü bir toplantı ve eğlence biçimidir "sahaniye"... Genelde orta yaş grubundaki arkadaşlar arasında yapılır. Kaç kişi arasında olacağına dair kesin bir kural yoktur. Sahaniye gezecek arkadaşların çok samimi ve akran olması gerekir. Sahaniye gezmeleri genelde kış aylarında, özellikle Ramazan ayında olur. Oluşturulan arkadaş grupları, bir oda kiralayarak veya her birinin evinde sırayla birer gece toplanırlar. Sahaniye toplantıları üst üste her gece olabileceği gibi, gün aşırı veya haftada iki-üç gece de yapılabilir.

Sahaniye'de genel kural, herkesin evde pişirilen yemekten toplanılacak yere getirmesidir. Arkadaş grubu 8 kişiye, o gece sofraya 8 çeşit yemek konulmuş olur. Sahaniye'de bazen yemekler ve tatlılar, arkadaşlar arasında taksim edilir. Bazen de grubun yarısı bir gece, yarısı başka bir gece yemek getirir. Sahaniye'de ev sahibi-misafir ayrımı yoktur. Herkes ev sahibi gibi hizmet eder, sofrayı hazırlar. Çiğköfte yapı-

lacak ise, köfteyi en iyi yoğurabilen yoğurur. Yemek sonrası çaylar içilirken sohbet edilir. Bu gecelerde müzik de icra edilir. Daha sonra evde yapılmış mahalli tatlılar yenir. Bu toplanmalarda çarşıdan hazır yemek ve tatlı getirilmez.

Harefene

"Harefene" (harifane), Farsça bir kelime olup arkadaş toplantılarında yapılan yemek masrafının bölüşülmesi anlamına gelmektedir. Harefene akran ve samimi arkadaşlar arasında olur. Arkadaş grupları arasında toplu verilen yemeklerde mali durumu yetersiz olan ve yemek masrafının tamamını karşılaması mümkün olmayan arkadaşlar düşünülerek geliştirilmiş bir gelenektir. Bu ismin, "arifâne" sözcüğünden geldiği de söylenir. Harefene olarak yapılan yemeğin tüm masraflarını bir veya iki kişi yapar. Sonra yemeğe katılanlar tarafından masraf bölüşülür ve toplanan para masrafı yapan kişilere verilir. Harefene, gündüz yemeklerinde olabileceği gibi, gece oturmalarında da olur.

Oda Geleneği

Oda toplanmaları, sıra gecelerine çok benzer. Arkadaş grupları, oda toplanmaları için avlulu bir ev veya bir daire kiralarlar veya satın alırlar. Evin sergisi için gerekli eşyalar çarşıdan ortaklaşa satın alınır veya gruptakiler evlerinde fazla olan eşyalardan getirir. Odada işleri yapacak, etrafı temizleyecek bir adam çalıştırıldığı da olur. Odanın bütün giderleri ise ortaklaşa ödenir.

Odada genelde haftada iki gece veya her gece oturulur. Odaya belirlenen bir saatte gelinir. Kış aylarında cumartesi öğleden sonra ve pazar günleri de oturulduğu olur. Odada hizmet gören kişi, önceden gelip temizliği yapar, mangalı ya da sobayı yakıp odayı ısıtır, acı kahveyi hazırlar, nargile içenlerin nargilelerini hazırlar.

Odaya, sahaniye usulü yemek de getirilebilir veya harefene yapılarak çeşitli yemekler de hazırlanır. Odada yemek yapılacağı zaman, gruptan bu işi becerebilenler yapar. Bazı odalarda her hafta sırayla bir kişi yemek işini üstlenir. Odada hatıralar anlatılır, kitaplar okunur ve sohbetle vakit geçirilir. Bazı odalarda oyunlar oynanır ve müzik de icra edilir.

Dağ Ve Yatıya Gitme

"Dağ gezmeleri"ne ve "dağ yatısı"na ise yılın her mevsiminde erkek arkadaş gruplarıyla gidilir. Urfa'nın güneyinde ve batısında yer alan dağlarda bulunan çok sayıda mağaralar bu iş için kullanılır. Gruptaki kişi sayısı 5 ile 15 arkadaş arasında değişir. Dağlarda yatıya kalmak çok eski bir gelenektir. Yatıya uzun süreli veya bir-iki geceliğine gidilir. Devamlı gidenler gidecekleri yere önce halı, kilim, keçe ve hasır sergilerle yataklarını götürürler. Geceleri soğuk olacağından kürkler de unutulmaz. Ayrıca, gerekli mutfak malzemeleriyle mangal, kebab için şiş ve kömür de götürülür.

Erkek arkadaş gruplarının gittikleri başlıca dağ ve mesire yerleri; Kanlı Mağara, Delikli Mağara, Şih Maksut, İpek Mağarası, Merkêfe, Top Dağı, Kanlı Mağara, Ehberin (Abgar) Düzü, Dip Karlık ve Karlıklar bölgeleridir. Buralardaki mağaralar şehirdeki taş yapıların malzemesinin çıkarılmasıyla oluşan taş ocağı mağaralardır.

Yatıya bir iki geceliğine gidildiğinde cumartesi ve pazar günleri olur. Kalma süresi, arkadaş grubunun durumuna göre değişir. Dağda bir ay ve daha fazla kalan gruplar da olur. Dağda kalanlar, iş günlerinde sabah erkenden şehre gelir ve akşamları dağa dönerler.

Dağda yemek, sırayla veya yardımlaşarak yapılır. Bazı gruplarda yemek pişirmesini iyi bilenler devamlı yemek yapmayı üstlenirler. Bazı gruplar etrafı temizleyecek, bulaşıkları yıkayacak, ateş yakacak ve gerekirse şehre giderek malzeme ve yiyecek satın alacak bir

adam tutarlar. Eskiden yatıya gidilen dağlık bölgede ulaşım ve yük taşıma genellikle bir merkep, ya da bir beygir ile sağlanırdı. Günümüzde bu mekânlara arabayla ulaşım mümkün olmuştur.

Dağ yatı gecelerinde; akşamdan sehre kadar sazlar, cümbüşler çalar; gazel ve türküler okunur. Bu ahenklere komşu gruplar gazel, türkü ve hoyratlarla cevap verirler. Bu fasıllarda heyecan ve neşe artar, bazen zevkli iddia-laşmalar ve atışmalar olur. Karşılıklı müzik ahenkleri sabaha kadar devam eder.

Günümüzde bu gelenek az da olsa devam etmektedir. Şehrin etrafındaki birçok mağara günümüzde hayvan besihaneleri haline gelmiştir.

Bağ-bahçe Gezmeleri

Urfa'da "Bağ-Bahçe Gezmeleri"ne ailece veya yalnız erkek arkadaş grup-

ları ile bahar ve yaz aylarında hafta sonları gidilir. Direkli, Devteşti, Cavsak Suyu, Zeytinlik, Halepli Bahçesi, Külaflı, Karaköprü, Gölpınar, Hamurkesen, Culap Çayı bölgelerinde yer alan bağ ve bahçeler en çok gidilen yerlerdir. Gidilen bahçelerde gün boyu sohbetler, müzik fasılları ve yemekler yapılır.

Şehrin etrafındaki bağlarda ise üzüm mevsimi gelince "bağmancılar" (geçimini bağ ve bahçecilikle sağlayan kişiler) bağa çıkarlar. Bağlarda ağaçlar açılır, sekiler kurular; üzümler kesilir, kazanlar kaynar, şerbetler kaynatılır, şireler ve pekmezler yapılır. Küfelerle üzümler, şireler ve yapılan pekmezler kışlık zahire olarak veya satılmak üzere şehre taşınır.

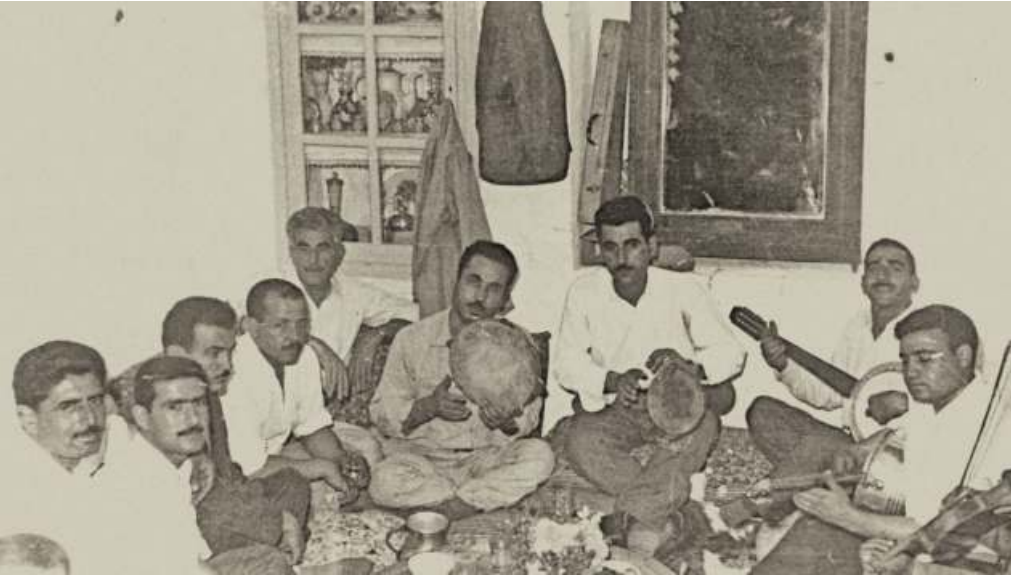
Bağ Evleri

Urfa'da yaz aylarında sıcaklık artmaya başlayınca, aileler şehrin civarında yüksek alanlarda yer alan antepfistiği bahçelerindeki bağ evlerine gitmeye başlar. Sıcak havadan kaçan aileler 3-4 ay boyunca bu bağ evlerinde kalırlar. Evin çalışan erkekleri gündüz şehirdeki işlerinde gelirler, akşam ise tekrar bağ evine dönerler...

Urfalı aileler yazın bu bağ evlerinde şehirden gelen misafirlerini ağırlarlar. Bahar ve kış aylarında ise hafta sonları daha çok erkek misafirler ağırlanır.

Şehrin batısında yer alan Direkli ve Devteşti civarındaki bağlık ve fıstıklık alan günümüzde gecekondularla dolmuştur. Yine şehrin kuzeyinde yer alan Karaköprü köyünün fıstıklık ve bağları 2.000 yılından sonra imara açılmış ve buradaki bağ evlerinin yerini apartmanlar almıştır.

Önceleri çevredeki doğal malzemelerle ilkel biçimde yapılan eski bağ evleri çevrelerinin imara açılmasıyla yok olmuştur. Günümüzde şehirden 12 km uzaktaki Gölpınar Köyü çevresi ile 20 km uzaklıktaki Tülmen Köyü civarındaki bağ ve bahçelik alanlar yeni sayfiye yeri olmuştur. Yola yakın seçilen yeni sayfiye yerlerindeki meskenler sahibinin ekonomik durumuna göre mimarların çizimiyle tek katlı, dublex veya triplex şeklinde yapılmaktadır. Bahçede zeytin, çam, nar ve incir gibi ağaçlar ile asmalar yer almaktadır.

Eski bağ evlerinde kalanlar yazın tarımsal faaliyet de sürdürürlerdi. Günümüzde yeni meskenlerde kalanlar tarımsal bir faaliyet yürütmemekte, bağ ve bahçelerindeki ürünleri ya işçilere toplatmakta veya kiraya vermektedirler.

Kadınların Kır Gezmeleri

Geçmişte ve günümüzde Urfa'da kadınlar da kendi aralarında toplanarak kır oturmalarına giderler. Kadınlar çarşamba, cuma veya cumartesi günleri öğleden sonraları, genellikle aile fertleri, komşu veya akrabalarla birlikte kıra giderler. Kadınlar genellikle yemek olarak çiğköfte hazırlarlar. Bazen de evde yaptıkları yemekleri götürürler.

Kadınların gittikleri kır yerlerinden Bamyasuyu, Zeytinlik, Fıstıklık ve Yenişehir Çamlığı günümüzde artık iskân sahaları olmuştur. Halen; Tıfındır Tepesi Çamlığı (Babo'nun Dağı), Şehitlik Çamlığı, Eyyüp Peygamber Çamlığı, Şih Maksut Türbesi civarına günümüzde kadınlar kır gezmelerine gitmektedirler.

Hamama Gitme

Her biri birer tarih abidesi olan Şanlıurfa'daki Osmanlı Hamamları'nın başlıcaları; Veli Beg, Şaban, Cincıklı, Vezir, Serçe, Sultan, Arasa hamamlarıdır. Vezir Hamamı, Sultan Hamamı ve Arasa Hamamı faal olmayıp diğerleri günümüzde faal durumdadır. 1940'lı yıllarda yıkılan Danakovan hamamı ile 1960'lı yıllarda yıkılan (şimdi yerinde Yıldız Meydanı olan) Yıldız hamamları günümüze ulaşmamıştır.

Hamamlar Urfa'da gece ve sabahın öğlene kadar erkeklere, öğleden sonra ise bayanlara hizmet verir. Hamamlarda görevli erkek yıkayıcılara "dellek", kadın yıkayıcılara ise "kêyme" adı verilir. Kadın görevlilerden "natır" ise hamama gelen hali vakti iyi ailelerin hamam gereçleri ve eşyalarını taşımakla görevlidir.

Tarihi hamamların giriş bölümünde (soğukluk/comekân) ortada fiskiyeli bir havuz ve çevresinde "taht" denilen ahşap kerevetler vardır. Kadınlar getirdikleri bohça ve sergileri bu tahta yayarak üzerini soyunma, giyinme için kullanırlar. Bazı ailelerin tahtları daima onlar için hazır tutulur. Ayrıca hamamlarda comekândan yapılmış soyunma odaları da bulunur. Yıkama bölümündeki (Sıcaklık) kurnalara "curun" adı verilir. Curunlar da dışarıdaki tahtlar gibi bazı ailelere özel olup sahibi gelince mutlaka curunun etrafı boşaltılır.

Kadınlar; "doğdu hamamı", "gelin hamamı", "bayram hamamı", "kıza bakma hamamı" gibi vesilelerle toplu olarak hamama giderler. Böyle günler

de hamamda çiğköfte de yapılır, mevsim meyveleri, hedik ve çerez götürülür.

Erkeklerin ise "güvegi (damat) hamamı" ve "bayram hamamı" gibi, akraba ve arkadaş grupları ile toplu gittikleri günler vardır. Bu gelenekler günümüzde kısmen yaşamaktadır.

Kahvehane Buluşmaları

Kahvehanelerde en önemli içecek kahve olmasına rağmen; "gönül ne kahve ister ne kahvehâne/gönül sohbet ister kahve bahâne" diyen atalarımız, insanın sohbet etme ihtiyacını öncelikle vurgulamışlardır. Bu sohbet etme ihtiyacından doğan kahvehaneler uzun yıllar sosyal hayatta yerini almıştır.

Kahvehaneler, edep ve erkân öğrenilen, haberleşilen yerlerde eskiden. İnsanların bütün unvanlarından soyutlanıp bir arada bulunma imkânı yakaladığı kahvehanelere bugün baktığımızda eskinin fonksiyonunu içeren, bir şehrin nabzını tutup kültürünü yaşatan tarihî kahvehaneler yok denecek kadar azalmıştır.

Urfa kahvehanelerinin en eskilerinden Köroğlu Kahvehanesi, Vahab'ın Kahvehanesi ve Yasin'in Kahvehanesi tarihe karışmıştır. Dabakhane Kahvehanesi, Gümrük Hanı Kahvehanesi, Beykapısı Kahvehanesi, Çardaklı Kahve, Kavafhane Kahvehanesi, Bilic'in

Kahvehanesi ve Dört Yol Kahvesi geleneksel işlevlerini sürdürmektedirler.

1970-80 arası yıllarda Sarayönü'ndeki "Mehtap Çay Evi" (Fatih Usta'nın Kahvehanesi) ile "Filiz Çay Evi" (Nuri'nin Kahvehanesi) ve Yasin'in Kahvehanesi özgün ortamı ile sanat ve kültür adamlarının bulunduğu, sohbetlerin keyifle yapıldığı, Urfa'da mahalli müzik grupları tarafından doldurulan bantların dinlendiği mekânlar arasındaydı. Yine bu yıllarda Dostlar Kahvehanesi, Sevenler Kahvehanesi, Teksas Kahvehanesi ve Saray Kahvehanesi rağbet gören diğer kahvehanelerdi.

Son yıllarda ise oyunun, televizyonun ve gürültünün hâkim olduğu eskinin hiçbir izini taşımayan yüzlerce kahvehane açılmıştır.

Urfa'da yaz aylarında faaliyette olan yazlık kahvehane ve çay bahçeleri de bulunur. Bunların en eskisi ve tarihî olanı Balıklıgöl'deki Mecmue'l Bahr Bahçesi günümüzde yaşamamaktadır. Aynizeliha Çay Bahçesi, Emirgân Çay Bahçesi, Şehitlik Çay Bahçesi ile Dergâh Çay Bahçesi ise faaliyetine devam etmektedir.

Ava Gitme

Günümüzde avcılık, beslenme ihtiyacıyla avlanmanın dışında bir spor ve bir merak konusu olarak devam etmektedir. Çok arkadaş canlısı olmayı gerektiren avcılıkta da birçok meslekte olduğu gibi ustalık-çıraklık söz konusudur. Şanlıurfa'da avcı arkadaş gruplarıyla hafta sonu ava çıkmak gelenek halindedir. Bu iş için uzak mesafeli yerlere jiple, yakın mesafeli yerlere yaya olarak gidilir. Mevsim güzel ise gece dağda yatılır.

Şehrin hemen batısında yer alan Kırkmağara bölgesi, Direkli tepeleri,

Harran Ovası'nın doğusunda yer alan Tektek Dağları, Tek Tek Dağları'nın kuzey batısında yer alan Susuz Dağları, İl merkezinin hemen kuzeydoğusunda bulunan Germüş Dağları, Urfa Suruç arasındaki Şebeke Dağları ve Cudi Dağları, Bozova civarındaki dağlar, Viranşehir Cırcıp Deresi ve etrafındaki dağlar, Siverek civarındaki Karacadağ ile Fırat Vadisi avlanma bölgeleridir.

Şanlıurfa'da eskiden en çok keklük (kınalı keklük, kum keklığı), bildircin, turaç, göl ördekleri, toy (bed), çöl tavuğu, bağırtlak, kıkırlık (kıtık), toygar (beraşe), kız kuşu (patez), üveyik, karabatak, yeşilbaş, tavşan, ceylan avı yapılmaktaydı. günümüzde bu av hayvanları yok denecek kadar azalmıştır.

Genelde her av hayvanı için ayrı bir avlanma tekniği ve yöntemi vardır. Şanlıurfa'da tüfek kullanılmadan yapılan "Tazi ile avlanma" ve "Tüfikle avlan-

ma"nın yanı sıra "Keklik ve tuzak kullanılarak yapılan avlanma" usulleri de vardır. Bunlardan başka Urfa'da; keklük, bildircin, turaç ve sülün gibi kuşların tüfekle avcılığına "uçar avcılığı" denilmektedir.

Kısa'ta Cem

Kısa köyü, Şanlıurfa ilinin 12 km güneydoğusunda Tektek Dağları'na giden yolun üzerinde ve Harran Ovası'nın başlangıcında yer almaktadır.

Dili, geleneği-göreneği ve yaşam biçimi bakımından çevresindeki köylere benzemeyen, fakat şehir merkezi ile kültürel benzerlik gösteren Kısa, bir Türkmen köyüdür. Köyde âşıklık geleneği en iyi şekilde muhafaza edilmekte ve sürdürülmektedir. Köyde âşiklerden bağlama çalanlar kendi deyişlerinin yanı sıra; usta malı da okumaktadırlar.

Her Perşembe günü akşam köydeki "cemevi"nde toplanılıp semah icra edilmektedir. Kısa'ta Cuma akşamları cem evinde yapılan toplantıya "Halka Namazı" ya da "Kırklar Namazı" denilmektedir. Cem'e herkes lokmasını (evindeki yiyeceği) alarak gider. Önce âdâbınca sohbet yapılır, sonra namaza geçilir.

Namazda ilk hizmet sahibi "Selmanı Farras" önce meydanı süpürür, meydanı açar. Sonra abdest suyu dağıtılır ve herkes elini yıkar. Meydan açılırken çıra duasının (Nur suresi 35. ayet) okunmasıyla delil uyandırılır ve arkasından edebi erkân ile üç Duvaz-ı İmam (Düvâzdeh imâm) birbirine bağlı olarak okunur. Kısa bir ara verilir. Bundan sonra âşikler fasıla başlar. Burada daha çok Hazreti Ali'yi, Oniki İmamı,

Kısa'ta Cem

Hacı Bektaş Veli'yi öven medhiye türü şeylerle Duvaz-ı İmam (Oniki imamın adının geçtiği Nefes) okunur. Âşıklar böylece bir fasıl geçtikten sonra kısa bir ara verilir. Gözcü; "Zâkirlerin zikri gerek" der ve ikinci fasıl başlar (Deyişler okunur). Bu da bittikten sonra namaza devam edilir. Üç Duvaz-ı İmam okunur sonra "mi'raçlama" okunur. Mi'raçlama okunurken Hazreti Muhammed'in Mi'rac'a çıkışına sıra geldiğinde topluluk ayağa kalkar ve bir dörtlük ile öylece ayakta okunur. Sonra semaha geçilir. Semahta 3-5-7 kişi dönmele birlikte, yerin durumuna göre coşan, içi kaynayan semaha kendini katar. Yöreye özgü özellikler gösteren "Kıyas Semahı" özgünlüğünü günümüze kadar koruyarak düzenlemesi ve sözleriyle çok güzel bir örnektir.

Gelenekler Yaşatılmalı...

Şehir merkezlerinde göç sonucu oluşan hızlı, dengesiz ve plansız büyüme; şehirleri sosyal ve kültürel yönden olumsuz bir biçimde etkilemektedir.

Şehirlere olan göç sonrasında özellikle "halk kültürü" değerlerimizde önemli etkileşimler görülmektedir. Şehirlerde göç ile yoğun bir biçimde artan nüfus, yüzyıllardır oluşmuş geleneksel şehir kültürünü paylaşamakta ve farklı bir kültürel yapı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, "geleneksel şehir kültürü" içerdiği kültürel değerleri belki zamanla koruyamaz duruma gelebilir.

Şanlıurfa'da GAP'ın olumlu yönleri yanında, şehir hayatında sosyal ve kül-

türel yapının değişimi söz konusudur. Ekonomik gelişme gerçekleşirken, şehir hayatında zorunlu bir kültür etkileşimi ve değişimiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Geçmişle gelecek arasında sağlam bir ilişkinin kurulmasında, gelecek kuşağın eğitilmesinde, sosyal politikaların belirlenmesinde önemli yararlar sağlayacak kültür varlıklarımızın araştırılıp belgelenmesi ve bunların canlandırılarak yaşatılması gerekmektedir.

Göçle şehre gelen ve geleneklerine bağlı insanlarımızda; sağlam aile yapısı, yardımlaşma duygusu, alçak gönüllülük ve sade bir yaşantı mevcuttur. Kendi kültürü ve çevresinden zorunlu olarak kopup şehre gelen insanların, ailelerin şehir hayatındaki gelenekleri bilmesi, benimsemesi ve yaşamaya çalışması şehir hayatındaki geleneksel sosyal ve kültürel yapının devamını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Lütfiye/Akalın Müslüm; "Tandırılıktan Gelen Lezzet Geleneksel Urfa Yemekleri", Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, Ankara, 2013.
- Akbıyık, Abuzer; "Şanlıurfa'da Yaşayan Ahilik Kültürü" Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı, Şanlıurfa, 1997
- Ergin, Emin; "Urfa'da Evlenme Adetleri" Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı, Şanlıurfa, 1997
- Güzel, Abdulkadir; "Urfa'da Sayfiye Yerleşmeleri", Marmara Coğrafya Dergisi, sayı: 11, Ocak-2005, sayfa: 97-104, İstanbul.

- Kürkçüoğlu, A.Cihat; "Evler ve Anılar...(Kaybolan Bir Kültürün Öyküsü)", Seyir Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, Adana, 2005.
- Kürkçüoğlu, Sabri-Güler, Selahattin; "Şanlıurfa'dan Efsaneler", Şanlıurfa/Uygurluğun Doğduğu Şehir, Ankara, 2002
- Kürkçüoğlu, Sabri; "Şanlıurfa Sosyal Hayatında Gelenekler", Şanlıurfa/Uygurluğun Doğduğu Şehir, Ankara, 2002
- Kürkçüoğlu, Sabri-Akbıyık, Abuzer; "Folklor(Halkbilim) ve Şanlıurfa", Şanlıurfa, 1990

Frekanslardan Yankılanan Geçmiş... Zamanı Geriye Taşıyan Adam Latif Genç

Abdurrahim DİNDARZADE
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
kallavi3@hotmail.com

S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

*Çok geç kalmışız canım
Vakit bu vakit değil
Eski radyolar gibi
Çatıya saklanmış aşk.*

Muhayyerkürdî makamında okunan bu şarkının sözlerindeki gibi -aşkı bilmiyoruz ama- radyolar artık çatıya saklanmıyor. İçinde insanın yüreğine hükmeden sesi barındıran kutular, günümüzde salonların başköşesinde tüm vakarlığıyla bağdaş kurup oturuyorlar.

Bu yazımızda, buna vesile olan bir terzi ustasının geçmişi elindeki iğne iplikle geleceğe ilmiklemesinin yolculuğuna tanıklık edeceğiz.

1963 yılında bir sırt hamalı babanın 12 çocuğundan biri olarak dünyaya gelmiş. Doğum yılının şehrin plakasına denk gelmesini bir mutluluk olarak addediyor. "Küçük şeylerle mutlu olmak, kalabalık ailelerin yazısız kurallarından biridir." cümlesini söylediğimde tebessüm ediyor.

Akarbaşı'ndaki Dede Pasajı'nın üst katındaki terzi dükkânına girdiğiniz zaman raflara dizilmiş kumaşlar kadar, kömürlü ütüler ve kocaman bir ahşap

radyo sizi selamlıyor. Lambalı radyodan çıkan sesin netliği karşısında yüzünüzde şaşkınlıkla beraber bir tebessüm yerleşiyor. Oturduğunuz zaman dükkânı bir tezhip sanatçısının titizliğiyle incelemeye başlıyorsunuz. Latif Usta, bu şaşkınlığa alışkın olduğunu belirten cümlelerle sizi rahatlatmaya çalışıyor. Radyoda çalan şarkılar artık sohbetinizin bir fon müziğini oluştururken, geçmiş ile gelecek arasındaki zamanın tam ortasında nefesinizi alıp vermeye başladığınız an, karşı dükkândaki radyolarla dolu raflara gözünüz ilişiyor. Adımlarınız sizden bağımsız olarak karşıya yöneliyor. Terzi dükkânındaki radyoyu unutup raflardaki her radyoya dokunmak geçiyor içinizden. Grundig, philips, zenith, blaupunkt, aga, saba, erres markalı radyoların bir arada olması size tüm ülkelerin yaşamışlık duygusunu tattırıyor. Farklı ülkelerde insanların duygularına tanıklık etmiş bu kutuların, kadim şehir olan Urfa'da bir pasajda konaklamaları ve değer bilen birinin elinde olması radyolara duygu yüklemenizi sağlıyor.

Antika merakının başlangıç noktasını sorduğumda, elindeki pistole cetveli ve çizim sabununu bırakıp anlatmaya başlıyor. "Abimin tütüncü pazarında, pasaj içinde bir terzi dükkânı vardı. Ben de yanında çırak olarak çalışıyordum. Gerek bulduğum çarşı gerekse de kişisel merakım beni eski eşyaları biriktirmeye, alıp satmaya yönlendirdi. 1977 yılında 'Radyo Ali' lakaplı çarşının tellalından bir gaz lambası aldım. 15 liraya aldığım gaz lambasını aynı gün 80 liraya sattım. Aldığım haftalığa göre müthiş bir kazanç elde

etmiştim. Bu alışveriş eski eşyalara olan bakış açımı değiştirdi. Hem büyük bir zevk duymuştum hem de kâr elde etmiştim. Dükkânın küçük, evin ise kalabalık olması aldığım eşyaların bende fazla kalmasını engelliyordu. İlk aldığım eşyalara abimin verdiği sert tepki, ben kâr ettikçe yumuşamaya başladı. Bu yumuşak tutumla beraber kendime olan güvenim de artmaya başlamıştı. Radyo Ali, artık değerli bir şey olduğunda benden de fiyat alıyordu. İbrikler, tunç mangallar alıp satmaya başladım. Bu alışverişleri bir başlangıç olarak sayabiliriz."

Bu kadar antika radyoyu nasıl bir araya getirebildiniz? Sorusunu sorduğumda şu cevabı veriyor. "Elimde farklı yıllara ait 200 tane radyo vardı. Çoğunu sattım. Sadece bu dükkândakiler kaldı. Yıllar önce çok büyük bir radyo partisini Almanya'dan aldım. Tekrar gitmem gerekiyor ama işlerimin yoğunluğundan dolayı gidemiyorum. İlk fırsatta gideceğim."

İzmir'de öğretmenlik yaptığım yıllarda, Kızlarağası Hanı'nın karşısındaki antikacıda yazılı olan bir cümle dikkatimi çekmişti. "*Aldığınız eşyalarda yaşamışlık olsun.*" Camekânda yazılı olan bu cümleye dışarıdaki pikapta çalan Zeki MÜREN'in "*şimdi uzaklardasın*" şarkısı eşlik ediyordu. Okuduğum yazı ile dinlediğim şarkı arasındaki bağ, içinde bulunulan zamanın değerini bir kat daha artırıyordu. Yaşamışlıklara eşlik eden eşyaların değer bilen ellerde olması ve bunu yazıyla insanlara aktarması, anılarını sol cebinde taşıyan insanların yüreğinde bir hicaz peşrevi hazzı uyandırıyor. Antikacıda okuduğum cümleye, kendisinin de imza atacağını belirliyor Latif Usta.

NTV muhabirinin kendisiyle mülakat yaptığını söylüyor. Muhabir kızın "*eskiye neden bu kadar ilgi duyuyorsunuz?*" sorusu karşısında klasik ve etkili olan şu cevabı verdiğini söylüyor. "*Geçmişini bilmeyen geleceğini bilemez...*" Bir insanın elinden geçmişini aldığınız zaman, boğazını sıkışmış olursunuz. Geçmişimize tanıklık eden eşyaların değerinin de bilinmesini istiyor Latif Usta. Radyo dolu dükkâna gidip elinde tertemiz bir lambalı radyoyla geri dönüyor. 1911 model olduğunu ve şu ana kadar tamir görmediğini belirtiyor. Temizliği karşısında şaşkınlığımı gizleyemediğimi görünce Avrupalıların yaşamlarına tanıklık eden eşyalara karşı çok hassas olduğunu söylüyor.

Bizim toplumumuzda olaylar nesnelere daha fazla değer görüyor. Oysa olayları da bize arkadaşlık eden nesnelere kadar koruyabilseydik hayat daha zevkli olurdu.

Ütü, dikiş makinesi ve radyo...

Latif Usta'nın branşlaştığı 3 alan. İlk ikisinin mesleğiyle alakalı olduğunu; üçüncüsünün de mesleğine eşlik eden sesin sahip olduğu sihirli kutu olduğunu söylüyor. Bacası olan küçük bir kömürlü ütüyü gösteriyor. Ederinin 2 Bin lira olduğunu söyleyince şaşırıyorum. Dünyanın ilk ütülerinden birini barındırmanın mutluluğunu anlatamayacağını ve bu ütüye bakınca dünyadan soyutlandığını belirtiyor. Cansız bir nesneye bu kadar değerini fazla olduğunu söylediğimde tek kelimelik bir cevapla karşılık veriyor: "Hastalık..."

1979 yılında amcasının Hollanda'dan gönderdiği jawa motorlu bir kolonya şişesinden bahsediyor. 35 yıl önce verilmiş bir hediyeyi ilk gün heyecanıyla sakladığını, eski ve yaşanmışlık barındıran her şeye saygı duyduğunu belirtiyor. Çalıştığı masanın çekmece-sinden bir yüksük çıkarıyor. El yapımı ve 150 yıllık olduğunu söylerken, sizi mutluluğuna ortak ediyor.

Sohbetimiz arasında hayat tecrübelerinden esinlenerek aforizma gibi cümleler dökülüyor Latif Usta'nın ağzından. "*Eski devirlerde insanlara kıymet verilirken, şimdi sadece paraya kıymet veriliyor.*" Bir sitemi de içinde barındıran bu cümle, antikacılar arasında yazılmamış bir kitabın mukaddimesi gibi duruyor. Teknolojiye yenik düşmeyen bir ihtiyarın yelek cebine iliştiği köstekli saatin vakarlığıyla kendini "deli" olarak sıfatlandırıyor. Deliliğin günümüzde, "*Kişinin kendisi kalabilmesidir.*" cümlesini söylediğim an, yüzüne tebessüm yerleşiyor.

Eski kitap ve plak merakından dolayı heyecanla söylenen her cümleye aynı tonda karşılık verince bedenlerimizi dükkânda bırakıp, ruhumuzu İstanbul'un antikacılarında gezdiriyorduk. İstiklal Caddesi'ndeki Aslıhanlar Pasajında, insana sirayet eden kitap kokuları içinde 6 saat geçirdiğimi söyleyince bir anısını anlatmaya başlıyor: "Kadıköy'de bir antikacı dükkânının vitrininde bir pikaba tam yarım saat baktım. Dükkân sahibi dayanamayıp dışarıya çıktı. Pikaba bakmaktan bıkmadın mı? Diye sordu. Antika eşyalara bakmaktan zevk duyduğumu söyleyince içeriye buyur etti. Dükkânın her bir karesi İstanbul'un farklı semtlerinden izler taşıyordu. Gösterdiğim her eşyanın hikâyesini duydukça, zamanın duygulara gem vuramayacağını anladım."

İyi bir radyo dinleyicisi olduğunu belirtiyor. 1901 yapımı pikaplı radyoda TRT NAĞME ve TRT TÜRKÜ frekansları, kendisine eşlik ediyor gün boyu. "İlk başlarda bu iki frekans Urfa'da çekmiyordu. Telefon ve mektuplarla sık sık TRT'yi rahatsız ettim. Nihayetinde şikâyetlerim karşılık buldu." Derken mutluluğunu gizlemiyor...

Televizyonu, işini engelleyen kötü bir arkadaş; radyoyu ise duygularını ve heyecanını paylaşan bir sırdaş olarak tanımlıyor.

Latif Usta, bir anı kitabı gibi adeta... Siz sordukça, sorunuz muhakkak bir anıyla karşılık buluyor. Ağzından çıkan kelimelerin canlılığı sizi de o yaşanmışlığa ortak ediyor. O alışverişlerde siz de onun yanındaymışsınız gibi heyecanlanıyorsunuz. Radyo deyip geçmemeli. O radyoyla beraber sahibinin mutluluğunu, hüznünü ve ruhunu da satın alıyorsunuz. Cansız bir nesnenin yanında bu duyguları da korumanın güzelliğine değiniyor. Her radyonun farklı bir alış hikâyesi olduğunu ama hikâyenin sonunun aynı olduğunu söylüyor. Tüm hikâyeleri kendi dükkânında barındırıp okumaya ve okutmaya çalışıyor.

Teknolojiyi zaman kaybı olarak görüyor. Günümüz müzik aletlerinin hem ses hem de görüntü olarak duygusuz olduğunu; eski radyoların ise bir görsellik ve sıcaklık barındırdığını belirtiyor. Eski radyolardan çıkan ses direk olarak ruhunuza sirayet ediyor. Bir radyo oyununun heyecanını görsellik olmadan yaşayabilmenin ve o oyunu hayallerde resimleştirmenin adiydi mutluluk.

"Benden radyo almaya gelenlerden dolayı geniş bir çevrem oluştu. Antikacılık sayesinde üst düzey insanlarla tanıştım. Bolu'da yapılan bir festivalde stant açmam için teklif ettiler; ama işlerimin yoğunluğundan dolayı gidemedim. Bazı müşterilerim radyoları pahalıya sattığını, bir pazarlık payı bırakmadığını söyleyince antikada pazarlığın olamayacağını söylüyorum."

Emekli olunca bir antika dükkânı açabileceğini söylüyor. Urfa'nın gelecekte bir kültür başkenti olacağı öngörüsünde bulunarak bu şehirde antikacı eksikliğini giderilmesi gerektiğini düşünüyor. Tarihi sokakların birleştiği mütevazı meydanların birinde geçmişi geleceğe taşımaya devam edeceğini umut ediyor.

İnsanın bir hobisinin olmasının, kişinin kendisine değer verdiğinin bir göstergesi olduğunu söylediğimde; "*Antikacılık bana maddi ve manevi her şeyi vermiştir.*" cümlesiyle karşılık veriyor.

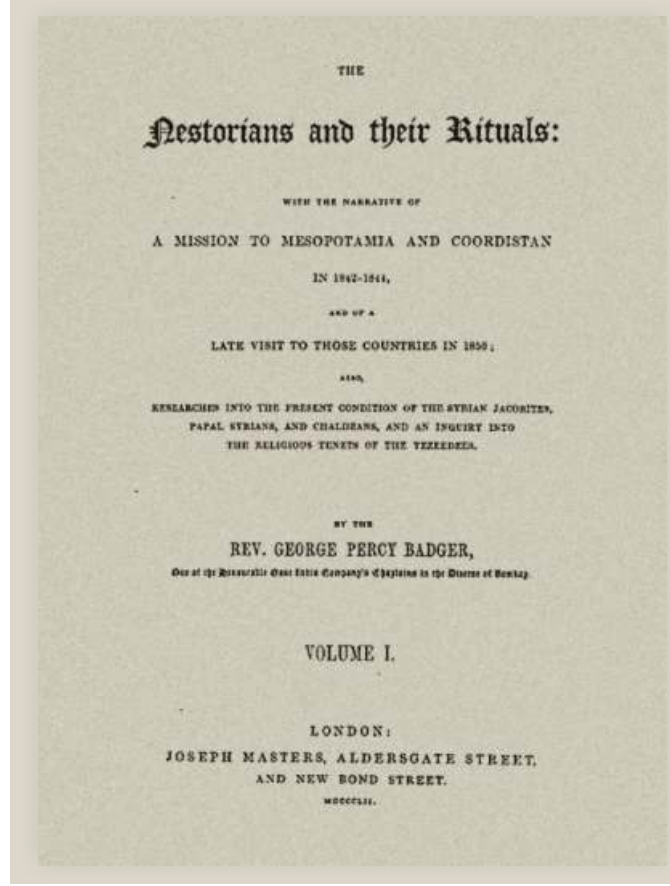
Yaşamımıza tanıklık eden eşyaların değerini bilen bireylerin çoğalmasını temenni ettiğim sırada, TRT NAĞME frekanslarında Sevim DERAN'ın yorumuyla "Dertleri zevk edindim / ben de neş'e ne arar/elem dolu gönlümden / gitmiyor hatıralar." şarkısı yankılanıyordu...

Gezgin Papaz George Percy Badger'in Notlarında Urfa

Selahattin E. GÜLER
Yerel Tarih Araştırmacısı
selahattin_guler@hotmail.com

Surp Sarkis Manastırı (Hıdır İlyas Kilisesi)

George Percy Badger (1815-1888).

Arap kökenli İngiliz bilim adamı-misyoner papaz ve yazar.

Gençliğini Malta ve iyice gezdiği Arabistan'da seyahat ederek geçirdi. 1842 yılında papaz oldu ve 1842-1844 ve 1850 yıllarında Doğu kiliselerine temsilci olarak gönderildi. 1852 yılında "Nestorians and their Rituals" (Nesturiler ve Ritüelleri) adlı kitabını yayımladı.

Sir Henry Bartle ve Edward Frere'in Doğu Afrika'daki Zanzibar misyonunda sekreter oldu. Badger, 1873 yılında Canterbury Başpiskoposluğunu kurdu. "Arapça-İngilizce Sözlük" çalışmasını 1881 yılında tamamladı.(1)

BADGER 1844 yılında Urfa'yı şöyle anlatmıştır:

Urfa, bir tepenin hafif yamacına yerleşmiştir ve altındaki, doğu ve batı surları arasındaki 10 mil boyunca bahçelerin yer aldığı düzlüğe doğru genişler. Karakoyun denilen küçük bir dere, şehrin kuzey yakası boyunca akar ve Samsat, Saray ve Yeni Kapı'ya doğru üç köprüyle üzerinden geçilir; sonra güneydoğuya döner ve açık arazideki bahçeler boyunca akıp gider. Kale, güneydoğudaki bir tepenin üstündedir ve düzensiz bir açıyla şehrin etrafını dolaşan kuleli surlara bağlıdır. Hâlihazırda bahsedilen kapıların yanı sıra iki kapı daha vardır. Kuzeydoğuda Bey Kapısı ve güneye doğru ise Harran Kapısı bulunuyor.

Kale, dikdörtgen biçimlidir ve sert kayadan bir hendekle çevrilidir ve 90 ayak genişliğinde, 150 ayak derinliğindedir. Bizi demir bir kapıdan içeriye aldılar, kendimizi harabelerin ve enkazın arasında bulduk. Giriş aslında yukarıdaki burçtan kumanda edilen, her birinde kuvvetli birer kapı bulunan, üç surla korunuyora benziyordu. Böylece bir saldırı sırasında garnizona büyük bir üstünlük sağlıyor. Yine de açıktır ki, top ateşine dayanmak için inşa edilmişler, güneybatı ve batıdaki komşu birkaç tepenin aşağısında oldukları görülüyor. Önemli Yunan ve Roma yazıtları, kalenin kapısından az uzakta yükselen iki büyük mermer sütunda yer alıyor. Sütunların gövdesi birkaç parçadan ibarettir; Korint düzeninde başlarla süslenmişler ve dar basamaklarla

Desen: Urfa Kalesi. (G. P. BADGER). Desende Urfa kalesi kuzey cephesinden tasvir edilmiş, Tel-Fitr ve Kızılkoyun'dan gelen şehir surlarının kalenin batı burçları ile birleştiği görülmektedir. Surların ön tarafında görülen kapı "Dördüncü Murat Kapısı" olmalıdır.

19. yüzyıl sonlarında Urfa kalesi
"ALBUM, de la Mission de Mesopotamie et d'Armenia confiée aux frères-mineurs capucins de la Province de Lyon" – Lyon kentindeki Kapusen rahip din kardeşleri ile Mezopotamya ve Ermenistan'daki Misyon Albümü" Ali Kayısı kitaplığı.

sütunların gövdesini yaparak döşenmiş gibiler. Hangi amaçla yapıldıklarına karar veremedik. Biraz uğraşarak da olsa kopyasını çıkartabildiğimiz eski Süryani Estrangelo alfabesi yazısını görmek bizi keyiflendirdi; ancak ne yazık ki o kadar okunmayacak haldeydi ki, çözmek mümkün olmadı. Ne dil ne de kullanılan alfabe Süryanice idi; dil Arapça kelimelerle karıştı, alfabe ise İbrani harfleriyle...(2)

Şehrin kaleden görünümü olabildiğince muhteşemdir. Hemen aşağıdaki Hazreti İbrahim Gölü, camisiyle birlikte gölgeli ve sık bir korulukla çepeçevre sarılmış. Caminin ince minaresi muazzam selvi ağaçlarının arasından zorlukla seçilebiliyor; eski çan kulesinin, binanın ilk olarak Hıristiyanlar tarafından yapıldığını hatırlatmak amacıyla kalmasına izin verilmiş. Göl ya da havuz özel bir tasviri gerektiriyor:

19. Yüzyıl sonlarında Urfa kalesi sütunlarından şehrin kuzeyine bakış.

Belirttiğim gibi kalenin altında yer alıyor, güneybatıdan akan ve çanağının batı ucunda yer alan sevimli bir yazlık köşkün altından geçen çok sayıda bereketli kaynaktan besleniyor. Çanak 80x50 ayak boyutlarında ve 5 ayak derinliğinde, üç kenarını geniş yürüyüş yolları çevrelerken, dördüncü kenarında cami var.

Göl, içgüdüsel olarak alışık oldukları yemleri beklediklerinden, ziyaretçileri açık ağızlarla izleyen balıklarla dolu. Bu yemler genellikle, yollarda bağdaş kurmuş ve asla sofu Müslümanlardan müşteri beklemeyen çeşitli satıcılar tarafından sağlanan pişirilmiş nohuttan ibarettir. Muhammed'e inananlar bu kaynağa büyük bir saygı gösterir ve kutsal sularından çalmaktan suçlu bulunan kişilere ağır bir ceza uygulanır; eğer zanlı hemen uygulanan cezadan kaçabilirse, cezalandırıcı adalet onu mutlaka takip eder ve er ya da geç canına okur. Böylesi saçma cezalara rağmen, Hıristiyanların sıklıkla yasaklanmış lezzetleri tattıkları bana söylendi. Balık, gölün bahçelere doğru akan derelerinden kolaylıkla sağlanabilir. Genellikle şarap sosuyla pişiriyorlar ve mükemmel sunuyorlar.

Bahsedilen camiye Halil İbrahim, Dost İbrahim ya da Halil Rahman, "Bağışlayıcının Dostu" denir.

Sonra Piskopos Mutran Agop'un bizi her iki yanağımızdan öperek karşıladığı Ermeni Kilisesi'ne doğru yürüdük. Kilise mezarlık olarak da kullanılan geniş bir avluda bulunuyor ve eski bir Roma binasının kalıntısı. Mabedin üstündeki çatının bir kısmı yok olmuş ve kilisenin, modern bir yapı olan orta kısmının, düz çatısı üstünde basit bir duvarla yapılmış. İç kısmı Orta-çağ

19. Yüzyıl ortalarında Tel Fıtır tepesinden şehrin güneyine bakış

1840'lı yıllarda kaleden Rıdvaniye Camii ve Halepli Bahçesi'ne bakış. "ALBUM, de la Mission de Mesopotamie et d'Armenia confiée aux frères-mineurs capucins de la Province de L yon" – Lyon kentindeki Kapusen rahip din kardeşleri ile Mezopotamya ve Ermenistan'daki Misyon Albümü"nden-Ali Kayısı kitablığı".

Arap mimarisiyle yapılmış iki sıra sütunla üç apsisle ayrılmış. Apsislerden biri kafesle çevrilmiş ve cemaatin kadınları için toplanma bölümünü oluşturuyor. Sunağın yakınında pahalı bir gümüş çerçeve içinde Kutsal Bakire ve Çocuğun(3) bir resmi var. Yetmişlerden Aziz Thaddeus tarafından yapıldığına inanılıyor.

Geniş bir piskopos makamı ve üç rahip tarafından ders alan 100 kadar çocuğu gördüğümüz iyi bir medrese, kiliseye bağlı. Kiliseyi yeniden imar etmek için önceden taşlar getirilmiş, piskoposun talebiyle bir günümü, yeni binanın planını çizerek geçirdim.

Daha sonra kilisenin bitirildiğini ve doğudaki en güzel Hristiyan ibadethanelerinden biri haline geldiğini duyudum.(4)

Urfa'nın surları içinde 1800 Ermeni aile, şehirden üç saat uzaklıktaki Geruş Köyü'nde ise 200 aile var. Sadece şehirde 18 rahip var.

Ermenilerden sonra, bir önceki gibi geniş bir avluya kurulmuş, piskopos ve iki rahibin makamının da bulunduğu Süryani-Yakubi Kilisesi'ne ziyarete gittik. Mutran İbrahim'i ziyaret etmek için geri döndüm. Yaşlı adam insanları arasındaki eğitim isteğini yoğun duygularla anlattı. Kilise Aziz Petrus'la Aziz Paulus'a adanmış(5) küçük bir bina ve mabedin içinde dört sunak var. Okul, 40-50 kadar öğrenciden ibaret; onlara getirdiğim, çoğu Malta'daki Misyoner Kilise Cemaati tarafından basılmış kitaplar çok makbule geçti. Okuldan sonra surların dışında oturan Yakubiler için inşa edilen yeni Süryani kilisesini(6) görmeye gittik. Bu yeni ibadet yerinin

1911 yılında Halil-ür Rahman Gölü ve Rıdvaniye Camii. (Gertrude Bell., <http://www.gerty.ncl.ac.uk/> Photograph Album T_ 195, 1911).

Badger'in bahsettiği kilise. Bina 1996 yılında restore edilerek "Selahaddin Eyyûbi" ismiyle camiye çevrilmiştir.

19. yüzyıl sonlarında Aziz Petrus Aziz Paulus Kilisesi

19. yüzyıl sonlarında Ulu Cami Minaresi.
(Fotograf: K.A.C. Creswell, http://arcnet.org/librar/y/images/thumbnails.tcl?location_id=9915 - Creswell Archive, Ashmolean Museum, neg. Image courtesy of Fine Arts Library, Harvard College Library-ICR0565).

19. yüzyıl sonlarında Bey Kapısı ve Mahmutoğlu Kulesi

inşası için gerekli olan ferman, ev sahibimiz Mahdesi (Hacı) Yeşua'nın etkisiyle alınmış; kendisi buradaki Süryani cemaatinin en zenginlerinden ve inşası için gerekli meblağın büyük bir kısmını karşılıyor... Urfa'daki Yakubiler 180 aile ve 6 rahipten oluşuyor; bu cemaatin iki günlük mesafedeki Gerger Dağı'ndan daha yakın hiçbir köyü yok.

Ulu Camisi diye adlandırılan cami, şimdi minareye dönüştürülmüş beşgen (doğrusu sekizgen) çan kulesinden ve binanın alt kısımlarından anlaşıldığı kadarıyla, eski bir Hıristiyan kilisesi imiş. Diyarbakir'deki Ulu Camii'nde olduğu gibi, kilisenin nefi, Müslümanların dini temizlenmelerini gerçekleştirmelerini sağlayan bir çeşmenin içinde bulunduğu avluya dönüştürülmüş ve kilisenin güney duvarı şimdiki caminin kuzey duvarı olmuş. Çeşmenin üstünde daha eski bir binadan kalma, dört Korint düzeniyle yapılmış sütunla taşınan bir çatı yer alıyor.

Bey Kapısı'ndan çıkarak şehrin etrafında bir tur attık. Yönümüzü kuzeye vererek Karakoyun üzerindeki köprüden geçtik ve Bizans dönemine ait gözükken birkaç silik Yunanca yazıtla pek çok heykel parçacığının duvarları arasında yer aldığı bahçelere girdik. Sağımızdaki Harran Kapısı'ndan geçerek Eyyub Peygamber Kuyusu'na doğru yürüyoruz; burası Müslümanlar

Eyyüp Peygamber Kuyusu

arasında önemli olan bir "Ziyaret" ya da kutsal yer ve kutsal mekâna gelen ziyaretçilerden dilenerek yaşamlarını sürdüren birkaç sefil görünüşlü yaratık tarafından çevrelenmiş. Muhammed'e inananlara göre, Eyyub'un su içtiği kuyuymuş bu; Hıristiyanlar ise buranın Kral Abgar tarafından Kurtarıcı'nın tasvirini yapmak için gönderilen res-

Hıdır İlyas (Aziz Sergius) Kilisesi

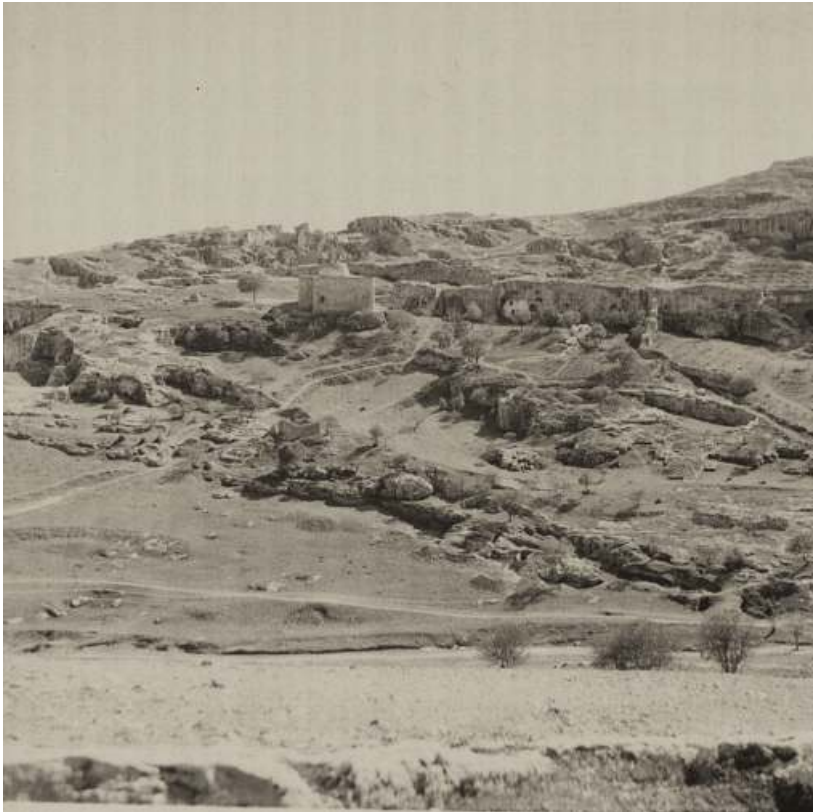
samın, İsa'nın görünüşünün mucizevî etkisini ihsan ettiği mendili düşürdüğü yer olduğuna inanırlar.

Bununla ilgili yaygın inanış şöyledir: Mübarek Efendimizden mendili aldıktan sonra ressama, mendili Kral Abgar'a getirene kadar bakmaması gerektiği söylenmiştir; ancak bu kuyuya geldiğinde talimatı unuttur, çarpışan bir

ordunun sesini duyunca aniden korkar; öyle ki mendili düşürür. Mendili düşürdüğü yer önceden kuru bir hendek iken ansızın yüzeyinde gizemli bir görüntünün olduğu bir kaynak meydana çıkar. Hem Muhammed'e inananlar hem de Hıristiyanlar tarafından kuyu suyunun çeşitli cilt hastalıklarına iyi geldiği söylenir ve genellikle belli bir kille karıştırılarak, bu bölgelerde pek yaygın olan zararlı bir haşerenin istila ettiği arpa ve buğday tarlalarının üzerine serpilir.

Kuyudan, kalenin güneybatısındaki Müslümanlar için bir başka kutsal bir yer olan Şeyh Mes'ud'a gittik. Burası, çok görmek istediğimiz başlıksız iki alçak kabartmanın bulunduğu söylenen yapay mağaranın üzerine inşa edilmiş. Ne yazık ki, kapı kapalı idi; eskiden şehrin taş ocakları olduğu anlaşılan, bölgedeki sayısız doğal mağarayı incelemeye karar verdik. Bunların bir kısmında Hıristiyanlar keyif yapıyorlardı, yani arak (rakı) içip keyif çatıyorlardı. Başkalarında ise birkaç açık lahit mezar gördük, ancak ne olduklarına dair hiç yazıt yoktu.

Şehrin batı yakasından tepeyi indiğimizde Ermenilere ait olan ve Aziz Sergius'a ithaf ettikleri, fakat genellikle, Müslümanların hoş görmeleri ve saygı duymaları için farklı isimlerle anılan Doğu'daki pek çok Hıristiyan ibadethanesinde olduğu gibi Hızır İlyas denilen bir şapele geldik.(7) Şapelde kayda değer hiçbir şey yok; oradaki bir iç avludan dört basamakla aşağıdaki dört

Şeyh Mes'ud Türbesi

Dev Teşti

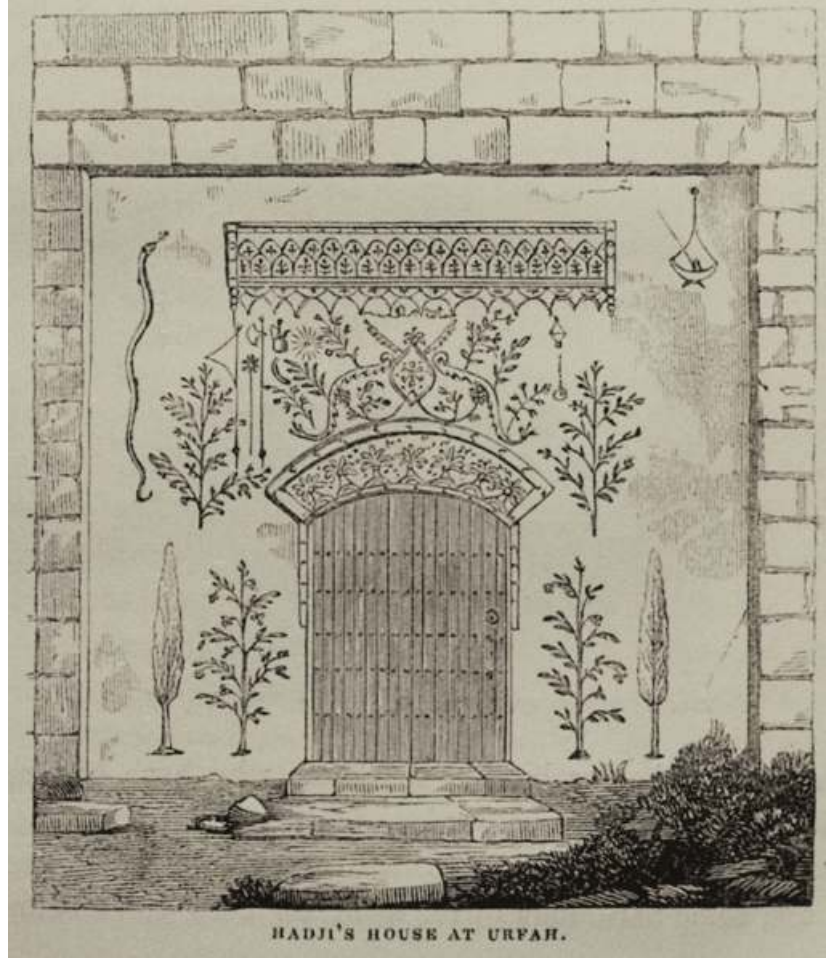
Hıristiyan kadınlar ayda bir kere kiliseye gitmek dışında neredeyse hiç dışarıya çıkmıyorlar. Müslüman kadınlarının örflerinde olduğu gibi daha çok evde mahsurlar ve nadiren, kendilerine ayrılan yaşam alanlarının sınırları dışında, evin içinde gözükmüyorlar. Bir papaz olarak, Bayan Badger'in eşliğinde bu haremelerden birine davet edildim ve böylesi bir inzivanın etkilerini değerlendirmeye fırsatı buldum. Kadınları tamamen cahil, pasaklı ve kişilikleriyle davranışlarında kötü niyetli buldum. Bize aptalca bir hayretle baktılar ve söylediğimiz herhangi bir lafı anlamaz göründüler. Evde giydikleri başlıkları bu şehre özgü, gümüş bir plakadan yapılmış ve bir ayak çapında tabanı olan tersine çevrilmiş yassı bir piramitten ibaret, zincirler ve başka mücevherlerle

giritili doğal bir mağaraya iniliyor. Mağara da, sonradan yapılmış, tavanını düzensiz yerleştirilmiş dört sütunun taşıdığı sonradan yapılmış bir yeraltı mağarasına açılıyor. Bu sonucunda 8 mezar bulunuyor. En büyüğünde Aziz Efraim'den kalanların bulunduğu söyleniyor. (8)

Bir başkasında ise Theodoros'un külleri var; her ikisi de Yakubi ve Süryaniler tarafından büyük hürmet görüyor, kutsal bölgelerin kime ait olduğu konusunda çok fazla mücadele ediyorlar. En son, geçen yıl rakip cemaatler arasında bir kavga baş göstermiş ve tartışma bitene kadar her iki taraftan da sert hamleler yapılmış. Bu mezarlığın kullanımını artık her iki tarafa da ait, Aziz Efraim'in mezarı üzerinde kutsal Ökaristi Ayini yapma hakkı Yakubilerin.

Üzüm bağları arasındaki yürüyüşümüzün sonunda şehrin kuzeybatısında güzel bir bahçeye geldik; Müslümanlar tarafından Süleyman Pınarı diye anılan, fakat Hıristiyanların Aziz Thaddeus'un ilk Hıristiyan olanları vaftiz ettiği kaynak olduğuna inandıkları yuvarlak çeşme burada. (9)

Urfa'da 12.000 Müslüman aile var... Pek çoğu Hacı, yani Mekke'yi ziyaret etmiştir ve bu müritlerin (hacıların) evlerinin girişlerine hac yolculuklarının işaretleri gösterişli ve zevksiz bir biçimde resmedilmiş; dilenci kâsesi, bayrak, değnek, balta, cezve, çubuk, buhurdanlık vs.. (10)

Desen: G. P. BADGER, Urfa Hacı Evi Kapısı. The Nestorians and their Rituals Sayfa 344/345 (Hacı kapısı süslemeleri, Urfa'da Hacca giden kişiler dönmeden yakınları tarafından "sini sürme" (hediye) amacıyla resamlara yaptırılırdı. Süslemeler, "kendir siva" tabir edilen kireç siva üzerine yapılırdı

süslü, bir başörtüsü üzerine örtülmüş. (11) Dışarı çıkarken bunu, önü kabarık bir çeşit türbanla, dikkati çeken bir çarşaf veya beyaz bir örtüyle ve kişiyi bütünüyle kuşatan at kılından peçeyle tamamlıyorlar.

Şehirdeki ve çevre köylerdeki daha şanssız Müslüman kadınları, başlarının bir ayaküstünden başlayan, düz ve kare saz işinden ibaret farklı bir başlık giyiyor; bunun üstüne uzun bir fes veya kırmızı şapka takıp, mavi püskülü önden aşağı sarkıtıyorlar.

Urfa'da en çok konuşulan dil Türkçe; komşu Bedevilerle ticaret yapanlar dışında Arapça çok az biliniyor. Hıristiyanlar genellikle aralarında Ermenice konuşuyorlar, çok azı (Yakubiler) Süryani ulusal ağızlarının (Süryanice) kaba şivesine de aşina. Süryanilerin

yazışmaları genellikle Süryanice karakterlerle yazılmış Türkçe ile gerçekleşiyor ve bu tarzda yazılmış birkaç kitaba sahipler...

Urfa, bence, genellikle İbrahim'in doğum yeri olduğu söylenen Keldanilere ait Ur'dur. Bu gerçek, isimleri açıkça İbrahim'in ataları, ilki ağabeyi ve ikincisi büyük büyükbabasından gelen, 25 mil güneydeki Harran'ın ve kuzeybatıdaki Seruc düzlüklerinin varlığıyla birlikte, bütün bu bölgenin antik Keldani diyarının sınırları içinde kaldığını kanıtıyor.

Müslümanların Eyyub'un mekânını, açıkta Bir Eyyub'la (Eyyub Kuyusu) bağlantılı olan geleneklerinden dolayı, bu bölgeye yerleştirmesi de ilginçtir. Eyyub, bildiğimiz kadarıyla, ailesini yok eden ve sürüsüyle mallarını yağmala-

mış olan Sabii ve Keldani halkları arasında yaşamış. Bu konuyla ilgili ilginç olan, Seruc'un 200 Kürt köyünde yaşayan 4000'den fazla Yezidi ailenin varlığı ve... Urfa ile Siverek arasında bunun iki katının bulunması. Bu mezhebin burada varlığını sürdürmesi ve bazı öğretisi ve adetlerinin Sabiilik ve inanç tapınımla olan bağlantısı, bütün bu bölgenin İncil'deki Keldani diyarının bir parçası olduğunun bir başka kanıtıdır... Bence, bu bölgedekilerin, eski Sabiilik öğretilerini daha özlü bir şekilde korumuş oldukları çok muhtemel; zira Gibbon'a göre Harran'da bir Ay Tapınağı vardı, Sabiiler İslam'ın yükseldiği dönemde bile buraya düzenli ziyaretlerini sürdürüyordu.

KAYNAKLAR

- (1) (<http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=21818407>)
- (2) Badger, kaledeki doğu sütunu üzerindeki yazıttan yanlışlıkla Yunan ve Roma yazıtları olarak bahsetmiştir. Süryaniceyi de tanımadığı anlaşılmıştır
- (3) Burada Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa kastedilmektedir.
- (4) Badger'in bahsettiği ve camiye çevrilen kilise binası 1849 yılında inşa edilmiştir. yapıldığını anlıyoruz.
- (5) Bu Süryani kilisesi günümüzde Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi adıyla hizmet vermektedir.
- (6) Burada bahsedilen kilise, 1844 yılında Aziz Sergius Kilisesi adıyla inşa edilmiştir. Harabe durumdaki kilise, 1965 yılında Cırcıs Peygamber veya Peygamberler Camii adıyla camiye çevrilmiştir.
- (7) Bu kilisenin alanında bugün Yakup Kalfa İlköğretim Okulu bulunmaktadır.
- (8) Bu mezarlar adı geçen okulun alanında toprak altında kalmıştır.
- (9) Bu çeşme günümüzde "Dev Teşti" olarak bilinir ve harabe durumdadır.
- (10) Badger, burada Hacca gidip gelenlerin yaptırmış olduğu "hacili kapı"lardan bahsediyor.
- (11) Badger'in bahsettiği başlık, günümüzde daha çok kırsal kesimlerde kullanılan "Köf"üdür.

REFERANSLAR

- Badger, G. P., The Nestorians and their Rituals (with then arrative of a Mission to Mesopotamia and Coordistan in 1842-1844, and of a late visit to those countries in 1850). London 1852.
- Freely, John, "Urfa ve Harran Seyyahları", Uygurluklar Kapısı Urfa, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2002, s. 375-391
- Güler, S.E., Yabancı Gezginlerin Gözüyle Urfa Bölgesi, ŞURKAV Yayınları, Ankara 2010.

*Çal Urfalım sazını çal,
Alev alev, şimşek şimşek.
Beşirî'den hoyratlar al,
Yansın teller, yansın yürek...*

*Çal ki, sazın dile gelsin,
Çal ki, Urfa tele gelsin*

*Çal Urfalım, Urfa koksun
Burcu burcu, buram buram.
Hüzünlüyüm bugünlerde,
Şu gurbetle hiç yok aram...*

*Çal ki, sazın dile gelsin,
Çal ki, Urfa tele gelsin*

*Çal Urfalım, sesler gelsin
Berkafe'den, Dipkarlık'tan.
Yanık hoyratlar yükselsin,
Karaköprü'de Narlıktan...*

*Çal ki, sazın dile gelsin,
Çal ki, Urfa tele gelsin*

M. Hulusi KILIÇASLAN

Çarşısı, Pazarı Türkü Kokar Bu Şehrin

M. Yaşar Duru
Gazeteci / Yazar
yasarduru@gmail.com

Türkü Şehir: Şanlıurfa

Geçmişe döneceksek şayet, iç dünyamızda 1930'ların, 40'ların, 50'lerin ve hatta 60'ların Urfa'sında şiir iken ezgiye bürünen, türkü-hoyrat ve gazel diye görünen duyguların Urfalıcısı ile yaşamak ve Urfa Tarz'ını yeni baştan yaşatmaksa niyetimiz; şehir, zaman, mekân ve insana dair aklımızda ne kalmışsa, hepsini olduğu gibi gözler önüne sererek ve her şeyi yerli yerine eksiksiz koymalıyız.

Anlatacağımız, Urfa'nın son 60 küsur yılından hafıza defterimizden silinmeyen resimlerse; İbrahim'in şehrinde 70 küsur seneyi ve dört mevsimi bir arada görmeli ve 12 ayı aynı anda; bazan soluk bir resimde, bazan unutulmaya yüz tutmuş bir türkünün veya gazelin nağmelerinde kimi zaman yıllar önce ayrı düştüğümüz arkadaşlarımızın gözlerinde okumalıyız. Bedenimiz, Edirne'de, İstanbul'da veya Kars'ta, kışın en uzun ve en soğuk gecesinde üşüyorsun, ruhunuz Yengi Yol'daki evinizin nahit damına açılan yer yatağında ve uykunun en tatlı yerinde yalım yalım yankılanan ezan sesleriyle uyanmalı bir yaz sabahına. Tozun, toprağın,

kavurucu sığağın, köylerden sökün eden merkep ve deve katarlarının peşinde koşan uğultulu kalabalığın arasında kaybolmamak için, güneş henüz bir mızrak boyu kadar yükselmemişken, doğudan "Aşağı Çarşı"ya geçmeliyiz.

"Çarşı-pazar nereden çıktı, ne ola ki" diyerek burun bükmemeliyiz. Türkü okuma merakı, el sanatları ile uğraşan zanaatkarlar arasında da çok yaygındır. Culhacı, debbağ, keçeci, tenekeci, kazancı, kazzaz, kürkçü, çulcu ve benzeri zanaatlarla uğraşanlar bir yandan işlerini yaparken bir yandan da türküler ve hoyratlar söylerler.

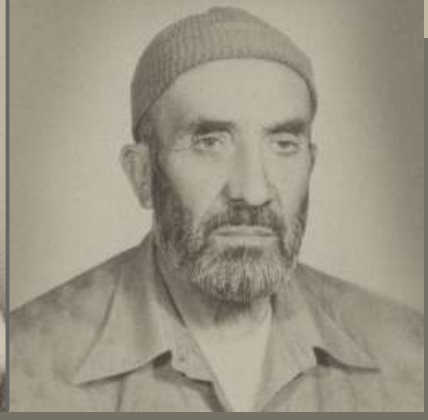
Simitçilerimiz bile kafalarındaki tabla ile dolaşırken türküsünü söyleyerek simidini satar. Bahçeci, bahçesini çapalarken bir yanık türkü ve hoyrat yırlamadan çalışamaz. Alış-veriş yaptığımız esnaf ve sanatkarların; nacı, demircinin, bıçağının, saracın, nalbantın, çulcunun, keçecinin, cülhacının, attarın, bakkalın, kasabın, yoğurtçunun, sütçünün, şerbetçinin, helvacının, kebabçının, tatlıcının, kuyumcunun, gümüşçünün hancının ve yolcunun makam ehli ve güzel sesli, musikişinaslar olabileceklerini bir an bile aklımızdan çıkarmamalıyız.

Mukim Tahir (Oturun)

Kel Hazma (Şenses)

Bekçi Bakır (Yurtsever)

Urfa Halk Musikisine sesleri ve eserleri ile katkı sağlayan Hamza Şenses'in keçeci, Bedirhan Kırmızı'nın kunduracı, Mahmut Güzelgöz'ün de tenekeci olduğunu unutmamalıyız. Sonra; bazı esnaf ve zanaatkarların kendilerine özgü türküleri; Bahçeci, Taşçı ve Kalaycı gibi adlarla anılan hoyrat söyleyiş tarz ve tavırları vardır. Yedisinden yetmişine; hemen hemen her Urfalı müziğe aşinadır...

İhtiyaç listemiz cebimizde olmalı; İsoçtu Pazarı'ndan başlamalıyız sepetimizi doldurmaya. Karabiberi, tarçını, kimyonu, kara çöreği, isotu ve ihtiyacımız olan her türlü baharatı sepete koyduktan sonra Attar Pazarı'na geçmeliyiz doğruca. Uzaklardan ve derinlerden bir ses yükselmeli;

Aşkın ne derin yaralara açtı ciğerimde

Bir makbere döndü koca dünya nazarımda

Diyecek saplanmalı yüreğimize paslı bir hançer gibi. Boğuk bir ses "yaşa Hamzacığım yaşa!" diye haykırmalı sazların sesini bastırmak istercesine. Hayata 35 yaşlarında veda eden Kel Hamza'yı hatırlamalı, müşfik yüreği Hamza gibi evlat acısıyla yanan Şaire Yaşar Nezihe Hanım'ın serencamını düşünmeli ve rahmetle yâd etmeliyiz her iki sanatkarımızı da. Attar Pazarı'na Gümrük Hanı tarafından girmeli ve adımımızı atar atmazda; "göğsüne vura vura, genç ömrünü çürüten" Mukim Tahir'in sazı ve sesi

Hüsnün senin ey dilber-i nadide kamer mi?

Huri misin ey afet-i can yoksa beşer mi?

Demeli bütün hüznüyle. Yalnızlığının acısı zehirli bir yılın gibi çöreklenmeli göğsümüzün orta yerine. Hemşehrımız, şairimiz ve yüz akımız Hacı Abdi Efendi'nin bağrını yakan acılar, çileler ve şiirler yüreğimizi yakmalı köz gibi. Dar-

Kazancı Bedih ve Arkadaşları

dünyada bir mezar taşı dahi bulunmayan Tahir Oturan için gözlerimizden yaşlar dökülmeli güz yağmurları gibi. Oyalanmadan yolumuza devam etmeliyiz; Ettar İse Emmi'nin dükkânının önüne geldiğimizde; Bekçi Bakır:

Dön beri dön beri de yüzün göreyim

Yüzün görenlere kurban olayım

Diye seslenmeli. Dönmeli ve Hanım nenemizin saçına en iyisinden 100 gram kına, anacığımızın gözlerine sürme, kaşına rastık ve varsa eğer bir tutam allık; hini hacette lazım olur diye de vazelin, katran, karasakız, çekem, bir kutu yara merhemi almamız Attar İse'den. Gaz lambasına iki numara şişe, kapı aralığını, tandırlığı ve zerzembeyi aydınlatan idare lambasına yuvarlık fitil istemeyi de unutmamalıyız. Fazla kalabalık değilse dükkânının önü; eskileri sormalıyız Ettar İse Emmi'ye. Eski zamanları, mekânları, insanları, olayları... Ve Bekçi Bakır namıyla maruf Bakır Yurtsever'i bir de onun dilinden dinlemeliyiz...

Kasap Pazarı'na gideceksek; Tenekeci Mahmut Güzelgöz ustaya uğramadan geçmek olmaz, selam verip

halini hatırını sormalı; tasavvuf ve türkü deryasından bir katre de olsa, nasiplenmeliyiz. Kendisini kendisinden dinlemeliyiz uzun uzun. Göçüp giden ustalardan, eserlerinden ve hayat hikâyelerinden söz etmeli, hatta fırsatını bulursak, Şair Fehim'in

Yanıp bir nar-ı ruhsare çerağın olduğun var mı?

Senin Pervane ve şem'e şebistan olduğun var mı?

Gazelini Nevruz makamında dinlemeliyiz. Oradan Haşimiye Çarşısı'na geçmeliyiz; hem daha kestirme olur, yorulmayız hem de yüzyıllar öncesinin havasını çekeriz ciğerlerimize. Çarşısın iki katının arasında yeşil bir örtü gibi yükselen arışın, yediveren güllerinin altında adımlarımızı biraz küçültmeli, mekânın keyfini çıkarmalıyız. Karakolun altındaki kitapçıda pata tabancası, çatapat, cam gülle, defter, kalem, silgi ve okuyabileceğiniz birkaç kitap bulabiliriz belki.

Gitmek istemesek de ayaklarımız götürecektir bizi, çarşısın doğu cephesine yaslanan sinema tahtalarının önüne. Bu akşam sinemaya gitmek gibi bir niyetimiz olmasa da, İnci Sineması'nın tahtasının önünde durmalı; "Mezarımı Taştan Oyun" filminin afiş ve fotoğraflarını dikkatle

incelemeli, dalıp gitmeliyiz yıllar öncesine. "Hüseyin Peyda" olmalıyız belki. Belki de "Abdo Bey" kıyafetine bürünerek "Mihrican"ın penceresinin önünde durmalı;

Gitti canımın cananı / Beni bıraktı yaralı

Türküsünü söylemeliyiz. Kasap Pazarı'nın Mevlahana (Mevlevihane) kapısından girince soldaki üçüncü dükkândan, kırmız Reşit Sucu'dan, o yoksa yerinde; Seyfettin Sucu'nun

Bu handan

Kervan işler bu handan

Kes zülfünü herac eyle

Kurtar beni bu haldan

Hoyratını duymalı ya da "Yar elinden bade içtim/Çok oldu gurbete düştüm" türküsünü mırıldanarak; dört dükkân ilerisinde Hilebegil'den, budun sinirsiz yerinden yarım kilo döğecek et kestirip, bir kilo da kazan kebablık kıyma çektirmeliyiz. Sonra, kapımızın önünden ayrılmayan sokak köpekleri için bir miktar kemik ve kedimiz mırmıra da "pisik eti" istemeliyiz.

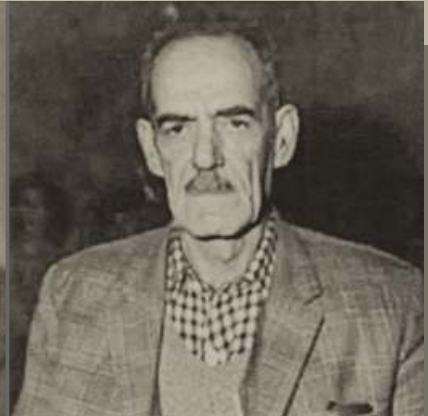
Balcan, frenk, isot, kavun, karpuz, üzüm, bahteniz, nane, su yarpuzu, kuzukulağı, herdel, pırpırım ve soğanın en tazesini

Seyfettin Sucu

Ahmet Hafız (Uzungöl)

Tenekeci Mahmut (Güzelnöz)

Urfa çarşısından

ve envai türlü Koyuncu Pazarı'nda satılır, bilmeliyiz. Kasap Pazarı'nın güneye bakan kapısının hemen yanında Keşkül Mehmet Abenin dükkânında istediğimizi hem daha ucuza hem de seçmece alıp sepetimize doldurmamız. Sohbet de etmeliyiz Mehmet Abi ile söz dönüp dolaşıp hafta sonundaki "sıra gezmesi"ne gelmeli. Kazancı Bedih'in de katılacağını duyunca, tereddüt etmeden kendimizi davet ettirmeli; felekten bir gece çalmalıyız.

Kani Baba'nın;

Gam-ı aşkınla ahvâlim perişan oldu gittikçe

Cefâ vü cevri-hicrinle ciger kan oldu gittikçe

Gazelini dinlemeliyiz; Bedih Yoluğ'un sesinden.

Sepetinizi Keşkül Mehmet'e emanet edip Çiftahan'a yönelmeli, gerekirse Arap Meydanı'na kadar yürümeliyiz. Ahırımızdaki ineğin, buzağının, atın ve merkebin kışlık yemine katacağımız yonca, saman; ekme ve ges günlerinde ocakta yakacağınız bağ kökü, çırpı, tezек ve kesmiği güz yağmurlarına kalmadan atmamız içeri.

Bir çocuk elinde yoğurt sıtılıyla gelmeli karşıdan; adı Ömer olmalı ve

"*Ağam olasan Ömer/Paşam olasan Ömer*" diye yırlamalı.

Kendimizi türküye kaptırmazsak ve aklımıza düşerse, merkeb nallatmak ve atın dizindeki yaraya baktırmak için Aziz Usta'nın müsait gün ve saatini öğrenmeliyiz. Bir kulağımız da Hamza Şenses'in şimdi yerinde yeller esen çulcu pazarındaki tahta darabalı dükkânında olmalı; Nizipli Deli Mehmed'den aldığı uzun havanın,

"Duman duman olmuş karşıki dağlar

Yıkılmış siyenci, bozulmuş bağlar"

Mısralarını duymalı ve ezberlemeliyiz.

Fazla eğlenmemeliyiz; her şeyin en iyisini ve fiyatı en uygun olanını bulacağımız diye, gün öğlen olacak neredeyse, aşlık sepetini takip kolunuza evin yolunu tutmalıyız. Öğle yemeği niyetine hazırlanan frenk tavası, isot ve balcanı "Hacı Bozan'ın Fırını"na yetiştirmek, dedenizin nargilesine tömbeki basmak ve ateş hazırlamak zorunda olduğumuzu unutmamalıyız...

Kazancı Bedih

“Sofranızda Halil İbrahim Bereketi Olsun...” (4)

Halil ÇUHADAROĞLU
Araştırmacı Yazar, Fotoğraf Sanatçısı
cuhadarogluhalil@hotmail.com

Kuru Erik Aşı

Malzemeler

Kuru Erik : 500 gr.
Yağsız Kuzu Et: 300 gr. (Kuşbaşı)
Tereyağ : 4 Yemek Kaşığı
Badem : 4 Yemek Kaşığı
Tuz ve Şeker

Hazırlanışı

Geniş bir tencereye iki yemek kaşığı tereyağı koyup, kuşbaşı olan kuzu etlerinizi kavurunuz. Altı su bardağı dolusu suyu ekleyerek, etler yumuşayınca kadar haşlayınız.

Kuru eriklerinizi küçük bıçak yardımıyla ikiye bölüp yıkayınız. haşlanıp yumuşayan etlere, bölüp yıkanan kuru erikleri ve kalan iki yemek kaşığı tereyağını ilave ediniz. Orta ateşte 30 dakika pişiriniz.

Damak zevkinize göre tuz ve şeker kıvamınızı kendinize göre ayarlayınız. Sıcak servis yapınız.

Bulgur Pilavı

Malzemeler

Pilavlık bulgur	2 su bardağı
Tereyağı	4 yemek kaşığı
Su	3 su bardağı
Arzuınıza göre tuz	

Hazırlanışı

Suya tuz koyarak bir tencerede kaynatınız, kaynayan suya azar azar pilavlık bulguru karıştırarak ekleyiniz. Kısık ateşte yaklaşık 10,15 dakika pişiriniz. Pişen bulgurun suyu çekilince tereyağını katıp ateşten alıp pilavı dinlendiriniz.

Arzuınıza göre turşu ya da eşkili veya lebeni, bostanayla birlikte sunabilirsiniz.

Frenk/Domates Tava

Malzemeler

Frenk (Domates)	: 1 kg.
Orta Yağlı Kuzu Kıyma:	1 kg.
Kuru Soğan	: 2 ad.
Domates Salçası	: 1 yemek kaşığı
Tere yağ	: 4 yemek kaşığı
Tuz, karabiber ve tarçın	

Hazırlanışı

Kuru soğanların kabuklarını soyup ikiye bölerek ince ince doğrayınız. Arzuınıza göre tuz, karabiber, tarçını, domates salçasını bir çay bardağı su katarak, kuzu kıymanıza ekleyerek çok ezmeden yoğurunuz.

Yıkanan domatesleri 1 cm'lik aralıkla ikiye tam bölmeden bıçakla kesiniz. Domatesin her iki bölünen kısmına, harmanlanan kuzu kıymadan doldurup tencereye sıralayınız.

Dört yemek kaşığı tereyağını, arzuınıza göre tuz, karabiber ve tarçını, bir su bardağı dolusu suyu katıp kısık ateşte 30 dakika pişiriniz. Üstünün de kızarması için fırına sürerek 5 dakika bekletiniz.

Servis sıcak yapınız.

Pendirli Kedeyif

Malzemeler

Kadayıf Teli (hamuru): 400 gr.
Tuzsuz Yağlı Urfa Peyniri(keçi olur)
: 500 gr.
Pekmez: 1 yemek kaşığı
Urfa Sade Yağı (tereyağı): 8 Yemek kaşığı
Toz Şeker: 2,5 Su bardağı
Urfa fıstığı (ęekilmiŐ) : 1 ęay bardağı

Hazırlanışı

Toz Őekeri su kattığınız tencerede yaklaşık 25 dakika kaynatın 5 yada 6 damla limon suyu katıp arzuunuza göre yođunlaŐınca soğumaya alın.

Kadayıf tellerini parmaklarınızla ayrıŐtırarak 1 cm'lik paręalara dönüŐtürün. Tane tane olacak Őekile girdiğinde bir kenarda bekletin. Pekmez ve 4 yemek kaşığı yağı biri birine karıştırarak düz bir tepsiye karıŐımı iyice sürün. Ardında kadayıf tellerininin 200 gramını yağlanan tepsiyi kapatacak Şekilde mantolayın. Avuğlarınızla bastırıp tepsiye iyice sıkıŐmalarını sağlayın. Peynirleri parmaklarınızla ęok ezmeden mantolanan kadayıf tellerinin Őtne serin, kalan 200 gram kadayıf tellerini peynirleri kapatacak Şekilde serpin. İki elinizle hafif bastırarak tepside kubbemsi Őekil almasını sağlayın. Őtne uzaktan t yapar gibi azıcık nem oluŐması için su pŐkrtn.

Kısık ateşte kadayıfın altını kontrol edin. Kalan tereyağını aynı büyüklükte olan tepsiye pekmez olmadan sürün. Altı pişen kadayıfı ęevirip ikinci yağlı tepsiye ters koyun. Yine kısık ateşte altını kontrollü piŐirip bir kenara alın.

Soğuyan Şerbet,inizi Őtnde gezdirin. Urfa fıstığıyla kadayıfın Őtn süsleyip servis yapın.

DÂRÜLELHÂN

(İstanbul Belediyesi Konservatuarı)

1926 Yılı Derlemelerinde Urfa Türküleri

- 7 -

Halil ALTINGÖZ
Kültür Bakanlığı Şanlıurfa DTHM Korosu Şefi
halil_altingoz@hotmail.com

İstanbul Belediye Konservatuarı'nın (Darülelhan) derleme çalışmaları; 31 Temmuz 1926 tarihinde başlayıp, 17 Eylül 1929 tarihine kadar yılın belirli aylarında ve dört gezi halinde yurdun birçok yöresinde yapılmıştır. Konservatuar heyetinin Urfa'ya gelişleri birinci araştırma gezisi kapsamında olup 31 Temmuz 1926 yılında başlamış ve 51 gün sürmüştür. Bu ilk geziye Yusuf Ziya Demircioğlu, Rauf Yekta bey, Dürri Turan ve Ekrem Besim Bey iştirak etmişler; çalışma Güney ve Orta Anadolu'nun belli başlı merkezlerinde yapılmıştır. Darülelhan tarafından Urfa'dan

derlenen türküler ilk olarak "Anadolu Halk Şarkıları" 5. defterinde yayınlanmış daha sonra 6. ve 13. defterde de bazı türküler yayınlanmıştır. Bu mecmualarda yayınlanan eserler Ferruh Arsunar tarafından notaya alınmış ve Osmanlıca yazı ile yazılmıştır. Yeniden güncel notaya uyarlanarak yazdığımız bu notaların şimdi okuduğumuz Urfa türkülerinin bundan 88 yıl evvelki icrası konusunda bize çok somut malzemeler sunacağı aşikârdır.

Bu çalışmanın halk müziği icracıları için çok önemli bir kaynak olacağını umuyoruz.

BEN SIKMAMI AL İSTERİM

URFA

1 2 3

ben sık ma mı al is te rem kol la rı nı

4 5 6

dar is te rem el değ me miş yar is te rem *Altıngöz*

Ben sıkmamı al isterim
Kollarımı dar isterim
El değmemiş yar isterim
Ağlasana türkmen kızı
Sen allar giy ben kırmızı
Sen gül devşir ben nergizi

Çaydan çift güvercin uçtu
Benim gönlüm sana düştü
Ağlasana türkmen kızı
Türkmen kızı türkmen kızı
Sen allar giy ben kırmızı

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

النَّذَّةُ التَّوْنُ تَرَازِي

اورفا

النَّذَّةُ التَّوْنُ تَرَازِي
بنم کویوم سنون راضی عاقد سنده راضی
عقلم قدم یار الوبدر

فانم انبر بطا نازی
بنم کویوم سنون راضی عاقد سنده راضی
عقلم قدم یار الوبدر

ELİNDE ALTIN TERAZİ

URFA

1 c lin dc al tm
6 tc ra zi bc nim göy
11 nüm sen den ra
16 zı a şık sen den
21 ra zı ak lım fik
26 rim yar a lıp
31 lır

Altınöz

Elinde altın terazi
Benim göynüm senden razı
Aşık senden razı
Aklım fikrim yar alıptır

Hanım etme bu nazı
Benim göynüm senden razı
Aşık senden razı
Aklım fikrim yar alıptır.

Halil Altınöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

قرانفیل اکیلن ده

اورفا

موسا سسه خانم جهانم موسا سسه وای وای
بوز دلدی طنبور اناک دوزده ای ای
صاغ اولسون عزیز ابلده کزه ای ای

قرانفیل اکیلن ده وای وای
رسنه دزکول ده وای وای
فانمکده برتی دبر وای وای
کفتم دیکیلن ده

KARANFİL EKİLİNDE

URFA

1 ka ran fil e ki len de vay vay 2 di bi ne dö kü len 3 de vay vay 4 ka kü lün den bir tel ver vay vay 5 ke fe nim di ki len de vay vay 6 su sa miş ha nim ca nim 7 su sa miş vay vay 8 bo zul muş tan bu ra mın dü ze ni vay vay 9 sağ ol sun gur bet el de ge ze ni vay vay 10 11 12 13 14 15

Altıngöz

Karanfil ekilende vay vay
Dibine dökülende vay vay
Kakülünden bir tel ver vay
vay

Susamış hanım canım susamış vay vay
Bozuldu tamburamın düzeni vay vay
Sağolsun gurbet elde gezeni vay vay

Not: 1. ve 3. ölçüdeki eksik değer orjinal nüshadan kaynaklanmaktadır.

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

ŞURKAV'dan Kobanili Çocuklara Sinema Keyfi

Şanlıurfa Valiliğince; Suriye'de yaşanan iç savaştan IŞİD teröründen kaçarak Ülkemize sığınan Suriyeli misafirlerimizin çocuklarına yönelik psikolojik destek faaliyetleri devam ediyor.

Şanlıurfa Valisi İzzettin KÜÇÜK'ün talimatlarıyla ŞURKAV tarafından organize edilen "Kobanili Çocuklara Yönelik Sinema" etkinliklerine çocukların ilgisi yoğun oldu. Etkinlikleri yerinde inceleyen Şanlıurfa Valisi İzzettin KÜÇÜK yaptığı açıklamada; "Suriye'den gelen misafirlerimizin büyük bir kısmını çocukların oluşturduğunu, savaşın çocuklarda

yaratmış olduğu travmayı atlatmaları konusunda Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde görevli psikolog, sosyolog ve sosyal çalışmacı olmak üzere 12 personelin görev yaptığını ve tüm Suriyeli misafirlerimize psikolojik destek verdiklerini, buna ilave olarak ŞURKAV tarafından hergün saat 09.00 – 16.00 saatleri arasında Kobani'den gelen çocuklara yönelik olarak sinema gösteriminin yapıldığını, saat başı 150 çocuğun bu etkinlikten faydalandığını ve oluşturulan sinema salonunun sürekli dolu olduğunu" belirtti.

8. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları 26- 27 Eylül 2014 Tarihlerinde Gerçekleşti

Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in de katıldığı etkinlikler Ahmet Bahçıvan İş merkezi önünden Balıklıgöl'e kadar süren "İyiliğin Kalbine Yürüyüş"le başladı. Kalabalık bir kortej eşliğinde Balıklıgöl'de son bulan yürüyüşün ardından İl Müftüsünün yaptığı duayla burada devam eden programda açılış konuşmaları yapıldı.

Yapılan konuşmaların ardındansa barışı simgeleyen 63 adet beyaz güvercin protokol tarafından gökyüzüne bırakıldı. Prof. Dr. Mehmet Emin Ay ve Ahmet Paşçı tarafından okunan Kur'an-ı Kerim tilavetiyle Balıklıgöl'deki program sona erdi.

İyilik Ödülleri Sahiplerini Buldu

8. Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında yapılan İyilik Ödülleri töreninde ödüller sahiplerini buldu.

Nevali Otelde düzenlenen törene yine Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Şanlıurfa Valisi İzzettin Küçük, Büyükşehir Belediye Başkanı Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Milletvekilleri Zey-

nep Karahan Uslu, Seydi Eyüpoğlu, Yahya Akman, Emin Önen, Abdülkerim Gök ve çok sayıda davetli katıldı.

Düzenlenen törende; Gazze Şifa Hastanesi adına Genel Müdür Naser Eltatar Uluslararası Hayırsever İyilik Ödülünü Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan'dan aldı. Yılın Vakıf İyilik Ödülüne layık görülen Endonezya Yardım Kuruluşunun ödülünü ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik Vakıf Başkanı Agunç Notowiguno'ya takdim etti. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Proje Ödülünü Şanlıurfa Valisi İzzettin Küçük LC Waikiki Yönetim Kurulu Başkanı Vahap Küçük'e verirken; Büyükşehir Belediye Başkanı Celalettin Güvenç ise Yılın Hayırsever İş Adamı İyilik Ödülünü Ethem Sancak (Sancak Holding) adına Recep Sancak'a verdi.

Yılın Kamu Kurumu Sosyal Sorumluluk İyilik Ödülüne İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Yılın Derneği İyilik Ödülüne İnfak Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Jüri Özel Ödülüne ise Gebze Kaymakamlığı layık görüldü.

ŞANLIURFA VALİLİĞİ - ŞURKAV

ŞANLIURFA

TANITIM MERKEZİ
PUBLICITY CENTER

*Şanlıurfa'da Merak Ettiğiniz
Her Yer Bu Merkezde*

Şanlıurfa Tanıtım Merkezinde;

Şanlıurfa'nın gezilmesi ve görülmesi gereken tüm mekânları 360°'lik fotoğraf ve videoları ile sanal geziler yapabilir. Şanlıurfa ile ilgili hazırlanmış birbirinden güzel belgesel filmler izleyebilirsiniz.

DİJİTAL REHBERLİK HİZMETİ

Antik Kentler

Müzeler

Şehir Panoramaları

Dini Mekanlar

Tarihi Yerler

Doğal Alanlar

Balıklıgöl civarındaki merkezimize bekleriz

Şanlıurfa'nın Dijital Bilgi Platformu

www.urfafx.com

ŞANLIURFA TANITIM MERKEZİ
Balıklıgöl Civarı, Hz İbrahim'in Doğduğu Mağara Yanı

Antik Őuayb Şehri

Antik Őuayb Şehri, Hanel Ba'rur'dan 11 km. sonradır. Harran'a ise 38 km uzaklıktadır. Őuayb Antik Kenti Geç Roma dönemine (M.S. 4-5. yüzyıl) tarihlenen bir yerleşim yeridir. Efes'i andıran mimarisinden dolayı Güneydoğu'nun Efes'i olarak da tanımlanır. Őuayb Peygamber'in buradaki bir mağarayı ev ve ibadethane olarak kullandığı rivayet edilir. Bu antik kent ismini bu rivayetten alır. Halen bölgedeki bir mağara Őuayb Peygamberin makamı olarak ziyaret edilmektedir. Bu yerleşim yerinde çeşitli tarihlerde bilim adamlarının yaptığı araştırmalar sonucu varılan ortak görüş, Őuayb Şehri isminin Arapçada "Eski İnsan Şehri" anlamına geldiği ve bu yerleşim içinde yer alan evlerin ise Harran Ovası'nda yaşayan insanların yazlıkları olduğu şeklindedir.

Bu evler tipik Roma evleri tarzında yapılmış olup üçgen alınlıklı, çatılı ve etrafı duvarla çevrili bir avlu ve evin altında yer alan ana kayaya oyulmuş bir kilerden oluşmaktadır. Her evin içinde bir su kuyusu bulunmaktadır. Evlere girişler avlu duvarlarında yer alan kapılardan yapılmaktadır. Bu kapılar ise ızgara planlı sokaklara açılmaktadır